US'LU ANLATILAR

BİRİNCİ KİTAP

İÇİMDE KALAN ÇOCUK

Hatıralar

MUSTAFA ÜNAL

İÇİMDE KALAN ÇOCUK

US'LU ANLATILAR

KİTAP I

Mustafa'nın Us'una giden yolun başlangıcı

MUSTAFA ÜNAL

Memleket Kokusu

2026

K Ü N Y E

❧

© 2026 Mustafa Ünal (Memleket Kokusu)
Tüm hakları saklıdır.

Yazarın yazılı izni olmaksızın kitabın tamamı veya herhangi bir bölümü çoğaltılamaz, yayımlanamaz veya elektronik ortamlarda dağıtılamaz.

Birinci Baskı — 2026
Yazar: Mustafa Ünal (Memleket Kokusu)
Seri: US'lu Anlatılar — Kitap I

E-posta: mustafaunal.us@gmail.com
Web: mustafaunal.tr · eskidenizli.com · acipayam.com

Instagram: @mustafaunal_tr · @eskidenizlim
Facebook: /mustafaunal_tr · /eskidenizli
X: @mustafaunal_tr
YouTube: /memleketkokusu
WhatsApp: @mustafaunal_tr

İ T H A F

❧

Küçücük bir ormancı lojmanında bana hayat veren anneciğim Teslime Ünal'a ve doğduğum gece sevincini "Mustafa'mız oldu! Mustafa'mız oldu!" diye ilk haykıran ablam Güner Ünal'a ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

Sunuş 6

Prolog: İçimde Kalan Çocuk 7

Us Nedir? 9

1. Hatırlamak 11
2. Hafızamdan Önce 13
3. Doğum Gecesi 15
4. İlk Hatırladığım Yer: Hisar 17
5. Gözlerini Kapamak 19
6. Hisar'da Bir Nine ve Bir Yumurta 21
7. Oyun Alanımız: Alcı 23
8. Dört Duvardan İbaret Olmayan Ev 25
9. Teslime Ünal 27
10. Annem ve Kursağı Dikilen Tavuklar 29
11. Yanan Otomobil ve Ormancının Gölgesi 32
12. İlk Televizyon 34
13. Okumayı Söktüğümü Sandıkları Gün 36
14. Eren'in Altındaki Hazineler 38
15. Tahta Arabalar 40
16. Dalaman Çayı 42
17. Söğüt Dalından Olta 44
18. Zengin Mustafa 46
19. Sıfır Numaralı Bilet 48
20. Sünnetçi Gelmiş 49
21. Tomruğun Açtığı Yol 51
22. Kelekçi'ye Giden Yol 53
23. Beyaz Toprak ve Değiş Tonton 55
24. Don Düştü! 57
25. Karnem, Köpek ve Annem 59
26. Kemal Dayı'nın Eczanesi 61
27. Elime Yapışan Tahta 63
28. Elmalar, Lahanalar ve Dedem 65
29. Ölümü İlk Kez Beklemek 68
30. Ödev (Bir Milyona Kadar Yazın) 70
31. Bir Daha O Okula Gitmiyorsun 72

32. Anneannemin Yanında 74
33. 12 Eylül Sabahı 76
34. Kilitli Dolap 79
35. Babamın Tabancası 81
36. Bir Tetik Mesafesi 83
37. Mermi Kovanı 85
38. Karacaören Sürgünü 87
39. Karacaören'e Uzun Yürüyüş 89
40. Dere 91
41. Ufkun Olmadığı Yer 93
42. Cebime Dikilen Para 95
43. Düşen Valiz 97
44. Akrep Hikâyesi 99
45. Ardıç Kabuğu 101
46. Üç Tekerlekli Bisikletim 103
47. Atlayamadığım Duvar 105
48. Vakıflar Yurdu 107
49. Ekmek ve Türbe 109
50. Tasdikname 111
51. Hafızanın Sildiği Yıllar 113
52. Bekçi Abdurrahman 114
53. Hiç Doyamadığım Abim 116
54. Bilmiyorum 119
55. Dağların Yaya Yolu (Babamın Vicdanı) 121
56. Ormanın Hafızası ve Toprak Altındaki Sır 124
57. Sesini Anlamaya Başladığımda 126
58. Baba... Sağ mı Sol mu? 128

Epilog: İçimde Kalan Çocuk 130

Benden Size Kalan 132

Hafızanın Kareleri 139

Us 173

Yazar Hakkında 174

SUNUŞ

❧

Hafıza, dümdüz uzanan otoyola benzemez. Daha çok, eski bir nehir yatağının üzerine gelişigüzel kurulmuş tahta bir köprüyü andırır. Bazı tahtaları çürümüş, bazıları ise zamana inat hâlâ ayaktadır. İnsan, geçmişine ancak o köprüden geçerek ulaşabilir.

El ele yürüdüğümüz bu sayfalar ne kuru bir tarih kronolojisidir ne de süslenmiş bir kurgu. Bu kitap; Bozdağ'ın eteklerindeki Tavas'ın Balkıca köyünden başlayıp Acıpayam'ın Hisar (Asar) köyünün sisli yollarına, Alcı köyünün orman lojmanlarına, Gireniz'in incisi Kelekçi'nin sokaklarına ve oradan Denizli'nin sarı boyalı Vakıflar öğrenci yurduna uzanan sahici bir hayat yolculuğudur.

Bu yolculukta; küçücük bir orman lojmanı odasında yankılanan doğum çığlıklarını, kar üzerinde yuvarlanan bir tomruğun açtığı yolu, 12 Eylül sabahının ironik "General" lakabını, kilitli dolapların ardında büyüyen çocukluk merakını ve bir ormancının, yalnızca bir kuru yufkayla dağları aşarken vicdanından hiç ödün vermeyen sarsılmaz adaletini bulacaksınız.

Anlatılanların hiçbiri tarihin büyük olayları değildir. Ancak bir insanı insan yapan büyük hakikatler, çoğu zaman işte bu küçük hatıraların içinde saklıdır.

Eğer geçmişin dehlizlerinde kaybolmaya ve içinizde hâlâ yaşamaya devam eden o inatçı çocukla yeniden karşılaşmaya hazırsanız, gelin… Bu sessiz patikada birlikte yürümeye başlayalım.

❧

PROLOG: İÇİMDE KALAN ÇOCUK

❧

İnsan, yaşadıklarını unuttuğunu sanır. Oysa hafızanın derinliklerindeki hiçbir şey bütünüyle silinmez; yalnızca üzeri zamanın tozlu yapraklarıyla örtülür. Hayat durmaksızın akarken evler değişir, sokakların adı değişir, şehirlerin çehresi değişir; insanlar yaşlanır, yüzler farklılaşır. Çocuklukta sonsuz gibi görünen mesafeler kısalır, gökyüzüne uzandığını sandığımız ulu ağaçlar küçülür, bir zamanlar kulaklarımızı dolduran coşkulu sesler ise yavaş yavaş sessizliğin içinde eriyip gider. Ama bütün bunlara rağmen insanın içinde, zamanın yıpratamadığı bir çocuk yaşamaya devam eder. Kirlenmemiş, incinmemiş, hayatın sert rüzgârlarına rağmen özünü koruyabilmiş o çocuk… Belki de insanın en gerçek hâli odur.

Bu kitabı kaleme almaktaki tek gayem, yıllardır sessizce beni bekleyen o çocuğu yeniden bulabilmekti. Amacım geçmişi soğuk bir tarih cetveli gibi sıralamak değil; zihnimin süzgecinden damıtarak, hatırlayabildiğim en saf hâliyle yeniden yaşayabilmektir. Bu satırlarda anlatılanlar yalnızca şahsî bir ömrün izleri değildir. Aynı zamanda bir dağ köyünün, küçük kasabaların, yoklukla yoğrulmuş bir kuşağın ve sessiz sedasız değişen bir ülkenin ortak hafızasına ait parçalardır.

Eğer bu sayfalarda toprağın yağmurdan sonraki keskin kokusunu yeniden duyabilirsek… Sobada yanan meşe odununun çıtırtısını kulaklarımızda hissedebilirsek… Issız orman yollarını, gecenin sessizliğini delen uzaktaki döletli (baykuş) sesini, artık bu dünyada olmayan insanların yüzlerini ve çocukluğun tarifsiz heyecanını yeniden hatırlayabilirsek… İşte o zaman bu yolculuk amacına ulaşmış olacaktır.

Çünkü en gerçek yolculuk, geleceğe doğru yapılan değildir. En gerçek yolculuk, insanın kendi içine, yıllardır unuttuğunu sandığı o eski coğrafyaya yaptığı yolculuktur. Ben şimdi, yıllardır benden haber bekleyen o küçük çocuğun elini tutmaya gidiyorum. Eğer sen de hazırsan… Gel. Bu sessiz patikada birlikte yürüyelim.

Us'lu Çıkarım: *Çocukluk, insanın ömrü boyunca taşıdığı en saf pusuladır. Hayatın karmaşık yollarında kaybolduğumuzda, usun sığınağı yine o kirlenmemiş çocukluk özüdür.*

❧

US NEDİR?

Us, akıldır. Ama benim için yalnızca düşünmek değildir. Sorgulamaktır, merak etmektir, bilmediğini kabul edebilmektir. Yanıldığında bunu söyleyebilmektir. Başkasının doğrularını kendi doğrun sanmadan yaşayabilmektir. Ve bütün bunları yaparken vicdanı kaybetmemektir.

Us yalnızca akıl da değildir. Akıl yol gösterir. Bilgi sınırlarımızı gösterir. Vicdan yönümüzü belirler. Kararı ise insanın kendisi verir.

"Bilmiyorum" diyebilmek bu yüzden benim için önemlidir. Bilmediğini kabul eden insan öğrenmeye devam eder. Kendisini her şeyi bilen sanan insan ise öğrenmenin kapısını kendi yüzüne kapatır.

"Us" kelimesini seçmemin bir başka nedeni de ismimle ilgili: Mustafa Ünal. U ve S... Ama bu yalnızca bir kelime oyunu. Asıl mesele kelimenin kendisi. Us, Türkçenin eski ve güzel kelimelerinden biriyle, hayatım boyunca aradığım şeyi tek kelimede ifade ediyor: Akıl.

Ben "Us" kelimesini sonradan bulmadım. Çocukken gördüm, sonra yaşadım, büyüdükçe sorguladım. Bazen bildiğimi sandım, bazen hayat bana bilmediğimi gösterdi. Yıllar geçtikçe şunu öğrendim: İnsanın aklı, başkasının verdiği cevaplarla değil, kendi sorduğu sorularla gelişiyor.

Benim hayatımda bu düşüncenin kökleri çocukluğuma kadar gidiyor: dağ köylerinde, ormanda, derelerde, okul yollarında, yurt odalarında, çalışırken, hata yaparken, babamı tanımaya çalışırken, annemi izlerken, abimi kaybederken ve kendi ailemi kurarken... Bütün bunların hiçbirini o zaman "Us" diye adlandırmıyordum. Ben sadece

yaşıyordum. Şimdi geriye dönüp baktığımda, o yaşantıların içinden bir düşünme biçiminin yavaş yavaş oluştuğunu görüyorum.

Benim Us anlayışımın amacı insanlara yeni bir doğru vermek değil; kendi doğrularını kurabilecekleri bir akıl bırakmak. Özellikle çocuklarıma... Bir gün bu kitabı okuduklarında benim söylediklerimi doğru kabul etmelerini istemiyorum. Hatalarımı, yanıldığım yerleri, korkularımı ve doğrularımı görsünler; sonra bütün bunları kendi akıllarından geçirsinler.

Çünkü benim onlara bırakabileceğim en değerli şey benim düşüncelerim değil; kendi düşüncelerini kurabilecekleri özgür bir Us olabilir. Belki bu yüzden kitabın adı İçimde Kalan Çocuk. Çünkü çocukluğumdan geriye yalnızca anılar kalmadı. O çocuk hâlâ merak ediyor, hâlâ soruyor, hâlâ bazen "Bilmiyorum." diyor. Us, insanın büyüdükçe kaybetmemesi gereken meraktır.

Bu nedenle bu kitap bir öğreti kitabı değildir. Bir inanç sistemi kurma iddiası da taşımaz. Us'un sorgulanamaz bir doğrusu, değişmez bir hükmü yoktur. Bugün doğru bildiğim bir şeyi yarın yanlış bulabilirim. Çünkü Us'un en önemli özelliği, kendisini de sorgulayabilmesidir.

Bu kitapta kimseye nasıl düşünmesi gerektiğini öğretmek istemiyorum. Hatta tam tersine, benim söylediklerimi bile sorgulamanızı istiyorum. Çünkü Us, Mustafa Ünal'ın doğrularını kabul etmek değildir. Us, Mustafa Ünal'ın doğrularına da karşı çıkabilecek kadar kendi aklına güvenebilmektir.

❧

BİR

Hatırlamak

İnsan, ömrünün ne kadarını gerçekten hatırlayabilir? Bu soru, yıllardır zihnimin derinliklerinde yankılanır. Bellek, yaşadığımız her anı aynı özenle saklamaz. Kimi olayları acımasızca silip götürürken, kimi küçücük ayrıntıları ömrün sonuna kadar büyük bir titizlikle korur. Bazen çocukluğumdan tek bir görüntü beliriverir gözümün önünde. Islak toprağın kendine özgü kokusu… Kış gecelerinde teneke sobanın gövdesinden yayılan sıcaklık… Çam ağaçlarının arasından geçen rüzgârın uğultusu… O an, takvimler sessizce tersine döner; yıllar ortadan kalkar ve kendimi bir anda çocukluğumun tam ortasında bulurum. Ne geçen onca yıl kalır ne de bugünkü yaşım. Sanki zaman, bir anlığına nefes almayı bırakır. Fakat aynı anının devamını yakalamaya çalıştığımda, hafızam yine sessizliğe gömülür.

İşte o zaman anlarım ki hafıza, dümdüz uzanan bir otoban değildir. Daha çok, eski bir nehir yatağı üzerine gelişigüzel kurulmuş tahta bir köprüye benzer. Bazı tahtaları sapasağlamdır; güvenle üzerine basarsın. Bazıları ise çoktan çürümüş, boşluğa dönüşmüştür. İnsan o köprüde yürürken bir adımını sağlam bir hatıraya basar, bir sonraki adımında ise yılların karanlığına düşer.

Belki de bu yüzden hiçbir hatırat bütünüyle eksiksiz olamaz. Anlattıklarımızın bir kısmı gerçekten yaşadıklarımızdır. Bir kısmı zamanın insafsızlığı içinde silinmiştir. Bir kısmı ise annemizin, babamızın, kardeşlerimizin, akrabalarımızın ve eski komşularımızın anlattıklarıyla hafızamıza yeniden işlenmiştir. Bugün hangi cümlenin kendi gözlerimle gördüğüm bir gerçeğe, hangisinin yıllar boyunca

dinlediğim bir hatıraya ait olduğunu kesin çizgilerle ayırabilmem mümkün değildir. Ama artık bunun çok da önemi yok. Çünkü insan, yalnızca gördüklerinden ibaret değildir. Duyduklarıyla, başkalarının hafızasında bıraktığı izlerle ve yıllar sonra bütün bunlara yüklediği anlamlarla da var olur. Bu kitap, kusursuzluk iddiası taşıyan bir hatırat değildir. Tam tersine, eksik kalmayı göze almış samimi bir hafıza yolculuğudur. Burada okuyacağınız her satır, belleğimin izin verdiği ölçüde gerçeğe sadıktır. Hatırlayamadığım yerde susmayı tercih ettim. Çünkü insan, bazen hafızasındaki boşluklara da saygı duymalıdır.

Yıllar geçtikçe fark ettim ki beni bugüne taşıyan şeyler büyük olaylar değildi. Hayatın gerçek dokusunu oluşturanlar, o günlerde sıradan sandığımız küçük ayrıntılardı. Bir kayanın üzerine oturup dinlenmek… Yağmurdan sonra taşların üzerinden yükselen buharı seyretmek… Annemin tencerede yemek karıştırırken çıkardığı ses… Babamın yorgun adımlarının tahta döşemede bıraktığı tok yankılar… İnsan ömrü, dönüp baktığında aslında bu mütevazı anların toplamından ibarettir. Ve belki de hafızanın gerçek görevi, büyük olayları değil; bizi biz yapan o küçük ayrıntıları korumaktır.

Us’lu Çıkarım: *Bellek mutlak bir hakikat arşivi değil, yaşayan bir yorum alanıdır. Eksik kalan kısımları kabullenmek, usun kendisini ve geçmişini olgunlukla kucaklamasıdır.*

❧

İ K İ

Hafızamdan Önce

İnsan, kendi hayatının başlangıcına dair hiçbir şey hatırlamaz. İlk nefesini aldığı anı, ilk çığlığını, dünyaya gözlerini açtığı o ilk saniyeyi hiçbirimiz belleğimizde taşıyamayız. Hayatımızın en önemli başlangıcı, hafızamızın ulaşamayacağı kadar derin bir sisin ardında kalır. Bu yüzden hepimiz, kendi hikâyemizin ilk sayfalarını başkalarının anlattıklarıyla öğreniriz. Ben de yıllar boyunca bunu yaptım.

Annemi her fırsatta konuşturdum. Benden önceki günleri, doğumumu, yaşadığımız evleri, ailemizi, unuttuğum ya da hiç hatırlayamadığım ayrıntıları defalarca sordum. Aynı soruları bıkmadan tekrar ettim. Her anlatışında, yıllardır eksik duran bir yapboz parçası yerine oturuyor; zihnimdeki çocukluk resmi biraz daha belirginleşiyordu. Sonra babamı dinlerdim… Dağ yollarını, ormanları, tayinleri, mücadeleyi ve içine attığı öfkeleri anlatamayan bir adamdı o. İbrahim abimi dinledim… Güner ablamı dinledim… Aynı olayı herkes farklı hatırlıyordu. Birinin anlattığı ayrıntıyı diğeri hiç hatırlamıyor, bazen de aynı gün bambaşka duygularla yeniden anlatılıyordu. İşte o zaman fark ettim ki hafıza, geçmişi saklayan cansız bir arşiv değildir. Her hatırlayışta yeniden yazılan yaşayan bir metindir. İnsan, geçmişini olduğu gibi değil; yaşadığı acılar, sevinçler, pişmanlıklar ve özlemler süzgecinden geçirerek yeniden kurar.

Bu nedenle elinizdeki kitap, mutlak hakikatin eksiksiz kaydı değildir. Bu satırlar, ömrüm boyunca bana kadar ulaşabilmiş hatıraların toplamıdır. Bir kısmını kendi gözlerimle gördüm… Bir kısmını bana emanet ettiler… Bir kısmını ise zamanın rüzgârı taşıdı.

Benim görevim bunları değiştirmek değil, bana ulaştıkları sadelikle koruyabilmekti. Hatıraları güzelleştirmek için süslemek istemedim. Eksik kalan yerleri hayal gücüyle doldurmayı da doğru bulmadım. Çünkü insanın geçmişine gösterebileceği en büyük saygı, onu olduğu gibi kabul edebilmektir. İşte bu yolculuk da tam burada başlıyor. Bozdağ'ın eteklerine kurulmuş küçük bir köyde… Balkıca'da… Benim hikâyem, zamanın sessizce aktığı o mütevazı coğrafyada başlıyor.

Us’lu Çıkarım: *Kendi kökenini başkalarının anlattıklarıyla örmek, bireyin yalnız olmadığını, hafızanın ortak bir havuzdan beslendiğini gösteren en güçlü bağdır.*

❧

Ü Ç

Doğum Gecesi

Balkıca 1969

Dünyaya gözlerimi açtığım geceye dair bildiğim her şey, annemin yıllar sonra anlattıklarından zihnimde kalan hatıralardır. O yılların yoksulluğu içinde, küçücük bir ormancı lojmanı odasında, beni tek başına dünyaya getirmişti. Doğumun ardından göbeğimi büyük bir özenle ispirtoyla temizlediği iple bağlamış ve beşiğime yatırmış. Sabah olduğunda uzun süre uyanmadığımı fark edince telaşla yanıma gelmiş. Üzerimi açtığında ise göbek bağının çözülmüş olduğunu, her yerin kana bulandığını görmüş. O an yaşadığı korkuyu bana yıllar sonra anlatırken bile sesi titrerdi. Çaresizlik içinde, en küçük oğlunun artık yaşamadığını sanarak hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlamış. Eve gelen komşu yaşlı bir kadın ise sakin adımlarla yanına yaklaşmış, annemin omzuna dokunarak: "Korkma kızım... Bir şey olmaz. Anam benim göbeğimi hiç bağlamamış ben yaşamışım, bu çocuk da yaşar," demiş.

Bazen tek bir cümle, bir insanın bütün umudunu yeniden yeşertebilir. Annem o gün yeniden umutlanmış. Bu doğum hikâyesini de yıllar boyunca her fırsatta yüzünde hafif bir tebessümle tekrar ederdi. Takvimler 1969 yılını gösteriyordu. 5 Nisan'ı 6 Nisan'a bağlayan gece, saat 00.30'da dünyaya gelmişim. O sırada aynı odada ağabeyim İbrahim ile ablam Güner derin uykudaymış. Annemin anlattığına göre ben doğar doğmaz Güner ablam sevinçle yerinden fırlamış, "Mustafa'mız oldu! Mustafa'mız oldu!" diye bağırmaya başlamış. Annem de seslenmiş: "Daha çaydan yeni tutduk, çamurlu yıkayalım öyle bakarsın kapat yorganı yüzüne." Bu küçük ayrıntıyı anlatırken her

defasında aynı sıcak gülümseme yüzüne yerleşirdi. Bir başka ayrıntıyı da gururla eklerdi: İsmimi ilk kez telaffuz eden kişi Güner ablam olmuştu. Belki de kader, daha doğduğum ilk dakikalarda ismimi ailemin sevinciyle birlikte hayatın içine bırakmıştı. Üstelik "Mustafa" adı ailemizde yalnızca bana ait değildi. Hem annemin babasının hem de babamın dedesinin adı Mustafa'ydı. Ben, yalnızca yeni doğmuş bir çocuk değil; aynı zamanda ailemizin hafızasında yaşayan iki kuşağın adını da geleceğe taşıyan son halkaydım.

Us'lu Çıkarım: *Hayata atılan ilk adım, çoğu zaman bir çaresizlik ve endişe anıyla başlar. Varlık, krizin ve şefkatin kesiştiği o kırılgan eşikte mühürlenir.*

❧

DÖRT

İlk Hatırladığım Yer: Hisar

Hisar 1974

İnsan, doğduğu yeri unutabilir. Yıllar geçer, şehirler değişir, yollar kaybolur. Fakat zihnin ilk kez dünyayı tanımaya başladığı coğrafya, ömrün sonuna kadar insanın içinde yaşamaya devam eder. Benim hafızamın ilk kapısı, Bozdağ'ın eteklerine yaslanmış küçük bir dağ köyünde açıldı. Hisar (Asar)... Çocukluğumun ilk ışıkları orada doğdu. Yaşım dört ya da beş civarındaydı. Hafızamın sisleri arasından bugüne ulaşabilen ilk görüntüler hep o köye aittir. Geriye dönüp baktığımda, çocukluğumun en eski karelerinde daima dağların sert ama güven veren sessizliği vardır. Köyün hemen üzerinde, herkesin Eren dediği heybetli bir kayalık yükselirdi. Çocuk gözlerimle baktığımda orası bana dünyanın en büyük dağı gibi görünürdü. Zirvesine çıkmak imkânsızdı sanki. Büyüklerin anlattıkları ise hayal dünyamızı daha da büyütürdü; Eren'in altında nelerin gizli olduğunu, başka bir bölümde ayrıca anlatacağım. Hisar, elektriğin henüz ulaşmadığı yılları yaşıyordu. Akşam olunca gaz lambalarının titrek ışığı evleri doldurur, geceler bugünkünden çok daha karanlık olurdu. Yıl 1974'tü. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın haberleri en ücra dağ köylerine kadar ulaşmıştı. Savaşın ne demek olduğunu anlayacak yaşta değildim. Ama annemin akşam olunca pencereleri kalın koyu yeşil battaniyelerle kapattığını çok iyi hatırlıyorum. Bu kumaşlar, orman idaresinin dört yılda bir babama verdiği palto istikakıydı. Babamın zaten dikilmiş kalın bir paltosu vardı. Bu paltoluk kumaşlar, evimizin en değerli battaniyelerine dönüşmüşlerdi. Merak edip anneme sordum: "Anne, neden kapatıyoruz

pencereleri?" Annem beni korkutmamaya çalışarak cevap verdi: "Eren'in arkasında gavurlar var. Işığı görmesinler." Çocuk zihni sorgulamaz; inanır. Ben de inandım. Ertesi sabah elime küçük bir tahra alıp evden çıkmaya hazırlanıyordum. Niyetim belliydi: Eren'in arkasına gidip o gavurları bulacak, hepsini ortadan kaldıracaktım. Kapının önünde beni gören annem şaşkınlıkla sordu: "Nereye gidiyorsun yavrum? Elindeki o tahrayı ne yapacaksın?" Hiç düşünmeden cevap verdim: "Gavurları kesmeye gidiyorum!" Bugün o günü düşündüğümde istemsizce gülümsüyorum. Çocuklar, büyüklerin kurduğu dünyayı sorgulamazlar. Onlar anlatılan her şeyi gerçek kabul eder ve o gerçeğin içinde kahramanca yaşamaya çalışırlar. Benim için Hisar yalnızca ilk hatırladığım köy değildir; aynı zamanda hayatı, korkuyu, merakı ve hayal gücünü ilk kez tanımaya başladığım yerdir. Belki de insanın gerçek çocukluğu, dünyaya inanmayı henüz bırakmadığı o yıllardır.

Bugün gözlerimi kapatıp Hisar'ı hayal ettiğimde, önce bir koku gelir aklıma: Islak toprağın kokusu, ocakta pişen ekmeğin dumanı, ahırdan gelen hayvan kokusuyla karışmış çam kokusu. Sonra sesler gelir: Uzaktan bir horoz ötüşü, taşlı yolda bir katırın nal sesi, kadınların çeşme başında birbirine seslenişi. Hisar'ı hafızamda bu kadar canlı tutan şey belki de büyük olaylar değil, işte bu küçük, sıradan sesler ve kokulardı; bir çocuğun dünyayı ilk kez bütün duyularıyla tanımaya başladığı yıllardan kalma izler.

Us’lu Çıkarım: *Çocuk zihni, büyüklerin korku ya da kurguyla ördüğü sınırları birer macera davetine dönüştürür. Masumiyet, bilinmeyenin karşısına korkuyla değil, saf bir cesaretle dikilmektir.*

❧

BEŞ

Gözlerini Kapamak

Hisar-Alcı 1974-76

Çocukluk, insanın dünyayı kendi kurallarıyla anlamlandırdığı en saf dönemdir. O yaşlarda gerçeklik, büyüklerin anlattıklarıyla değil; kendi zihnimizin kurduğu basit ama kusursuz görünen mantıkla şekillenir. Benim de o yıllarda keşfettiğimi sandığım çok önemli bir sırrım vardı: Gözlerimi kapatırsam kimse beni göremezdi. Bu benim için tartışılmaz bir gerçekti. Çünkü ben etrafı görmüyorsam, başkalarının da beni görmesi mümkün olamazdı. Ne kadar masum, ne kadar kusursuz bir mantık... Annem beni banyoda yıkarken gözlerimi sımsıkı kapatırdım. O an dünyadan tamamen kaybolduğuma inanırdım. Yaramazlık yapıp yakalanacağımı hissettiğim anda da aynı yönteme başvururdum. Gözlerimi kapatır, görünmez olduğumu düşünürdüm. Sanki bütün dünya, göz kapaklarımın kapanmasıyla birlikte beni unutuyordu. Çocuk aklımın bulduğu en güvenli sığınak buydu.

Fakat yalnızca yaramazlık yaptığım zamanlarda değil, korktuğum zamanlarda da aynı şeyi yapardım. Babamın sert bakışlarından çekindiğim anlarda, evde sessiz ama ağır bir gerginlik hissedildiğinde hiç düşünmeden gözlerimi sımsıkı kapatırdım. Şimdi düşününce bunun yalnızca çocukça bir oyun olmadığını görüyorum. Belki gerçekten görünmez olduğuma inanıyordum; belki de görmek istemediğim şeyleri yok saymaya çalışıyordum. Hangisi doğruydu, bugün bile bilmiyorum. Hatırlamadığım tek şey, o büyünün ne zaman bozulduğu... İnsanların beni, gözlerim kapalı olsa bile görmeye devam ettiğini ne zaman anladım? Gerçek dünyanın çocuk aklımın kurduğu o

masalı hangi gün yıktığını hatırlamıyorum. Belki de büyümek tam olarak buydu: Gözlerini açmak… Ve korktuğun şey her neyse, onun hâlâ karşında durduğunu kabul edebilmek. Ama ilginçtir; insan kaç yaşına gelirse gelsin, hayat bazen onu yine aynı çocukluğa götürür. Öyle anlar olur ki, gözlerini kapatınca bütün dertlerin yok olacağına inanmak istersin. Çünkü çocuklukta keşfettiğimiz o ilk sığınak hiçbir zaman tamamen kaybolmaz; sadece büyüdüğümüzü sandığımız yılların altında sessizce yaşamaya devam eder.

Bugün bile, işler üst üste geldiğinde bir an gözlerimi kapatıp derin bir nefes aldığımı fark ediyorum; belki de o çocuksu sığınağa hâlâ küçük bir yolculuk yapıyorum.

Us’lu Çıkarım: *Görmezden gelmek, usun ilk savunma mekanizmasıdır. Gerçeklikle yüzleşme cesareti kazanılana kadar, karanlık göz kapakları en güvenli sığınaktır.*

❧

ALTI

Hisar'da Bir Nine ve Bir Yumurta

Hisar 1974

Gözlerimi kapatarak sığındığım o hayali dünyanın yanında, Hisar'da bir de gerçek bir sığınağım vardı. Çocukluğumun ilk tatlarından biri bir yumurtanın kokusuydu. Hisar köyünde, evimize yakın bir komşu nine vardı; adını bugün hatırlamıyorum ama evinin kapısını, ocağının sıcaklığını hâlâ hatırlarım. Annem beni oraya götürdüğünde nine hemen eski, is kokulu bir sacayağını ocağa sürer, üstüne "dığan" dediğimiz tavayı koyar, içine tek bir yumurta kırardı. O yumurtanın nasıl piştiğini, kenarlarının nasıl kabarıp esmerleştiğini izlemek benim için köyün en heyecanlı olayıydı. Sadece o nineye gitmek için annemin eteğini çeker, "gidelim mi, gidelim mi" diye tutturduğumu hatırlarım.

O yumurtanın tadını hayatım boyunca unutmadım. Sonraları Alcı'da da benzer yumurtalar yedim; ama hiçbiri Hisar'daki ninenin yumurtası gibi olmadı. Belki de mesele yumurta değildi. Mesele, bir ninenin özenle kırdığı o tek yumurtaya yüklediğim beklentiydi.

Hisar'dan ayrılışımız da benim için aynı derece unutulmaz oldu. Aşağı köylere, Alcı'ya doğru inerken bizi bir katırın ya da atın heybesine bindirirlerdi. Heybe keçi kılından örülü kaba bir dokumaydı; dağdan kıvrıla kıvrıla inerken kılları bacaklarıma batar, ben de "anne, kıllar götüme kaçıyor, kıllar götüme kaçıyor" diye avazım çıktığı kadar bağırırdım. O günlerde köy evlerinin çoğunda yer sedirleri de aynı kıldan dokunurdu; biz memur ailesi olduğumuz için evimizde tahta bir divanımız vardı, bu yüzden keçi kılının üstünde oturmaya hiç

alışamamıştım. Bacaklarımı gıdıklayan o pürüzlü dokuyu bugün bile hatırlarım.

Us'lu Çıkarım: *Çocukluğun en kalıcı izleri bazen büyük olaylarda değil, bir yumurtanın kokusunda ya da bir heybenin dokusunda saklıdır. Us, bedenin hatırladığını unutmaz.*

❧

YEDİ

Oyun Alanımız: Alcı

Alcı 1974-79

Alcı'da sabahlar kuş sesleriyle başlardı. Orman lojmanlarının önüne serçeler iner, karatavuklar biraz daha uzaktan öterdi. Akşam olunca ise yolun karşısındaki tomruk deposundan döletlinin sesi yükselirdi. Biz ona bazen kedi kuşu da derdik. O ses hem ürkütür hem de nedense içimizi merakla doldururdu.

Ama bizim gözümüz hep serçelerdeydi.

Eski bir kalburu ters çeviririm. Bir kenarını ince bir değnekle yaklaşık kırk beş derece havada tutar, değneğe uzun bir ip bağlardım. Kalburun altına birkaç avuç arpa ya da buğday serper, ipin ucunu elime alıp görünmeyecek bir yere saklanırdım.

Sonrası sabırdı. Serçeler önce uzaktan bakardı. Sonra biri yaklaşırdı. Arkasından bir diğeri... Kalburun altı dolmaya başlayınca, nefesimi bile tutardım.

İpi çektiğim anda değnek düşer, kalbur kapanırdı. Koşup gider, serçeyi ellerimle yakalardım.

O günlerde bunun üzerinde hiç düşünmezdim. Çünkü o zamanki mantıkla... Dalaman Çayı'ndaki balık neyse, serçe de oydu.

Ne acımasızlık vardı içimizde... Ne de kötülük. Sadece çocukluğun bildiği kadar bir dünya vardı.

Bir gün tomruk deposunun yakınında yavru bir döletli bulduk. Henüz uçamıyordu. Eve götürdük. Sevdik. Beslemeye çalıştık. Biraz

güçlenince de yeniden bulduğumuz yere bıraktık.

Bugün dönüp baktığımda, o iki görüntü yan yana duruyor. Bir elimde serçe... Öbür elimde yavru bir baykuş... Çocuk aklı, ikisini aynı terazide tartmıyordu.

Vicdan da insanla birlikte büyüyormuş.

Çocuk, doğayı olduğu gibi yaşar. İnsan büyüdükçe anlar; her canın kendi gökyüzü vardır.

Us'lu Çıkarım: *Çocuk, elindeki gücü henüz vicdanla tartmayı bilmez; bir elinde serçe, öbür elinde yavru bir baykuş taşıyabilir. Us, o terazi büyüdükçe kurulur.*

❧

SEKİZ

Dört Duvardan İbaret Olmayan Ev

Alcı 1974-1979

İnsan hayatında bazı yolculuklar yalnızca bir yerden başka bir yere gitmek değildir; farkına varmadan çocukluğun başka bir evresine geçiştir. Benim için Hisar, hafızamın uyandığı yerdi. Alcı ise çocukluğumun gerçekten şekillenmeye başladığı, özgürlüğü, arkadaşlığı ve doğayı doyasıya yaşadığım ilk büyük sahne oldu. Babam ormancıydı. Onun mesleğinde ev, dört duvardan ibaret değildi; görev nereye verilirse yuvamız da oraya taşınırdı. Dağ başındaki lojmanlar, orman yolları, küçük köyler... Çocuk yaşta öğrendiğim ilk gerçekler bunlardı. İnsan bazen adres değiştirmez; bütün dünyasını birlikte taşır. Sonradan annemin anlattıklarından öğrendim ki ben daha iki buçuk aylık bir bebekken Balkıca'dan ayrılmışız. Ören, Gölcük, Hisar ve sonunda Alcı... Bebeklik yıllarıma ait hiçbir görüntü zihnimde yok; onlar bana anlatılan hatıralar.

Ama Alcı... İşte orası gerçekten benim çocukluğumdu. Devletin orman lojmanlarında yaşıyorduk. Çevremiz, bir çocuğun hayal edebileceği en büyük oyun alanıydı. Bir yanımız göğe uzanan çam ormanlarıyla çevriliydi, diğer yanımızda Dalaman çayına inen hafif yamaçlıkta devasa tomruk deposu, biraz ileride okul bütün ciddiyetiyle bizi bekliyordu. Okulun hemen alt tarafında Dalaman çayı tertemiz mis gibi akardı. Bugün dönüp baktığımda düşünüyorum da bir çocuğa bundan daha büyük bir oyun parkı yapılabilir miydi? Arkadaş grubumuz hiç değişmezdi: Sezai, Mehmet Ali, Ümit, Nazmi... Sabah evden çıkar, akşam annelerimizin sesini duyuncaya kadar ortalıkta

görünmezdik. Ne cep telefonu vardı ne saat, ne de "Neredesin?" diye soran biri… Zamanı güneş belirlerdi. Oyunun bittiğini ise annelerimizin uzaktan yükselen sesi haber verirdi. Bugünkü çocukların sıkça söylediği "Canım sıkılıyor" cümlesini o yıllarda hiç duymadım. Çünkü can sıkılmasına fırsat verecek kadar boş zamanımız yoktu. Hayal gücümüz her şeyi oyuncağa dönüştürüyordu: Bir dal parçası tüfek olurdu, bir çubuk kılıç, yuvarlak bir taş misket, paslı bir teneke kutu ise paha biçilmez bir hazine… Çam kozalakları, dere taşları, kuru dallar… Doğa bize oyuncak değil, çocukluğun kendisini veriyordu. Orman deposu ise bambaşka bir dünyaydı. Üst üste dizilmiş dev tomrukların arasında saklambaç oynar, üzerlerine tırmanır, kendimize kaleler kurardık. Bugün aynı manzarayı gören bir yetişkin büyük ihtimalle çocuklarını oraya yaklaştırmaz ve haklıdır da. Ama biz tehlikeyi bilmiyorduk. Belki de çocukluğun en büyük cesareti buydu: Ölümü tanımadan yaşamak, korkuyu öğrenmeden koşabilmek ve her yeni günü bitmeyecekmiş gibi yaşayabilmek.

Bugün kendi evimde dört duvarın arasında otururken bazen o günleri özlüyorum; ama asıl özlediğim şey ev değil, o evin sınırsızlığıydı. Kapımız kilitlenmezdi, çünkü çalınacak fazla bir şeyimiz yoktu. Komşularımız birer akraba gibiydi, sofralarımız birbirine açıktı. Belki de bir orman lojmanında büyümenin bana öğrettiği en büyük ders, evin dört duvardan değil, içindeki güvenden ibaret olduğuydu.

Us'lu Çıkarım: *Doğa ile iç içe büyüyen çocuk, nesnelerin hazır formuna değil, kendi hayal gücünün yarattığı anlama muhtaçtır. Yoksulluk sandığımız o imkânsızlıklar, aslında yaratıcılığın en büyük zenginliğidir.*

❧

DOKUZ

Teslime Ünal

Balkıca 1969

Annem Teslime Ünal, Acıpayam'ın Kelekçi Mahallesi'ndendir. Anne tarafından Çanakkale Gazisi Musa Hoca'nın torunudur. Baba tarafından ise Kelekçi'nin köklü Gençoğulları ailesindendir. Dedem, köyde Demirci Mustafa Gençoğlu olarak tanınırdı.

Kelekçi Eskiköy yolu üzerindeki, köylülerin Gelin Çeşmesi dediği çeşmenin de annemin babaannesi Hatice Nine'nin adını yaşattığını anlatırdı. Hatice Nine'nin, annesi "Kadı Kızı"nın ve Gelin Çeşmesi'nin hikâyesini ilerde başka bir kitapta anlatacağım.

Bu kitabı yazdığım sırada annem seksen üç yaşındaydı. Yaşı ilerlemiş olsa da benim gözümde hâlâ üretkenliği, pratik zekâsı ve mücadeleci ruhuyla dimdik ayaktaydı.

Babam Ormancı Ali Ünal'ın memuriyeti nedeniyle tayinle gittiğimiz, yolları bile zor bulunan dağ köylerinde yaşarken hangi şartın içine düşerse düşsün mutlaka üretmenin bir yolunu bulmuştu. Halı dokumuş, dikiş dikmiş, el emeği göz nuru nakışlar işlemişti.

Onu tanıyan herkes çalışkanlığını bilirdi.

Bununla da yetinmemiş; köyde sağlık hizmetine ulaşamayan, iğne yaptıracak kimse bulamayan insanlara enjeksiyon yapmıştı.

Evde boş durduğu bir anını bile hatırlamıyorum.

Çalışmak ve çözüm üretmek onun için bir tercih değil, hayatın doğal akışıydı.

Us'lu Çıkarım: *Bazı insanlar hayatı bir tercihle değil, doğal bir akışla yaşar; çalışmak onlar için bir erdem değil, sadece nefes almaktır.*

❧

ON

Annem ve Kursağı Dikilen Tavuklar

Balkıca 1969

Annemin bu yönünü en iyi gösteren olay ise benim doğduğum Denizli'nin Tavas ilçesine bağlı Balkıca Köyü'nde yaşanmış.

O yıllarda babam, orman lojmanının arkasındaki geniş alanda yaklaşık üç yüz tavuk besliyormuş. Bu tavuklar hem aile bütçesine katkı sağlıyor hem de ailemizin emeğinin karşılığını temsil ediyormuş.

Ancak ormancılık yalnızca doğayla mücadele etmek değil, zaman zaman insanların kıskançlığına ve husumetine de hedef olmak demekmiş.

Bir gün, kim olduğu hiçbir zaman öğrenilemeyen biri tavukların yemine gizlice zehir karıştırmış.

Kısa süre sonra bahçe tam anlamıyla bir can pazarına dönmüş.

Biraz önce gıdaklayarak dolaşan tavuklar birer birer kasılmaya, yere düşmeye ve can çekişmeye başlamış. Yaklaşık üç yüz tavuk ölümle pençeleşirken herkes çaresizlik içinde olan biteni seyrediyormuş.

Ama annem teslim olmamış.

Hiç vakit kaybetmeden eline keskin bir bıçak almış. Can çekişen tavukların kursaklarını tek tek açmış. İçlerindeki zehirli yemi elleriyle boşaltmış, bol suyla yıkayarak temizlemiş. Ardından bir yorgan iğnesi ve iplikle açtığı kursakları büyük bir sabırla yeniden dikmiş.

Saatler süren bu mücadelenin sonunda tavukların bir bölümü yeniden ayağa kalkmış.

Annemin anlattığına göre içlerinden birinin dikişi tam tutmamış. Yem yedikçe kursağındaki küçük açıklıktan dışarı dökülüyormuş. Buna rağmen yaşamaya devam etmiş, bahçede dolaşmış ve uzun süre yumurtlamayı sürdürmüş.

Zaman geçtikçe annem bu olayı her hatırladığında, en azından tavukların bir bölümünü kurtarabildiğini söylerdi.

Bu söz, onun hayata bakışını anlatmaya yeterdi.

Sonucun ne olacağını düşünmeden elinden geleni sonuna kadar yapar, umut kalmamış gibi görünen anlarda bile mücadeleden vazgeçmezdi.

Hayatım boyunca birçok eğitimli, birçok bilgili insan tanıdım. Ama pratik zekâ, soğukkanlılık ve yaşatma azmi söz konusu olduğunda annemin yaptığını kolay kolay kimsenin yapabileceğini düşünmüyorum.

Ben o gün orada değildim.

Henüz iki aylık bir bebektim.

Ama annemin anlattığı bu hikâye, zamanla benim hafızamın bir parçası oldu.

Aradan yıllar geçince, annemin o gün yalnızca tavukları kurtarmaya çalışmadığını düşünmeye başladım.

O, çaresizlik karşısında ne yapılabileceğini arıyordu.

Elinde ne varsa onunla.

Bıçağıyla, suyuyla, iğnesiyle, ipliğiyle ve en önemlisi aklıyla…

Belki de bana bıraktığı en büyük miras buydu:

Pes etmemek.

Aklı kullanmak.

Ve umut kalmadığı düşünülen yerde bile bir çözüm aramak.

Us'lu Çıkarım: *Çaresizlik, elindekiyle çözüm arayan insanın karşısında yenilir. Pes etmemek de bir akıl biçimidir.*

❧

ON BİR

Yanan Otomobil ve Ormancının Gölgesi

Alcı 1975-1978

Alcı'da yaşadığımız yıllarda ise hafızama kazınan başka bir gece oldu. Gecenin en sessiz saatleriydi. Bir anda yükselen bağrışmalarla hepimiz uykudan fırladık. Lojmanların biraz yukarısında orman bölge şefinin evi vardı. O yıllarda köylerde otomobil görmek neredeyse imkânsızdı; traktör bile yoktu, en azından ben hatırlamıyorum. Çevrede otomobili olan sayılı kişilerden biri de bölge şefiydi. Dışarı çıktığımızda gördüğümüz manzara unutulacak gibi değildi. Şefin otomobilini garaj olarak kullandığı sundurmanın altını ateşe vermişlerdi. Arabanın altına benzin ve yanıcı maddeler koymuş, ardından da yakmışlardı. Alevler kısa sürede bütün aracı sarmıştı. Geceyi kızıl bir ışık kaplamıştı. Yanan benzinin ve eriyen plastiğin keskin kokusu lojmanların bulunduğu yamaca kadar ulaşıyordu. İnsanlar telaşla koşuşturuyor, bir yandan yangını söndürmeye çalışıyor, bir yandan da ne olduğunu anlamaya uğraşıyordu. Biz çocukları ise kimse yaklaştırmadı. Yaşım yedi ya da sekiz civarındaydı, belki daha da küçüktüm. Uzaktan, sessizce o alevleri seyrettim. O gece ilk kez anladım ki dağların sessizliği her zaman huzur anlamına gelmiyormuş; bazen en büyük düşmanlıklar, en tenha yerlerde yaşanıyormuş. Aradan uzun yıllar geçti. Bugün hâlâ gece karanlığında yükselen o alevleri düşündüğümde, aklıma yalnızca yanan bir otomobil gelmiyor; ormanı korumaya çalışan insanların görevleri uğruna göze aldıkları görünmez tehlikeler geliyor. Çocukluğumda anlam veremediğim o gece, yıllar sonra babamın taşıdığı sorumluluğun ve ödediği bedellerin sessiz bir simgesi hâline dönüştü.

O gecenin ardından babamın evden çıkarken sesinin daha sert, dönüşünde ise daha yorgun olduğunu fark ederdim; ama bunun nedenini sormaya çekinirdim. Çocuk usu bazen sormaz, sadece kaydeder; sorularının cevabını yıllar sonra kendi kendine bulur.

Bugün bir orman yangını haberi gördüğümde bile, aklıma önce o gecenin kızıllığı düşer; alevlerin gökyüzünü aydınlatışı, babamın telaşlı sesi, ve bir çocuğun anlayamadığı ama asla unutamadığı o karanlık düşmanlık hissi.

Us'lu Çıkarım: *Adaletin ve kanunun dağ başındaki temsilcisi olmak bedelsiz değildir. Çocuk gözü, toplumsal öfkenin ve karanlık husumetlerin rengini ilk kez bu ateşte görür.*

❧

ON İKİ

İlk Televizyon

Alcı 1975-76-77

Babamın taşıdığı o sessiz yüklerin yanında, çocukluğumun çok daha hafif, çok daha şaşkınlık dolu anıları da vardı. Hayatımızı değiştiren yeniliklerin kendisini değil, onlarla ilk karşılaştığımız andaki şaşkınlığımızı hatırlarız. Benim televizyonla tanışmam da tam böyle bir hatıraydı. Alcı'daki orman lojmanlarında elektrik, bugünkü gibi günün her saati akan sıradan bir nimet değildi. Elektrik yalnızca akşamları çalışan jeneratör sayesinde belirli saatlerde verilirdi. Köyün büyük bölümü gaz lambalarının loş ışığında yaşarken, bizim lojmanlarda birkaç saatliğine de olsa ampullerin yanması bile başlı başına bir ayrıcalıktı. Bir gün çocuklar arasında heyecanla yayılan bir haber duyduk: "Orman lokaline televizyon gelmiş!" Televizyonun ne olduğunu bilmiyorduk, nasıl çalıştığını hiç bilmiyorduk. Ama mutlaka görülmesi gereken olağanüstü bir şey olduğunu anlamıştık. Ben ve birkaç arkadaşım büyük bir heyecanla orman lokaline koştuk.

İkinci kattaki büyük salona girdiğimizde odanın ortasında, ahşap sürgü katlama kapaklı bir dolap duruyordu. Kapaklarının üzerinde şimdi bile hatırladığım eflatun ağırlıklı bir manzara resmi vardı. Biz hiç tereddüt etmeden onun televizyon olduğuna karar verdik. Sandalyeleri çekip tam karşısına oturduk ve beklemeye başladık. Dakikalar geçti... Resimdeki insanlar kıpırdamıyordu, kimse konuşmuyordu. Biz ise birazdan hareket edeceklerini, seslerinin çıkacağını düşünerek sabırla bekliyorduk. Hiçbirimizin televizyonun nasıl çalıştığına dair en küçük fikri yoktu; bildiklerimizin tamamı, biraz sonra bir mucize

gerçekleşeceği inancından ibaretti. Bekledik… Biraz daha bekledik… Sonra salona bir büyük girdi. Yüzümüzdeki heyecanı görünce gülümsedi. Hiçbir şey söylemeden dolabın iki kapağını yavaşça açtı. İşte o an bütün sırrı öğrendik. Saatlerdir hayranlıkla seyrettiğimiz şey televizyon değil, sadece sürgülü katlamalı kapağın üzerine yapıştırılmış bir resimdi. Gerçek televizyon, o sürgülü katlamalı kısmın arkasındaki cam ekrandı. O gün yaşadığım şaşkınlığı bugün bile gülümseyerek hatırlarım. Çocukluk, bilmemekten utanılmayan tek çağdır; çünkü çocuk bilmediği için utanmaz, bilmediği için merak eder. Ve belki de insanı öğrenmeye götüren en güçlü duygu, işte o tertemiz meraktır. Büyüdükçe bilgilerimiz artar ama çoğu zaman o masum merakımız azalır. Oysa insanı gerçekten zenginleştiren şey bildikleri değil, hâlâ hayret edebildiği anlardır.

Us'lu Çıkarım: *Yenilikle ilk karşılaşıldığında us, onu bildiği kalıplarla anlamlandırmaya çalışır. Yanılmak, çocuklukta cehalet değil, keşfetme yolculuğunun en tatlı durağıdır.*

❧

ON ÜÇ

Okumayı Söktüğümü Sandıkları Gün

❧

Alcı 1976-77

İlkokulun ilk günleri, insanın harflerle tanıştığı kadar kendisiyle de tanıştığı günleridir. Bizim zamanımızda okuma yazma bugünkü yöntemlerle öğretilmezdi. Sınıfın önündeki büyük kara tahtaya renkli fişler asılır, öğretmen o kartları yer değiştirerek bize harfleri, heceleri ve kelimeleri öğretmeye çalışırdı. Kartların üzerinde kısa cümleler olurdu: Ali… Topu… At… Biz de o kelimeleri bir araya getirerek okumaya çalışırdık. Bir gün öğretmen beni tahtaya kaldırdı ve parmağıyla fişleri göstererek: "Oku bakalım," dedi. Okudum, doğruydu. Bir tane daha gösterdi, onu da okudum. Sonra bir tane daha… Derken sınıfta hafif bir kıpırdanma başladı. Öğretmenin yüzünde memnun bir gülümseme belirdi, arkadaşlarım fısıldaşmaya başladılar: "Mustafa okumayı söktü!" O günden sonra sınıfta okumayı ilk öğrenen çocuk olarak anılmaya başladım. Öğretmenim benimle gurur duyuyor, arkadaşlarım bana imrenerek bakıyordu.

Ama içimde kimseye söyleyemediğim küçük bir sır vardı: Ben aslında okumayı sökmemiştim, en azından onların sandığı şekilde… Bugün bile düşündüğümde zihnimin nasıl çalıştığını hayretle hatırlarım. Ben harfleri tek tek çözmüyor, kelimeleri hecelemiyordum. Tahtadaki görüntüyü bir fotoğraf gibi ezberliyordum. Renkleri, kartların dizilişini, kelimelerin uzunluğunu, tahtadaki yerlerini… Hepsi zihnimde tek bir resim hâline geliyordu. Öğretmen aynı fişleri yeniden gösterdiğinde ben harfleri okumuyor, hatırladığım resmi seslendiriyordum. Herkes bunun okuma olduğunu sanıyordu, ben ise

bunun gerçekten okuma olmadığını biliyordum. Bu sırrımı uzun süre kimseye anlatamadım, çünkü ben de nasıl yaptığımı açıklayamıyordum. Yıllar sonra öğrenme biçimleri üzerine bir yazı okuyunca meseleyi daha iyi anladım. Bazı insanlar işiterek öğrenir, bazıları yazarak, bazıları ise gördüklerini adeta fotoğraf gibi zihnine kaydeder. Benim çocuk zihnim de dünyayı önce görerek öğreniyormuş. İlkokul sıralarında farkına varmadan öğrendiğim bir başka gerçek daha vardı: İnsanların dışarıdan gördüğü başarı ile insanların kendi içinde bildiği gerçek her zaman aynı değildir. Herkes beni "okumayı söken çocuk" olarak alkışlarken, ben henüz harflerin gerçek dünyasına adım atmadığımı biliyordum. Belki de hayat, insanın başkalarının gözündeki görüntüsüyle kendi içindeki hakikat arasındaki o ince mesafeyi fark etmesiyle başlıyordu.

Yıllar sonra gerçekten iyi bir okur olduğumda bile, o ilk günün utancını hiç unutmadım. Belki de bu yüzden bugün bir çocuğun "bilmiyorum" demesini, sahte bir "biliyorum"dan çok daha değerli buluyorum.

Us’lu Çıkarım: *Görünürdeki başarı ile içimizdeki hakikat her zaman örtüşmeyebilir. Us, bazen analitik bir süreci atlayarak doğrudan sezgi ve görsel hafızayla sonuca ulaşır; bu da bireyin kendi benzersiz zihin haritasını çizer.*

❧

ON DÖRT

Eren'in Altındaki Hazineler

Hisar 1974

Çocuklukta dinlediğimiz her efsane, gerçeğin önünde koşan bir hayal gibidir. Önce masallara inanır, dünyayı onların anlattığı renklerle görürüz; hakikat ise çoğu zaman yıllar sonra sessiz adımlarla çıkıp gelir. Hisar'daki Eren Kayalığı da benim çocukluğumun en büyük efsanesiydi. Köyün üzerinde yükselen o heybetli kaya bana yalnızca büyük değil, gizemli de görünürdü; sanki içinde çözülmeyi bekleyen sırlar saklıydı. Köyün yaşlıları sık sık aynı hikâyeleri anlatırdı: "Orada eski mezarlar var." "Toprağın altında deve yüküyle altın gömülü." "Eskiden oralarda gavurlar yaşamış." Bu sözleri her duyduğumuzda Eren, gözümüzde sıradan bir kayalık olmaktan çıkar, masalların geçtiği büyülü bir diyara dönüşürdü.

Yağmur yağınca heyecanımız daha da artardı, çünkü büyükler yağmurun toprağı yumuşattığını, toprağın altındaki eski paraları ortaya çıkardığını söylerdi. Biz de elimizde kazma kürek olmadan, çocuk merakıyla Eren'in yolunu tutardık. Aslında altın aramıyorduk, altının değerini bilmiyorduk bile. Bizim peşinde olduğumuz şey, "gavur parası" dediğimiz eski bakır ve gümüş sikkelerdi. Toprağın içinden yuvarlak bir para çıktığında dünyalar bizim olurdu. Üzerindeki yazıları okuyamaz, kime ait olduğunu bilemezdik; ama avucumuzdaki o küçük metal parçası bize paha biçilmez bir hazine gibi gelirdi. Cebimize koyar, arkadaşlarımıza gösterir, sonra da yeni bir oyunun peşine düşerdik. Bugün düşününce aklıma bazen ilginç bir ihtimal geliyor: Belki de müzelerde sergilenecek kadar değerli tarihî eserler, bizim çocuk

ellerimizde misket gibi dolaştı. Hatta iyi hatırladığım iki yer vardı: Biri, Eren'in yamacındaki, sonradan yeniden gördüğüm kaya mezarıydı. Öbürü, ormancı lojmanının hemen altındaki düzlükte, bizim "çanaklar" dediğimiz, yuvarlak kayalara oyulmuş küçük su kaplarına benzeyen oyuntulardı; orada çok oynardık. O günlerde bunların ve sikkelerin hiçbir önemi yoktu, çünkü çocukluk eşyanın değerini parayla ölçmediğin tek zamandır. Biz tarihî eser toplamıyor, sadece hayal kuruyorduk. Ve belki de çocukluğun en büyük zenginliği buydu: Bir avuç paslı madeni parayı bile gerçek bir hazineye dönüştürebilen sınırsız hayal gücü… Yıllar sonra Eren'e yeniden baktığımda artık ne gömülü altınları düşündüm ne de gizli mezarları. Ama çocukluğumun o saf inancını, yağmurdan sonra toprağa umutla eğilen küçük Mustafa'yı hâlâ bütün canlılığıyla hatırlıyorum.

Us’lu Çıkarım: *Efsaneler, çocuk dünyasını besleyen gizemli yakıtlardır. Tarihî nesneler yetişkinler için ekonomik birer değerken, çocuk usunda saf birer hayal oyuncağına dönüşür; zira çocukluk, mülkiyetin değil, anın ve oyunun sahibidir.*

❧

ON BEŞ

Tahta Arabalar

Alcı 1976-79

Çocukluğun en büyük zenginliği sahip oldukların değil, kendi ellerinle üretebildiklerindir. Bizim oyuncaklarımız vitrinden alınmazdı; onları hayal gücümüzle tasarlar, elimizdeki imkânlarla yapardık. Alcı'daki en büyük hayalimiz, yokuş aşağı rüzgâr gibi gidecek sağlam bir tahta arabaya sahip olmaktı. Ekibimiz her zamanki gibiydi: Sezai, Mehmet Ali, Ümit ve ben... Günlerce ormandan uygun tahta parçaları toplardık. Lojmanların arkasındaki odunluğun biri bizim gizli atölyemizdi. Eski çiviler, çekiçler, tahta parçaları... İşe yarayabilecek ne bulursak toplar, onları büyük bir ciddiyetle kullanırdık. Bir tahta araba yapmak bizim için yalnızca oyuncak üretmek değil, adeta büyük bir mühendislik çalışmasıydı. Her parçayı defalarca ölçer, olmadı söker, yeniden çakar, daha sağlamını yapmaya çalışırdık.

En büyük sorun ise tekerleklerdi. Yuvarlak ve düzgün kesilmiş ahşap tekerlekleri bizim yapmamız mümkün değildi; bu yüzden köydeki hızar atölyesine gider, ustadan rica ederek kestirdiğimiz yuvarlak parçaları büyük bir gururla lojmana taşırdık. Sonra montaj başlardı. Her çivi çakıldığında arabamız biraz daha gerçek olurdu, ilk kez kendi başına hareket ettiğinde ise dünyayı fethetmiş gibi sevinirdik. Ama içimizde biri vardı ki onun yaptığı arabalar hepimizinkinden farklıydı: Sezai... Onun ellerinden çıkan arabalar adeta usta işi olurdu. Direksiyonu rahat dönerdi, freni gerçekten çalışırdı, dengesi bozulmazdı. Bizimkiler oyuncak gibiydi, onunkiler ise küçük bir ustanın eserleri... Yıllar sonra Sezai bana ilginç bir ayrıntıyı hatırlattı: Biz yalnızca kendimiz için

araba yapmıyormuşuz; yaptığımız bazı tahta arabaları köydeki çocuklara ve ormancı ailelerinin çocuklarına para karşılığında satıyormuşuz ve bir tanesini de çaldırmışız. Bu ayrıntıyı unutmuştum; o söyleyince odunluğun içindeki o küçük atölye bütün ayrıntılarıyla yeniden gözümün önüne canlandı. Aradan uzun yıllar geçti, hayat hepimizi farklı yönlere savurdu. Bir gün öğrendim ki Sezai ağaç işleri öğretmeni olmuş, çıraklık eğitim merkezlerinde çalışmış, emekli olduktan sonra da mobilyacılık yapmaya devam etmiş. Hiç şaşırmadım; çünkü bazı insanların geleceği daha çocukken ellerine aldıkları ilk aletlerde gizlidir. Biz bunu o günlerde bilmiyorduk ama şimdi geriye dönüp baktığımda görüyorum ki çocukluk oyun değil, çoğu zaman gelecekte olacağımız insanın ilk provasıdır.

Bugün elime bir tornavida ya da bir çekiç aldığımda, hâlâ o günlerdeki tahta araba yapımının heyecanını hissederim. Belki de bir çocuğun ilk kez kendi elleriyle bir şey üretmesi, hayatı boyunca peşini bırakmayan bir tutkunun da ilk kıvılcımıdır.

Us'lu Çıkarım: *Kendi elleriyle üretim yapmak, insan iradesini ve özgüvenini biler. Çocukluk oyunları, ileride hayatımızın alacağı yönü fısıldayan ilk kehanetlerdir.*

❧

ON ALTI

Dalaman Çayı

❧

Alcı 1975-1979

Çocukluğumun hafızasında hiç susmayan bir ses varsa, o da Dalaman Çayı'nın sesidir. Gece gündüz durmaksızın akan su, kayalara çarpıp çoğalan uğultu… Bazen sakin, bazen hırçın ama her zaman yaşayan o ses çocukluğumun fon müziği gibiydi. Bugün bile bir dere kenarında durduğumda yıllar bir anda geriye doğru akmaya başlıyor; kendimi yine Alcı'da, o özgür günlerin içinde buluyorum. Okulumuz çaya oldukça yakındı. Teneffüsler bize bugün olduğundan çok daha uzun gelirdi; fırsatını bulduğumuz anda soluğu suyun kenarında alırdık. Biz buna "suya atınmaya gitmek" derdik. Yüzmeyi de işte o sularda öğrendim. Kimse bana kulaç göstermedi, nefes almayı anlatmadı. Suya girdik, battık, çıktık, tekrar denedik; derken bir gün fark ettik ki yüzebiliyorduk. Çocukluk, çoğu şeyi böyle öğreniyordu: Korkarak değil, yaşayarak…

İlk yüzmeyi bana bir insan öğretmedi; Dalaman Çayı öğretti. Su önce korkmayı, sonra korkunun geçtiği yeri, sonra da suyun insanı nasıl taşıdığını öğretti. İlk günlerde suya tutunmaya çalışıyordum. Sonra anladım: suya tutunulmuyormuş, suya güveniliyormuş. Aradan yarım asır geçse de bir dere kenarında durduğumda suyun sesini dinlerim. Çünkü hayatta öğrendiğim bazı önemli şeyleri sıralarda değil, akıp giden bir suyun içinde öğrenmişim. Beni su, sessizlik ve merak büyüttü.

Us'lu Çıkarım: *Bazı öğretmenlerin adı olmaz; su, sessizlik ve merak da bir çocuğu büyütebilir. Us, öğrenmenin her zaman bir sırada oturmayı gerektirmediğini bilir.*

❧

ONYEDİ

Söğüt Dalından Olta

Kelekçi 1979-1984

Kelekçi'ye taşındığımızda su yine hayatımızın merkezindeydi. Bu kez yalnızca yüzmüyor, balık da tutuyorduk. Oltamız bugünküler gibi değildi; ince bir söğüt dalı, ucuna bağlanmış bir misina, paslı bir iğne… Hepsi buydu. Saatlerce suyun kıyısında beklerdik; bazen hiçbir şey yakalayamazdık, bazen de birkaç küçük balık bütün günümüzü güzelleştirmeye yeterdi. Kendi yöntemlerimiz de vardı. Sığ sularda iki kayanın arasında oturur, bacaklarımızı açarak yukarıdan gelen balıkları sıkıştırmaya çalışırdık. Bazen elimizi suyun altındaki oyuklara sokardık; karanlığın içinde usulca ilerleyen elimiz bir balığa değdiğinde heyecandan nefesimizi tutardık. Nadiren kullandığımız ama hiç unutmadığım bir yöntemimiz daha vardı: Çay kenarında yetişen sütleğen denen bitkiyi koparır, süte benzeyen o beyaz özsuyunu suyun durgun bir köşesine sıkar, beklerdik. Balıklar bir süre sonra sersemleyip yüzeye çıkardı, biz de onları kolayca toplardık. Bunu sık yapmazdık; belki de içten içe bunun pek adil bir avlanma olmadığını hissederdik. Şanslı günlerde "sarı balık" dediğimiz iri balıkları yakalayabilirdik. O an yaşadığımız sevinç, bugün anlatılması zor duygulardan biridir. Acıkınca çözümümüz hazırdı. Çayın kenarından topladığımız kuru dallarla küçük bir ateş yakar, ılgın ağacından kestiğimiz taze dalları şiş yapar, balıkları ateşte pişirirdik. Ne baharatımız vardı ne soframız, ne de tabağımız… Parmaklarımızla yer, ardından su içmek için çayın kıyısındaki kuma küçük bir çukur kazardık. Bir süre sonra çukur berrak suyla dolardı, biz buna "kazma

açmak" derdik. Eğilir, kana kana o sudan içerdik. O günlerde bunun ne kadar büyük bir zenginlik olduğunu bilmiyorduk, çünkü insan elindekinin kıymetini çoğu zaman onu kaybettikten sonra anlıyor. Bugün aynı yerlere gittiğimde içimde derin bir hüzün uyanıyor. Bir zamanlar içinde yüzdüğümüz, balığını tuttuğumuz, suyunu korkmadan içtiğimiz Dalaman Çayı artık aynı çay değil. Yılların ihmali, kirlenme ve sanayileşme o berrak suyu yordu. Bugün aynı sudan çocuklarımızın ve torunlarımızın güvenle içemeyeceğini bilmek insanın içini acıtıyor. Belki de çocukluğumdan bana kalan en büyük miras yalnızca güzel hatıralar değil, doğaya karşı duyduğum sorumluluk oldu. Çünkü bir nehir kirlenince yalnızca su kirlenmez, onunla birlikte çocukluklar da kirlenir; ve bazı kayıpların telafisi ne yazık ki hiçbir zaman mümkün olmaz.

Okul biter bitmez gara lastik babıçlarımızı ayağımıza geçirir, suya atınmaya gittiğimizde, suyun berraklığında taşların arasından geçen balıkları seçer, kumsalda karınca canavarını seyreder, akşama kadar yüzerdik. Bugün aynı kıyıya gittiğimde dağlar aynı dağ olsa da su benim çocukluğumdaki su değil. Belki de en çok canımı acıtan şey, çocukluğumu kaybetmek değil; torunlarımızın çocukluğunu koruyamamış olmak.

Bir çay kirlenince yalnız su bulanmaz; insan, kendi çocukluğunun aynasını da kaybeder.

Us'lu Çıkarım: *Doğayla kurulan ilk ve bozulmamış bağ, insanın suya ve toprağa duyduğu saygıyla ölçülür. Zaman, nehirleri kirletebilir; lakin us, o berrak hatırayı korumakla mesuldür.*

❧

ON SEKİZ

Zengin Mustafa

Alcı 1976-79

Alcı'da ilkokulun ilk üç yılını tamamlamıştım. Babamın ormanda görev yapan bir ormancı olduğu için düzenli maaş alıyor olması, köydeki birçok aileye göre bizi biraz daha derli toplu bir hayatın içine yerleştiriyordu. Elbiselerimiz daha temizdi, okul kıyafetlerimiz daha düzgündü; fakat çocuk aklıyla bunların ne anlama geldiğini elbette bilmiyordum. Bir gün köyde çocukların bana seslenişi kulağıma çarptı: "Zengin Mustafa!" İlk duyduğumda şaşırmıştım, çünkü kendimi hiçbir zaman zengin olarak görmemiştim. Evimizde paradan söz edildiğini hatırlamazdım; babamın maaşı ailemizin ihtiyaçlarını karşılamaya ancak yetiyordu, biz de herkes gibi hesaplı yaşar, hiçbir şeyi israf etmezdik.

Ama çocukların gözünde durum farklıydı. Köyde pek çok aile yokluk içinde yaşıyordu; düzenli geliri olan bir memur ailesi olmak bile onlara göre bir zenginlik göstergesiydi. Bu yüzden bana "Zengin Mustafa" diyorlardı. Garip olan şu ki, bu söz hoşuma gitmiyordu; aksine, içimi incitiyordu. Çünkü ben onlardan biri olmak istiyordum, aynı sokakta oynadığımız, aynı çamurun içinde koşturduğumuz arkadaşlarımdan farklı görünmek istemiyordum. Çocuk dünyasında ayrıcalık, çoğu zaman yalnızlık demektir. Hatırlıyorum, bazen eve gelip anneme bu yüzden üzüldüğümü söylerdim. Çocuk aklımla, bana söylenen bu lakabı bir övgü değil, sanki aramıza çizilmiş görünmez bir çizgi gibi hissediyordum. Yıllar sonra bu hatırayı düşündüğümde farklı bir gerçeği fark ettim: İnsan önce parayı değil, aidiyet duygusunu

öğreniyor. Çocuk için en büyük zenginlik cebindeki para değil, arkadaşlarının arasında kendini onlardan biri gibi hissedebilmektir. Belki de bu yüzden hayatım boyunca maddi imkânları hiçbir zaman insanın gerçek değeri olarak görmedim.

Bugün bile birini tanırken önce ne işle uğraştığına ya da nesi olduğuna değil, gözlerinin nasıl baktığına bakarım. Belki de o çocukluk lakabı bana istemeden bir armağan bırakmıştı: Parayla ölçülmeyen bir bakış açısı.

Us'lu Çıkarım: *Çocuk için yoksulluk veya zenginlik kavramı cüzdanda değil, grubun içinde aidiyet kurabilme arzusunda yatar. Farklı görülmek, usun reddettiği bir yalnızlık cezasıdır.*

❧

ON DOKUZ

Sıfır Numaralı Bilet

❧

O "zengin Mustafa" alaylarının hayatımın geri kalanında nasıl bir iz bıraktığını başka bir örnekle daha iyi anlatabilirim. Bugün elli küsur yaşımda bile hiç milli piyango bileti almamış, futbolla hiçbir zaman ısınamamış bir insanım. Alışılmadık bulunur bu bazen. Bir gün milli piyango bileti satan, sokaklarda seyyar gezen tanıdık bir adam çıkageldi kapıma. Elinde bir bilet kalmış, kimseye satamamış. "Bunu alsa alsa Mustafa alır" demiş kendi kendine, doğru bana getirmiş. 29 Eylül 1994 tarihli, "Karun Hazinesi" resimli, 60.000 liralık bir yarım biletti. Bileti eline aldığımda üzerindeki numarayı görünce gülümsedim: 000000. Altı sıfır. Kimsenin almak istemediği, uğursuz sayılan bir numara.

O bileti hâlâ elimde saklarım. Çekiliş sonucunu bile araştırmadım; zaten aramıyordum. Belki de çocukluğumda "zengin Mustafa" diye alay edilirken öğrendiğim bir şeydi bu: Değer, elindeki paranın miktarında değil, ona yüklediğin anlamdaydı. O altı sıfırlı bilet bana hiçbir şey kazandırmadı, ama bugün hâlâ elimde durur, çünkü bana bir şey hatırlatır: Bazı insanlar bir şeyi kimse istemediği için elinde tutar, bazıları da tam bu yüzden ona sahip çıkar.

Us'lu Çıkarım: *Değersiz sayılan bir şeye sahip çıkmak, bazen en büyük zenginliktir. Us, rakamların değil, anlamın peşindedir.*

❧

YİRMİ

Sünnetçi Gelmiş

Alcı 1975

O çocukluk mahallesine, Alcı'ya dönecek olursam, hafızamda tuttuğum en canlı günlerden biri de şudur: Alcı'nın sakin günlerinden biriydi. Lojman bölgesinde bir anda aynı haber dolaşmaya başladı: "Sünnetçi gelmiş!" Bugün çocuklar steril ameliyathanelerde, uzman doktorların gözetiminde sünnet oluyor; o yıllarda ise dağ köylerinde hayat bambaşkaydı. Seyyar sünnetçiler odun kamyonlarının kasasında köy köy dolaşır, uğradıkları yerde çocukları sünnet eder, sonra yollarına devam ederlerdi. O gün de öyle olmuştu. Babam haberi alır almaz kararını verdi: "Hazır gelmişken çocukları sünnet ettirelim." Aynı gün üç çocuk sünnet olduk. Ben, Mehmet Ali ve Ümit… Hafızamda en canlı kalan görüntü, bir yatağın üzerinde çaresizce yatıyor olmamdır. Kollarımdan ve bacaklarımdan sıkıca tutuluyordum, kaçmamı engelleyen güçlü eller ve canımın yanmasıyla attığım çığlıklar… O yıllarda bugünkü anlamda yaygın bir uyuşturma ya da modern anestezi uygulaması yoktu. Çocukluğum boyunca yaşadığım en unutulmaz fiziksel acılardan biri işte o gündü.

Asıl ilginç olan ise sonrasıdır. Yaklaşık bir hafta yatağımdan kalkmadan iyileşmeyi bekledim. Başucumda kalaylı, pırıl pırıl parlayan bakır bir çanak içine babam dönemin bozuk paralarını doldurmuştu. Toplamı yetmiş dört ya da yetmiş beş lira civarındaydı. Bu, benim sünnet hediyemdi. O yıllarda bu para bana küçük bir servet gibi görünüyor, köyün tek bakkalından istediğim zaman alışveriş yapabilecek olmanın heyecanını yaşıyordum. İyileşmeye başladığım

günlerde o çanaktan birkaç bozuk para alır, ağabeyime verirdim; o da bana gidip gofret alırdı. Çocukluğumun en güzel gofretleri belki de o gün yediklerimdi. Çünkü bazen bir gofret yalnızca bir gofret değildir; bir çocuğun acısını unutturan küçük bir ödüldür. Ben kısa sürede ayağa kalkıp yeniden arkadaşlarımla sokaklarda koşmaya başladım. Ümit'in ise biraz daha zor iyileştiğini hatırlıyorum. Yıllar sonra onun da orman teşkilatında çalışıp emekli olduğunu öğrendiğimde, çocukluğumuzun o ortak günleri yeniden gözümün önüne geldi. Aradan onca yıl geçti. Aradan geçen onca yıldan sonra sünnetten çok başucumdaki bakır çanağı, içindeki bozuk paraları ve ağabeyimin bakkaldan getirdiği o gofretin tadını hatırlıyorum. Demek ki hafıza büyük acıları bile zamanla yumuşatıyor, ama onların ardından gelen küçük mutlulukları ömür boyu saklamayı biliyor.

Us’lu Çıkarım: *Hayatın getirdiği fiziksel acılar, çocuk dünyasında küçük ödüllerle ve tatlı tesellilerle dengelenir. Acının hatırası solar, lakin o gün hissettirilen şefkat ve ödül kalıcı izler bırakır.*

❧

YİRMİBİR

Tomruğun Açtığı Yol

Alcı 1976-77

Alcı'daki okulumuz lojmanların biraz aşağısında, orman deposunun hemen alt kısmında Dalaman Çayı'na bakan bir yerdeydi. Her sabah okula giderken o büyük orman deposunun içinden geçmek zorunda kalırdık. Bir kış, hayatım boyunca gördüğüm en yoğun kar yağışlarından biri yaşandı. Sabah uyandığımızda dünya bembeyazdı, kar neredeyse boyumuzu aşmıştı. Yollar kapanmış, orman deposunun içinden geçmek imkânsız hâle gelmişti. Bugün tam olarak kimin aklına geldiğini hatırlamıyorum; belki babamın, belki de ormanda çalışan işçilerden birinin… Ama buldukları çözüm hâlâ gözümün önünde. Devasa bir tomruğu karın üzerine yatırıp ip ya da zincirle çekmeye başladılar. Tomruk ağır ağır ilerledikçe altında kalan kar eziliyor, arkasında düzgün ve dar bir patika oluşuyordu. Biz çocuklar da o yeni açılan izin içine tek sıra hâlinde giriyor, okulumuza öyle ulaşıyorduk.

O yıllarda kar yağdı diye okul tatil edilmezdi; fırtına çıkmış, yollar kapanmış, bunlar eğitime ara vermek için yeterli sebepler sayılmazdı. Ne servis vardı ne de başka bir ulaşım imkânı; yol kapanmışsa açılırdı ve çocuklar yine okula giderdi. Yıllar sonra hafızamda kalan en güçlü görüntü, karın içinde ağır ağır ilerleyen o koca tomruk, arkasında bıraktığı daracık iz ve o izin içinde birbirini takip ederek yürüyen küçücük çocuklardır. Bugün aynı işi birkaç dakikada yapan iş makineleri var. O gün ise bizim okul yolumuzu bir greyder değil, ormanın bağrından çıkan sessiz bir tomruk açmıştı. Belki de bu yüzden o manzara, çocukluğumun en unutulmaz kış hatıralarından biri olarak

hafızamda yaşamaya devam ediyor. Çünkü bazen insanın yolunu açan şey en gelişmiş makine değil, doğanın kendisinden gelen sade bir çözümdür.

Us'lu Çıkarım: *Çetin koşullar, insanın kendi çaresini doğanın imkânlarıyla üretmesini zorunlu kılar. Hayatın kapalı yollarını açan, modern makineler değil, doğanın kalbinden süzülen iradedir.*

❧

YİRMİİKİ

Kelekçi'ye Giden Yol

Alcı ve Kelekçi 1975-1979

Kelekçi bizim için yalnızca bir köy değil, köklerimizin uzandığı yerdi. Dedelerimizin, ninelerimizin yaşadığı, akrabalarımızın bir araya geldiği, çocukluğumuzun en sıcak buluşmalarına ev sahipliği yapan yuvamızdı. Alcı'da yaşadığımız yıllarda her bayramda, her fırsatta yolumuz mutlaka Kelekçi'ye düşerdi. Aradaki mesafe yaklaşık yirmi kilometreydi; bugün bu mesafe otomobille on beş-yirmi dakikada aşılabiliyor, ama o yılların dağ yollarında yirmi kilometre bitmek bilmeyen uzun bir yolculuk demekti. Bazen odun kamyonlarının kasasında, bazen tomruk yüklü bir kamyonun şoför mahallinde, bazen de eski Ford dolmuşlarla… Kelekçi'ye ulaşmanın yolu neyse ona razı olurduk.

O yolculukların unutamadığım bir geleneği vardı. Dolmuş hareket etmeden önce şoför yolculara küçük şeffaf plastik poşetler dağıtırdı; virajlı dağ yollarını bilen herkes bunların neden verildiğini anlardı. Mide bulantısı neredeyse kaçınılmazdı. Ben de her yolculukta kendime söz verirdim: "Bu kez kusmayacağım." Camdan dışarı bakar, dikkatimi başka yerlere vermeye çalışır, yol boyunca kendimle mücadele ederdim. Ama sonuç hiç değişmezdi: Dolmuş Kelekçi'ye yaklaşır, köy mezarlığının önünden geçerken midemdeki o tanıdık dalga yükselir ve yine dayanamaz, mutlaka kusardım. Yıllar sonra annem bunu gülümseyerek yüzüme vurduğunda, çocukluğumun değişmeyen alışkanlıklarından biri olduğunu daha iyi anladım. Bugün o yolculukları düşündüğümde aklımda mide bulantısından çok başka

şeyler kalıyor: Kamyon kasasında yüzüme çarpan serin rüzgâr, dağların arasından kıvrılarak uzayan yollar, her virajdan sonra biraz daha yaklaşan köy ve yolun sonunda bizi bekleyen insanlar… Çünkü Kelekçi'de dedelerimiz vardı, ninelerimiz vardı; bayramların neşesi, kalabalık sofralar, çocuk sesleri ve insanın içine işleyen o sıcak aile duygusu vardı. Belki yol uzundu, belki yorucuydu, belki her seferinde midem bulanıyordu; ama insan varacağı yerin kendisini sevgiyle beklediğini biliyorsa yolun bütün zorlukları anlamını yitiriyordu. Şimdi geriye dönüp baktığımda görüyorum ki çocukluğumun en güzel yolculukları en konforlu olanlar değil, sonunda sevdiklerime ulaştıranlarmış.

Bugün o yirmi kilometrelik yolu arabamla on beş-yirmi dakikada alıyorum; yol asfalt, klima serin, radyo açık. Ama bazen bilerek camı indiriyorum; belki içimdeki o eski çocuk, rüzgârı yüzünde hissetmeden yolun gerçek olmadığını düşünüyor. Konfor bize zamandan çaldığı kadar, bazı hatıralardan da çalıyor sanki.

Us’lu Çıkarım: *Vuslatın ihtişamı, yolda çekilen çilenin şiddetini unutturur. Us, zorlukları değil, yolun sonundaki sıcaklığı ve aidiyeti kaydeder belleğe.*

❧

YİRMİÜÇ

Beyaz Toprak ve Değiş Tonton

Alcı 1975-79

Kelekçi'nin yollarından önceki yıllara, Alcı'ya döndüğümde, hâlâ elimde tuttuğum bir toprak hatırası var. Alcı'nın toprağı her yerde aynı değildi. Köyün bazı yamaçlarında bembeyaz, alçı taşını andıran özel bir toprak vardı. Nemliyken bıçakla kolayca işlenebilir, güneşte kuruduğunda ise alçı gibi sertleşirdi. Rahmetli ağabeyim İbrahim'in elleri bu toprağa adeta can verirdi. En unutamadığım eserlerinden biri, o beyaz topraktan yaptığı küçücük bir kayıktı. Öylesine özenli ve güzeldi ki, uzun yıllar onu hayranlıkla seyretmiştim. Şimdi kim bilir nerededir... Belki eski evimizin tavan arasında, belki unutulmuş bir sandığın dibinde, belki de çoktan toprağa karışıp gitmiştir. Biz de ağabeyimi örnek alırdık. Beyaz topraktan parçalar koparır, güneşte kurutur, okulda tebeşir yerine kullanırdık. Lojmanların alt tarafında o yıllarda çıplak, kıraç bir yamaç uzanıyordu. Toprak kaymasını önlemek için oraya yeni çam fidanları dikilmişti. Bugün aynı yere gittiğimde, o küçücük fidanların gökyüzüne uzanan koca çam ağaçlarına dönüştüğünü görüyorum. Biz büyüdük... Onlar da bizimle büyüdü. O kıraç yamaçta dolaşırken bazen değişik şekillerde beyaz taşlar bulurdum. Onları elime alır, uzun uzun incelerdim. Tam o yıllarda çocuk dünyamızı büyüleyen bir çizgi film vardı: Tonton Ailesi. Kulaklarımda hâlâ o unutulmaz söz yankılanır: "Hop hop hop... Değiş Tonton!" Çizgi filmde kahramanlar bir anda şekil değiştirirdi. Ben de elimde tuttuğum beyaz taşlara bakarken aynı oyunu oynardım. Bir taş bana bir kuşu hatırlatırdı, bir diğeri bir tavşana dönüşürdü, bir başkası

masallardan çıkmış bir kahraman olurdu. Aslında değişen taş değildi; değişen, ona bakan çocuğun hayal gücüydü. Saatlerce o taşlarla konuşur, onlara yeni anlamlar yükler, kendi kendime bitmeyen hikâyeler kurardım. Zamanla anladım ki, çocukluğun bana öğrettiği en değerli derslerden biri de buydu. Bir oyuncağın mutlaka fabrikada üretilmiş olması gerekmez. Bazen doğadan alınmış biçimsiz bir taş, bir parça beyaz toprak ya da küçük bir dal, bir çocuğun hayal dünyasında en pahalı oyuncaklardan çok daha büyük bir değere dönüşebilir. Çünkü çocukluğun gerçek zenginliği sahip olduklarında değil, hayal edebildiklerindedir.

Us'lu Çıkarım: *Nesnelerin biçimi sabit olsa da, çocuk usunun hayal gücü onlara sonsuz bir hayat üfler. Hakiki yaratıcılık, hazır olana değil, eldeki kısıtlı malzemeye ruh katabilmektir.*

❧

YİRMİDÖRT

Don Düştü!

Alcı 1976-77

Çocukluğumun en güzel eğlencelerinden biri, akşam olunca televizyonu olan komşuların evine gitmekti. Bizim evimizde henüz televizyon yoktu. Lojman bölgesinde televizyon bulunan birkaç ev ise adeta küçük birer sinema salonuna dönüşürdü. Yayın saati yaklaştığında çocuklar bahçede toplanır, büyükler kapının önünde sohbet ederdi. Televizyon açıldığı anda ise herkes bir anda susardı. O akşam da yine bahçelerde koşturuyorduk. Tam o sırada karşı komşumuz Nazmigillerin evinden heyecanlı bir ses yükseldi: "Hadi, Don Kişot başlıyor!" Hayatımda ilk kez duyduğum bir isimdi bu. Çocuk zihnim, anlamını bilmediği yabancı bir kelimeyi hemen bildiği başka bir kelimeye çevirdi. Benim kulağım "Don Kişot" değil, "Don düştü!" diye duymuştu. Bir anda büyük bir heyecanla eve doğru koşmaya başladım. Koşarken de bütün mahalleye duyuracak kadar bağırıyordum: "Don düştü!.. Don düştü!.. Don düştü!.." Ben koştukça sesim yankılanıyor, büyükler ise bana bakıp kahkahalarla gülüyordu. Ben ise neden güldüklerini bir türlü anlayamıyordum. O yaşta "Don Kişot" adında bir Şövalyeyi tanımam mümkün değildi; ama çocuk aklımın kurduğu "don düştü" dünyası son derece gerçekti. Aradan yarım asra yakın zaman geçti. Bugün biri "Don Kişot" dediğinde zihnimde hâlâ önce o akşam canlanıyor: Bahçeden nefes nefese koşan küçük Mustafa ve bütün heyecanıyla "Don düştü!.. Don düştü!.." diye bağıran o saf çocuk… İnsan büyüdükçe kelimelerin gerçek anlamlarını öğreniyor. Ama çocukluğun o masum yanlış anlamaları bazen bütün

doğrulardan daha sıcak, daha samimi ve daha unutulmaz hatıralar olarak hafızada yaşamaya devam ediyor.

Us'lu Çıkarım: *Yabancı ve bilinmeyen bir kavram, çocuk usunun filtresinden geçerken yerlileşir ve bambaşka bir masumiyete bürünür. Yanılgılar, çocukluğun en tatlı mirasıdır.*

❧

YİRMİBEŞ

Karnem, Köpek ve Annem

Kelekçi 1979-81

İlkokulun dördüncü ya da beşinci sınıfındaydım. Karne günü, çocukluğumun en heyecanlı günlerinden biriydi. Karnem yine pekiyi notlarla doluydu. O yaşta aldığım notların benim için anlamı yalnızca başarı değildi; asıl mutluluk, eve gidip annemin yüzündeki gururu görebilmekti. Okulumuz evimize yaklaşık bir, bir buçuk kilometre uzaklıktaydı. Karnemi göğsüme bastırmış, patika yolda neredeyse uçarcasına koşuyordum. Aklımda tek bir düşünce vardı: "Annem karnemi görünce çok sevinecek." Mahallenin girişine yaklaştığım sırada her zamanki bekçimiz yine karşıma çıktı: Mahallenin meşhur kurt köpeği… Normal günlerde de havlar, ben de onu uzaktan dolaşarak geçerdim. Fakat o gün her şey bir anda değişti. Köpek üzerime atıldı, bacağıma dişlerini geçirdi. Acının şiddetini bugün tam hatırlamıyorum, ama yaşadığım korkuyu hâlâ hissedebiliyorum. Ağlayarak, topallayarak, bir elimde kırışmış karneyle koşmaya devam ettim.

Eve vardığımda kapıyı telaşla açıp annemin karşısına çıktım. Yüzüm gözyaşları içindeydi. Annem bana bir baktı. Yıllar sonra gülerek anlattığına göre, o anda aklından geçen ilk düşünce şu olmuştu: "Eyvah… Çocuk sınıfta kaldı. Kesin karnesi kötü geldi…" Oysa gözyaşlarımın sebebi ne zayıf nottu ne de başarısızlıktı; bacağım köpek tarafından parçalanmıştı. Çocukluğumun en ironik anlarından biri belki de buydu. Büyük bir sevinçle çıktığım yol, birkaç dakika içinde korkuya ve acıya dönüşmüştü. Annem ise gözyaşlarımı kendi korkusuyla yorumlamıştı. İnsan, en yakınının bile acısını bazen yanlış

okuyabiliyor, çünkü herkes önce kendi endişesinin penceresinden bakıyor hayata. Babam olayı öğrenince köpeği belediyeye şikâyet etti. O yıllarda Kelekçi belediyeydi ve belediye başkanı da babamın akrabalarındandı. O köpeği o günden sonra hiç görmedim, akıbetinin ne olduğunu hiçbir zaman öğrenmedim. Ama bugün geriye dönüp baktığımda, hafızamda kalan köpeğin saldırısından çok başka bir şey: Bir çocuğun, elindeki tertemiz karneden önce annesinin sevgisine koşması… Ve bir annenin, oğlunun gözyaşlarını kendi korkusuyla yorumlayacak kadar ona kıymet vermesidir.

O günden sonra annem uzun süre beni okula tek başıma göndermek istemedi; ben ise tam tersine, biraz daha büyümüş, biraz daha güvende hissediyordum kendimi. Çünkü artık biliyordum ki, kötü bir şey başıma gelse bile koşup sığınabileceğim bir kucak vardı.

Us’lu Çıkarım: *İnsanlar, başkalarının acılarını ya da gözyaşlarını çoğu zaman kendi en derin korkularının merceğinden değerlendirirler. Yanlış okunan feryatlar, hayatın acı tatlı çelişkileridir.*

❧

YİRMİALTI

Kemal Dayı'nın Eczanesi

Kelekçi 1979-83

Kelekçi, yalnızca bizim köyümüz değil, aynı zamanda Gireniz bölgesinin yani 16-17 köyün buluşma noktasıydı. Kelekçi o zamanlar belediyeydi; sonradan Acıpayam'ın bir mahallesi hâline geldi. O zamanlar resmî işler, alışveriş, sağlık… İnsanların yolu bir şekilde Kelekçi'ye düşerdi. O yıllarda bölgenin tek eczanesi de buradaydı. Eczanenin sahibi ise annemin dayısıydı; biz ona sevgiyle Kemal Dayı derdik. Şimdi geriye baktığımda, onu sadece "eczacı" diye anlatmanın büyük bir eksiklik olduğunu düşünüyorum. Çünkü o yıllarda köylerde doktora ulaşmak bugünkü kadar kolay değildi. Bir çocuğun ateşi çıktığında, birinin dişi ağrıdığında, ayağına paslı çivi battığında insanlar önce Kemal Dayı'nın kapısını çalardı. O yalnızca ilaç veren biri değil, insanların derdini dinleyen, onları rahatlatan, şefkatiyle güven veren bir aile büyüğüydü. Gerektiğinde ağrıyan dişi bile çekerdi; benim dişimi de o çekmişti. Onun sakinliğini, güven veren sesini ve bana hissettirdiği emniyet duygusunu hiç unutmadım. Çocukken büyüklerin yaptıklarını sorgulamazsınız; onlar biliyorsa doğrudur, onlar yanındaysa korkulacak bir şey yoktur. Belki de çocukluğun en büyük ayrıcalığı budur: Her sorunun cevabını bilmek zorunda değilsinizdir, çünkü sizin yerinize düşünen, sizi koruyan büyükler vardır. Bugün sağlık sistemi çok değişti; modern hastaneler, uzman doktorlar, gelişmiş cihazlar, dijital randevular… Hepsi hayatı kolaylaştırdı. Ama bazen kendi kendime şu soruyu sormadan edemiyorum: Bir çocuğun canı yandığında saçını okşayan, gözlerinin içine bakarak "Geçecek" diyen o

eski eczacının verdiği güveni acaba hangi teknoloji verebilir? Çünkü bazı insanlar yalnızca mesleklerini yapmazlar; bulundukları yere güven duygusu da kazandırırlar. Kemal Dayı da çocukluğumun hafızasında işte böyle kaldı.

Onun eczanesinin kapısından her geçişimde hâlâ o ilaç kokusunu duyar gibi olurum; bugünün parlak, steril eczanelerinde o sıcaklığı bir daha hiç bulamadım.

Us'lu Çıkarım: *Tıbbi cihazların ve modern sistemlerin ötesinde, insanı iyileştiren en kadim merhem şefkattir. Güven duygusu, reçeteye yazılmayan en etkili dermandır.*

❧

YİRMİ YEDİ

Elime Yapışan Tahta

Kelekçi 1976-80

Kelekçi'de geçirdiğimiz kış günlerinden biriydi. Kar çoktan yağmış, soğuk her yeri teslim almıştı. Dedemin evinin önündeki avlu buz tutmuştu; bizim içinse bu, eğlencenin başladığı anlamına gelirdi. Kuzenlerimle birlikte saatlerce buzun üzerinde kayıyorduk: Emin, Mustafa, Ömer, Mehmet Ali... Yıllar geçtikçe o kalabalık seyrekleşir; bazı isimler uzaklara gider, bazıları ise yalnızca hatıralarda yaşamaya devam eder. O gün buz cam gibi kaygandı. Hızla kayarken dengemi kaybettim, sertçe yere düştüm. Ayağa kalkmak isterken avucumun altında küçük bir tahta parçası hissettim. Elimi çekmeye çalıştım, çekemedim. Bir daha denedim, yine olmadı. Soğuktan ellerimiz uyuşmuştu, ben de tahtanın avucuma donarak yapıştığını sandım. Bir an sonra elimi ters çevirdim. Gördüğüm manzara karşısında nefesim kesildi: Avucumdaki deri garip bir şekilde yukarı doğru kabarmıştı. İşte o anda gerçeği fark ettim; tahtanın içinde paslı bir çivi varmış. Çivi avucumun altından girmiş, deriyi delmeden içeriden yukarı doğru itmişti. Canım elbette yanıyordu, ama bugün bile en net hatırladığım şey acı değil, o büyük şaşkınlıktır. Çünkü çocuk zihni önce gördüğüne inanır; ben buzun tahtayı elime yapıştırdığına emindim. Asıl sebep ise görünmeyen o paslı çiviydi. Yıllar sonra bunun yalnızca çocukluk anısı olmadığını anladım. Hayatta da çoğu zaman acımızın sebebini yanlış yerde arıyoruz; ilk gördüğümüz şeyi suçluyoruz. Oysa bizi yaralayan gerçek neden çoğu zaman gözümüzün önünde olmayan, derinlere

gizlenmiş küçük bir çivi oluyor. İnsan bazen görünenle mücadele ediyor, oysa asıl mesele görünmeyenin içinde saklı duruyor.

O kışın ardından her tahta parçasına biraz daha dikkatli dokunur oldum; elimi bir yüzeye koymadan önce gözümle taramaya başladım. Belki de o küçük çivi bana ilk kez, acının bazen sessizce, göze görünmeden beklediğini öğretti.

Us'lu Çıkarım: *İnsan, yaşadığı acının kaynağını genellikle en kolay görünen yüzeyde arar. Oysa usun derinliklerinde, deriyi delmeden içeriden kanatan paslı çivileri fark etmek olgunluk gerektirir.*

❧

YİRMİSEKİZ

Elmalar, Lahanalar ve Dedem

Kelekçi

Çocukluğumun hafızasında yüzlerden çok eller kaldı. Dedemi düşündüğümde önce yüzü değil, çalışan elleri gelir gözümün önüne.

Dedemin evinin merdivenlerinden bahçeye indiğinizde, sol tarafta koca bir ceviz ağacı yükselirdi. Hemen altında ise kışlık odunların, çalıların ve budanmış dalların istiflendiği bir köşe vardı. Benim için sıradan görünen o yer, dedem için küçük bir çalışma atölyesiydi.

Onu en çok asma çubuklarını çenterken hatırlıyorum. Elindeki tahrayla dalları özenle keser, yakacak olarak stoklardı. Bahçe epey büyüktü. Şimdi o arazinin üzerinde küçük bir mahalle var. O zamanlar ise dedemin elma ağaçları, sebze yetiştirdiği bahçeleri vardı.

Cumartesi günleri Kelekçi'nin pazarı olurdu. Dedem elmaları ve sebzeleri orada satardı.

En çok aklımda kalanlardan biri lahanalardı. O zamanlar lahanalar dürülgen olmazdı. Dedem onları dürülgen yapmak için çok emek çeker, ama bir türlü istediği gibi olmazdı.

Elmaları ise çok güzel olurdu. O zamanlar soğuk hava deposu olmadığı için dedem kendi çözümünü bulmuştu. Evin hemen yanında, kısnak denilen dar bir yer vardı. Oradan sulama kanalının suyu bir arık içinden geçerdi. Dedem, akan suyun üzerine elma kasalarını bir şekilde yerleştirerek elmaları suyla soğutacağı bir düzenek kurmuştu.

Dedem çok çalışkan biriydi. Beyaz sakalları vardı. Onu hatırladığımda aklıma gelen bir başka şey de yemek yeme şekliydi. Çok hızlı yemek yerdi.

Bir de beli ağrırdı. Torunlar geldiğinde hemen çağırır, belini çiğnetirdi.

Dedemin bebekleri sevme şekli de çok hoşumuza giderdi. Bebeği koltuk altlarından tutup yukarı doğru ritmik bir şekilde zıplatır ve kendine özgü, ninni gibi bir şey söylerdi. Bebek kızsa:

"Kızımı dan dan dan, kızımı dan..."

diye devam ederdi. Bebek oğlansa:

"Oğlumu dan dan dan, oğlumu dan..."

derdi.

Çocukken bütün bunların ne anlama geldiğini düşünmezdim. Biz oynardık, büyükler çalışırdı. Hayatın düzeni buydu.

Aradan yıllar geçti. Kendi ömrümün sonbaharına yaklaşırken dedemin aslında yalnızca asmayı budamadığını fark ettim. O, hayatı buduyormuş; fazlalıkları ayıklıyormuş. Meyve vermeyecek dalları keserken verimli olanları koruyormuş. Ben ise bunu yalnızca odun kesmek sanıyormuşum.

Çocuklar büyüklerinin söylediklerinden çok, yaptıklarını öğreniyor.

Bugün dedemin yüzünü bütün ayrıntılarıyla çizemem belki. Sesinin tonunu da tam hatırlamıyorum. Ama ellerini unutmadım: nasır tutmuş, çalışmaktan sertleşmiş, üretmekten yorulmamış ellerini…

Çünkü bazı insanların karakteri yüzlerinde değil, yaptıklarında okunur.

Dedem bana uzun konuşmalar yapmadı, nasihatler de vermedi. Ama yaptığı işler, sessizce hayatın en büyük derslerinden birini öğretti:

Emek, bağırmadan da örnek olabilir; çalışkanlık, gösteriş yapmadan da saygı uyandırabilir.

Ve insanın geride bıraktığı en büyük miras, söyledikleri değil, yaşayarak gösterdikleridir.

Dedemin bahçesindeki koca ceviz ağacının gölgesinde, elleri hep meşguldü ya bir asma çubuğunu buduyor, ya bir elma dalını aşılıyor, ya da toprağı eliyle yoklayıp nemini kontrol ediyordu. Onu hiç boş otururken görmedim. Bugün kendi bahçemde bir fidan diktiğimde, elimde aynı çapayı tuttuğumda, dedemin sessiz sabrını hâlâ hissederim; sanki emek, kuşaktan kuşağa sadece bir alışkanlık değil, bir miras olarak da geçiyormuş.

Us'lu Çıkarım: *Gerçek bilgelik sözlerde değil, yaşanmışlığın sessiz izlerindedir. Us, ömrün sonunda büyük lafları değil, dürüst emeğin izlerini hatırlar.*

YİRMİDOKUZ

Ölümü İlk Kez Beklemek

Kelekçi 1979

Takvimler 1979 yılını gösteriyordu, ilkokul üçüncü sınıfındaydım. Bir gün gelen haber evin bütün havasını bir anda değiştirdi: "Babaannen sekeratta..." O yaşta bu kelimenin gerçek anlamını bilmiyordum, ama büyüklerin yüzündeki ifadeden, evin içine çöken sessizlikten ve herkesin telaşından durumun sıradan olmadığını anlamıştım. Babam izin aldı, hep birlikte Alcı'dan Kelekçi'ye gittik. Ben de okuldan geri kalmayayım diye Kelekçi İlkokulu'na misafir öğrenci olarak devam ettim. Akşamları herkes babaannemin yatağının etrafında toplanıyordu; Kur'an okunuyor, kuruyan dudaklarına kaşıkla damla damla su veriliyordu. Ben ise odanın bir köşesinde sessizce oturuyor, olup biteni anlamaya çalışıyordum.

Sonra beklenen an geldi. Büyüklerin anlattığına göre babaannem son nefesini verirken ahırdaki inekler ve eşekler bir anda alışılmadık şekilde bağırmaya başlamıştı. Kısa bir süre sonra da babaannemin vefat ettiği söylendi. İşte ölümle ilk gerçek karşılaşmam böyle oldu. Çok ağladığımı hatırlamıyorum; belki de ölümün ne olduğunu henüz tam kavrayacak yaşta değildim, belki de herkes uzun zamandır bu sonu bekliyordu. Çocuklar ölümü yetişkinler gibi yaşamıyor; önce evde eksilen bir kişiyi fark ediyorlar, boş kalan bir yatağı, sessizleşen bir odayı, artık duyulmayan bir sesi... Ölümün gerçek ağırlığını ise ancak yıllar sonra, kendi kayıpları çoğaldıkça anlayabiliyorlar. Bugün dönüp baktığımda görüyorum ki, o gün aslında sadece babaannemi

kaybetmedim; ilk kez, hayatın bir gün herkesi sessizce alıp götüreceği gerçeğiyle de tanışmıştım.

Babamın izin süresi henüz bitmemişti, bu yüzden misafirliğim de birkaç hafta sürdü. Çocuk için yeni bir okul, yeni bir dünyaya adım atmak gibidir: Koridorları tanımazsınız, sınıftaki hiçbir yüz size aşina değildir, herkes birbirini tanırken siz tek başınıza yabancı kalırsınız. Sınıfa ilk girdiğimde bütün gözlerin üzerimde olduğunu hatırlıyorum. Yine de bu yabancılık uzun sürmedi, çünkü okulun özü değişmiyordu; defter aynı defterdi, kurşun kalem aynı kalemdi, kara tahta yine aynı sessizlikle önümüzde duruyordu. Değişen yalnızca sınıftaki yüzlerdi. Derslerimde başarılı bir öğrenci olduğum için kısa zamanda hem öğretmenimin hem de arkadaşlarımın dikkatini çektiğimi hatırlıyorum. Birkaç hafta süren bu misafirlik, babamın izin süresi dolunca sona erdi ve ben yeniden Alcı'daki okuluma döndüm. Bugün geriye baktığımda, o kısa süreli deneyimin bana düşündüğümden çok daha büyük bir ders verdiğini görüyorum: İnsan kendisi olmaktan vazgeçmediği sürece gittiği her yerde yeniden kök salabiliyor. Aidiyet bazen doğduğun yer değildir; bazen çalışkanlığındır, bazen dürüstlüğündür, bazen de insanların kalbinde bıraktığın ilk izlenimdir.

Us’lu Çıkarım: *Çocuk usu, ölümü bir yokluk olarak değil, sessiz bir boşluk olarak kaydeder; gerçek ağırlığı ancak zamanın süzgecinden geçtikten sonra idrak edilir. Aynı us, yabancı bir muhitte bile özünü koruyarak kök salabilecek kadar diriliklidir.*

❧

OTUZ

Ödev (Bir Milyona Kadar Yazın)

Alcı 1979

Üçüncü sınıfı Alcı'da tamamlamıştım. Dördüncü sınıfa geçmeden önce Kurban Bayramı tatili yaklaşmıştı. Tatil öncesindeki son günlerden birinde öğretmenimiz bize uzun bir ödev verdi: "Onar onar bir milyona kadar yazın." O yılların ilkokullarında böyle ödevler son derece olağandı. Beşer beşer, onar onar, yüzer yüzer... Sayılar sayfalar boyunca uzar giderdi, biz de çizgisiz ve sarı yapraklı matematik defterlerimizi satır satır doldururduk. Öğretmenimiz çoğu zaman elinde örgü şişleriyle örgü örerken biz sessizce yazmaya devam ederdik. Kimse bu ödevlerin neden verildiğini sorgulamazdı. O günlerde tatil için yine Kelekçi'ye gidecektik. Ben de okul çantamı, kitaplarımı ve defterlerimi yanımdan ayırmadım; çünkü çocuk aklıyla tatil derslerin bittiği değil, yer değiştirdiği bir dönemiydi. Ödev yine yapılacaktı. Bugün dönüp baktığımda, öğretmenimizin verdiği o devasa ödevin bana matematikten çok başka bir şey öğrettiğini fark ediyorum: Bir milyona tek adımda ulaşılmıyordu. Her satır bir öncekine eklenen küçük bir adımdı, her sayı bir sonrakinin hazırlığıydı. Hayat da aslında bundan farklı değilmiş; büyük hedeflere kimse bir sıçrayışla ulaşmıyor, insan çoğu zaman farkına bile varmadan attığı küçük adımların birikimiyle yol alıyor. Belki o gün o ödevi yazarken sıkılmıştım, ama yıllar sonra anladım ki sabır da tıpkı sayılar gibi küçük tekrarlarla büyüyormuş.

Us'lu Çıkarım: *Büyük hedeflere sıçramalarla değil, küçük ve sabırlı adımların birikimiyle varılır. Us, tekrarın getirdiği o sessiz disiplinle olgunlaşır.*

❧

OTUZBİR

Bir Daha O Okula Gitmiyorsun

Alcı ve Kelekçi 1979

Kurban Bayramı tatili için yine Kelekçi'ye gelmiştik. Öğretmenimizin verdiği o meşhur ödev de benimle gelmişti; sarı matematik defterimi açmış, sayfalar boyunca onar onar sayıları yazmaya başlamıştım. Tam o sırada rahmetli İbrahim abim yanıma geldi. Benden beş yaş büyüktü, o yıllarda Denizli İmam Hatip Lisesi'nde okuyordu. Defterime uzun uzun baktı, sonra sakin bir sesle şöyle dedi: "Bu ödevi böyle yapmaya kalkarsan tek defter yetmez." Haklıydı; onar onar bir milyona kadar yazmak neredeyse sayısız sayfa doldurmayı gerektiriyordu ve bizim kullandığımız sarı matematik defterleri böyle bir ödevi bitirmeye yetmeyecekti. Ağabeyimin bu sözü babamın da kulağına gitti. Babam bir anda öfkelendi: "Ne demek onar onar bir milyona kadar? Öyle mantıksız ödev mi olur?" Ardından hayatımın yönünü değiştirecek o cümleyi söyledi: "Bir daha o okula gitmiyorsun!" O an bunun ne kadar büyük bir karar olduğunu anlayamamıştım, ama babam kararını vermişti ve gerçekten de öyle oldu. Kurban Bayramı bittikten sonra Alcı'daki okuluma bir daha öğrenci olarak dönmedim. Evimiz hâlâ orman lojmanlarındaydı, babam görevine devam ediyordu; fakat ben artık dördüncü sınıf eğitimime Kelekçi'de, anneannemin yanında devam edecektim. Hayatın dönüm noktaları bazen büyük planlarla gelmiyor ne uzun hesaplar yapılıyor ne de aylar süren hazırlıklar... Bazen bir ödev, bazen söylenen tek bir cümle insanın bütün yolunu değiştirebiliyor. Benim Alcı'dan ayrılışım da böyle başladı: Bir matematik ödeviyle ve babamın tek cümlelik kararıyla.

Us'lu Çıkarım: *Hayatın en keskin virajları, önceden tasarlanmış stratejilerle değil, anlık ve absürt tesadüflerin doğurduğu radikal kararlarla şekillenir.*

❧

OTUZ İKİ

Anneannemin Yanında

❧

Kelekçi 1979-80

Babamın verdiği kararla Alcı'daki okuluma veda etmiştim. Evimiz hâlâ Alcı'daki orman lojmanlarındaydı, ama benim yeni adresim artık Kelekçi'ydi. Dördüncü sınıf eğitimimi anneannemin şefkat dolu evinde kalarak sürdürecektim. O günlerde ailemizin Kelekçi'deki yeni evi aynı zamanda yapım aşamasındaydı. Babam fırsat bulduğu her an Alcı ile Kelekçi arasındaki on beş yirmi kilometrelik yolu yürüyerek yanımıza gelirdi. Çocukken bu yolun ne kadar uzun olduğunu hiç düşünmezdim; dağ yollarını, yorgunluğu, yağmuru, karı... Babamın bütün bunlarla nasıl mücadele ettiğini anlayacak yaşta değildim. Benim için önemli olan tek şey kapının açılması ve babamın içeri girmesiydi, onu gördüğüm anda bütün özlemim biterdi. Yıllar geçip ben de hayatın yükünü omuzlamaya başlayınca o yürüyüşlerin gerçek anlamını kavradım: Bir babanın ailesine kavuşabilmek için kilometrelerce yolu yürümeyi göze alması, aslında sevgisini kelimelerle değil adımlarıyla anlatmasıydı. Anneannemin evi bana hiçbir zaman yabancı gelmedi; orası yalnızca kaldığım bir ev değil, yeni okuluma açılan güvenli bir limandı. Çocuklar büyüklerin aldığı kararların nedenini sorgulamaz, hayat onları nereye götürürse oraya uyum sağlamayı öğrenirler. Ben de öyle yaptım: Yeni odamı benimsedim, yeni okuluma alıştım ve çocukluğun en güzel becerilerinden biriyle hayatın değişen şartlarına sessizce uyum sağladım. O günleri bugün hatırladığımda anneannemin evini sevgiyle hatırlıyorum; ama en çok da o uzun yolları yürüyerek

bize ulaşan babamı… Çünkü çocukken sıradan sandığımız birçok fedakârlığın büyüklüğünü insan ancak yıllar sonra anlayabiliyor.

Şimdi kendi çocuklarım için attığım her adımda, o dönemde babamın sessizce yaptığı fedakârlıkları hatırlıyorum. Belki de baba olmanın en gerçek tanımı budur: Kimse görmese de, kimse teşekkür etmese de, yolun yorgunluğunu hiç dile getirmeden yürümeye devam etmek.

Us'lu Çıkarım: *Sevgi, uzun cümlelerle değil; yorulmak bilmeyen adımlarla ve sessiz fedakârlıklarla kendini belli eder. Us, bu gerçeği ancak yük omuzlarına bindiğinde idrak eder.*

❧

OTUZ ÜÇ

12 Eylül Sabahı

Kelekçi 1980

Beşinci sınıfa başlayacaktım. Bir sabah uyandığımda, tarihin akışını değiştiren günlerden birine gözlerimi açtım: 12 Eylül 1980. O gün bunun ne anlama geldiğini bilmiyordum, çocuk aklım için sıradan bir sabahtı. Pencereden dışarı baktığımda annemin bahçede çamaşır kazanını çoktan yaktığını gördüm; o yıllarda çamaşırlar kazanlarda, odun ateşinin üzerinde kaynatılarak yıkanırdı. Evde ise alışılmadık bir sessizlik vardı, babam radyonun başına oturmuştu. Ellerini dizlerine koymuş, radyodan yükselen o resmî ve tok sesi dikkatle dinliyordu. Spiker art arda bildiriler okuyordu, evdeki büyükler yüzlerinden anlaşılan bir ciddiyet içindeydi. Ben ise olan bitene hiçbir anlam veremiyordum; "askerî darbe", "sıkıyönetim", "siyaset"... Bunların hiçbiri çocuk dünyamda karşılığı olan kelimeler değildi. Benim için o günün ilk somut sonucu birkaç gün sonra ortaya çıktı: Okullar açılmayacaktı, açılış tarihi ertelenmişti. Bir çocuk için bunun anlamı çok açıktı: Biraz daha tatil, biraz daha oyun... Bense yalnızca buna sevinmiştim. Fakat o sabah bana yıllarca peşimden gelecek başka bir miras daha bırakmıştı. Köyde kısa süre içinde bana önce "Kenan Evren", sonra da doğrudan "General" demeye başladılar. Bu lakap üzerime öyle yapıştı ki, ortaokulda, lisede, hatta yıllar sonra bile Kelekçi'ye her gidişimde aynı sesle karşılanıyordum: "Ooo... General gelmiş!"

Kelekçi'de çocukluğumu paylaştığım en yakın arkadaşlarımdan biri de Mustafa Gözlükaya'ydı, onun lakabı ise "Komando" idi. Birbirimize

gerçek adlarımızla hitap ettiğimizi neredeyse hiç hatırlamıyorum; ben onun gözünde General'dim, o da benim gözümde Komando... Sokaklarda, oyunlarda, mahalle arasında çocukluğumuz bu askerî lakaplarla geçti. Yıllar birbirini kovaladı; ortaokul bitti, lise başladı, hayat hepimizi farklı yönlere savurdu. Ama ne zaman Kelekçi'ye dönsem, uzaktan tanıdık bir ses mutlaka yükselirdi: "General gelmiş!" Bir lakabın bu kadar uzun yaşayabileceğini o zamanlar hiç düşünmemiştim. Ne yazık ki çocukluk arkadaşım Mustafa Gözlükaya'yı ilerleyen yıllarda geçirdiği trafik kazasında kaybettik. Bugün o günleri düşündüğümde aklıma ilk gelen şey "General" lakabı değil; o lakapla bana seslenen dostumun yüzü geliyor, gülümsemesi, sesi, birlikte geçirdiğimiz çocukluk günleri... İnsan bazen fark etmiyor; aslında hatırladığı şey bir kelime değil, o kelimeyi söyleyen insan oluyor. Bu yüzden "General" sözü bugün benim için bir lakaptan çok daha fazlasını ifade ediyor, çünkü içinde artık bu dünyada olmayan bir dostun sesi yaşamaya devam ediyor.

Aradan yıllar geçti. 12 Eylül'ün ülkeye neler yaşattığını, kaç insanın hayatını değiştirdiğini, kaç acıya sebep olduğunu öğrendim. Ama çocuk hafızamda o sabahın bıraktığı ilk iz radyodan yükselen bildiriler değil, ertelenen okul zili ve bana yıllarca eşlik edecek o ilginç lakap oldu. Demek ki çocuklar tarihin en büyük kırılmalarını bile kendi dünyalarının penceresinden hatırlıyorlar. Benim 12 Eylül'üm de önce bir darbe değil, bir çocuğun kulağında kalan "General" sesi olarak hafızama kazındı.

Yıllar sonra tarih kitaplarında o günün ne kadar ağır sonuçlar doğurduğunu okuduğumda, kendi çocukluğumun anısıyla resmi tarihin arasındaki uçurumu daha iyi anladım. Belki de her büyük olayın bir yanında devletler yazılırken öbür yanında bir çocuğun küçücük, sıcak bir hatırası saklıdır.

Us'lu Çıkarım: *Tarihin en yıkıcı siyasi kırılmaları bile, çocuk usunda basitleşerek küçük kişisel simgelere dönüşebilir. Bu simgeler bazen onları taşıyan insanlardan bile uzun yaşar; us, o unvanların ardında saklı duran ebedi dostluk seslerini muhafaza eder.*

❧

OTUZDÖRT

Kilitli Dolap

Alcı ve Kelekçi 1977-80

Çocukluğum boyunca evimizin arka odasında duran bir dolap vardı. Sıradan bir dolap değildi, kapısı her zaman kilitliydi; belki de bu yüzden çocuk aklım için evin en gizemli köşesiydi. Babam ormancıydı, o kilitli dolap da onun dünyasına ait bize kapalı bir yerdi. İçinde ne olduğunu uzun yıllar merak ettim; çocuk için kilitli bir kapı açılması gereken bir sır demektir, ne kadar yasaksa o kadar caziptir. Yıllar sonra öğrendim ki o dolabın içinde babamın resmî tabancası, mermileri ve o dönem için oldukça kıymetli sayılan Almanya'dan gelmiş Kent ve Marlboro sigaraları duruyormuş. Rahmetli ağabeyim bir yolunu bulup dolabın kilidini açmıştı; bazen o sigaralardan gizlice alır, merakla denerdi. Ben de birkaç kez ona özenip aynı hatayı yapmıştım. Bugün dönüp baktığımda çocuk merakının insanı ne kadar kolay yanlışlara sürükleyebildiğini daha iyi anlıyorum. Ama bu hatıranın asıl kahramanı sigaralar değil, o kilitli dolabın kendisiydi. Çünkü çocuklukta bazı eşyalar olduklarından çok daha büyük anlamlar taşır; bir kapı, bir çekmece, bir anahtar hayal gücünde bambaşka dünyaların girişine dönüşür. Benim için de o dolap bilinmeyene açılan bir kapıydı. Bugün hâlâ o dolabı düşündüğümde aklıma önce içindekiler gelmiyor, kapısının hep kapalı oluşu geliyor. Çünkü bazen insanı cezbeden şey sahip olamadığı nesne değil, ulaşamadığı sırdır. Ve çocukluk biraz da açılmasını beklediğimiz kapıların hikâyesidir.

O dolabın anahtarını hiç görmedim, ama sesini bilirdim: babam onu açarken menteşenin çıkardığı o kısa, boğuk gıcırtıyı bugün bile duyar

gibi olurum. Bir çocuk için ev, odaların toplamı değildir; ev, girilmesine izin verilen ve verilmeyen yerlerin haritasıdır. O dolap benim haritamda hep boş bir alan, işaretlenmemiş bir bölge olarak kaldı.

Us'lu Çıkarım: *Yasaklar, usun merak mekanizmasını tetikleyen en güçlü unsurlardır. Kilitli her kapı, bilinmeyene duyulan çocuksal çekimin somut birer abidesidir.*

❧

OTUZBEŞ

Babamın Tabancası

Kelekçi 1982-83

Bu anıyı uzun yıllar hiç kimseye anlatmadım, babam da hiç öğrenmedi; annem ise ancak yakın zamanda benden duydu. Ortaokul yıllarındaydım, Denizli'deki Vakıflar Öğrenci Yurdu'nda kalıyordum. Bir hafta sonu eve gelmiştim, o gün evde benden başka kimse yoktu. Babamın kilitli dolabının anahtarı her zamanki gibi yeşil ormancı pantolonunun kemer halkasında asılıydı. Merak, çocukluğun en güçlü duygularından biridir. Sessizce anahtarı aldım, dolabı açtım ve ilk kez babamın resmî tabancasını elime aldım. Onu daha önce babam temizlerken defalarca izlemiştim, bu yüzden kendimce ne yapacağımı biliyormuş gibi davranıyordum. Hatırladığım kadarıyla mermiyi namluya sürdüm, şarjörü çıkardım, silahı elimde çevirip durdum. Sonra izlediğim kovboy filmlerinin etkisiyle tabancayı şakağıma dayadım; aynanın karşısında kendi kendime kahramanlık rolleri oynuyordum. O yaşta ölümün ne kadar yakın olabileceğini bilmiyordum, silah benim için gerçek bir tehlike değil, filmlerden çıkmış bir oyuncak gibiydi. Bugün o günü düşündüğümde ürperiyorum, çünkü çocuk cesareti çoğu zaman cesaret değildir, tehlikeyi tanımamaktır. Belki de insanı hayatta tutan her zaman kendi aklı değildir; bazen görmediği bir eldir, kaderdir, şanstır ya da annelerimizin "Allah korudu" dediği o görünmez koruyucu güçtür. Yıllar sonra anlıyorum ki o gün elimde tuttuğum şey, bir tabancadan çok daha ağırdı. Çünkü bazen insan hayatıyla ölüm arasındaki mesafeyi yıllar sonra fark ediyor.

Us'lu Çıkarım: *Çocuk usu, ölümün mutlak keskinliğini kavrayamayacak kadar korunaklı bir cehalet içindedir. Hayatta kalışımız, çoğu zaman akılla değil, mucizevi tesadüflerle kaimdir.*

❧

OTUZALTI

Bir Tetik Mesafesi

Kelekçi 1982-83

Tabancayla o tehlikeli oyunu bir süre sürdürdükten sonra namluyu istemsizce aşağıya, tahta döşemeye doğru çevirdim. Ve o an parmağım kasıldı, tetiğe bastım. Korkunç bir patlama sesi evin küçük odasını sarstı. Mermi ahşap taban tahtasını çapraz bir açıyla delip sıyırmış, oradan sekerek pencerenin pervazındaki taşa çarpmıştı. Dehşet içinde kalakalmıştım. Panikle karşıdaki halı tezgâhının altına sığındım, çekirdeği arayıp buldum. Kimseye hiçbir şey belli etmedim; tabancayı usulca yerine koyup dolabı kilitledim ve o günden sonra bir daha o silaha elimi bile sürmedim. Aradan seneler geçti. Bir gün babam o tabancayı eline alıp incelemiş, namlunun içini kontrol ettiğinde "Bu da ne olmuş, namlunun içi karıncalanmış" diye söylenmişti. Ona o gün olanları asla anlatmadım. Yıllar sonra, 2000'li yılların başında babamla birlikte emniyete gidip o ruhsatlı silahı devlete hibe ettik; teslim etmeden evvel son bir hatıra fotoğrafını ben çektim. Babam, o silahın yıllar evvel kendi evlatlarının hayatını bu kadar kıl payı teğet geçtiğini hiçbir zaman bilmedi. Bugün geriye dönüp baktığımda, o günü bir kurşun sesiyle değil, kaderin çizdiği o incecik kıl çizgisiyle hatırlarım. İnsan hayatı bazen sadece bir tetik mesafesinden ibarettir; ve bazı sırlar, mezara kadar insanın kendi göğüs kafesinde saklı kalır.

Us’lu Çıkarım: *Hayat, kıl payı atlatılan felaketlerin üzerine kurulmuş sessiz bir mucizedir. Bazı tehlikeler ömür boyu zihnin en ücra köşesinde saklı bir sır olarak kalır.*

❧

OTUZ YEDİ

Mermi Kovanı

Alcı 1975-76

Babam ormancı olduğu için evde zaman zaman boş mermi kovanları bulunurdu; biz çocuklar için bunlar sıradan bir metal parçası değil, oyuncaktı. Bir gün elime geçen pirinç renkli boş bir kovanı ağzıma almış, dilimle çevirerek oynamaya başlamıştım. Annem bunu her gördüğünde aynı endişeyle uyarırdı: "Oğlum, yapma… Yutacaksın onu… Bırak artık!" Çocukluk işte… Büyüklerin uyarıları bazen kulağa değil rüzgâra söylenmiş gibi gelir. Ben de annemi dinlemedim, derken bir anlık dikkatsizlik ve kovan boğazımdan kayıp gitti; bir anda yutmuştum. Ne yapacağımı bilemedim, anneme söylemeye de cesaret edemedim çünkü haklı çıkacaktı. Çocuk aklımla tek bildiğim şey yutulan bir şeyin bir şekilde dışarı çıkacağıydı. Sessizce tuvalete girdim, kapıyı kapattım; mermi kovanının çıkmasını bekledim. İçeride yaşadığım korkuyu bugün bile hatırlıyorum, panikten ne yaptığımı bilmiyordum. Annem uzun süre ses gelmeyince kapıya vurdu, cevap veremedim. Kapıyı açtığında mecbur itiraf ettim. O birkaç dakika bana saatler kadar uzun gelmişti. Neyse ki boş mermi kovanı birkaç gün sonra doğal yolla vücudumdan çıktı. O an hissettiğim rahatlamayı tarif etmek zor, sanki üzerimden büyük bir yük kalkmıştı. Bugün dönüp baktığımda bu anı bana yalnızca çocukluk yaramazlığını hatırlatmıyor, bir annenin uyarısının ne kadar kıymetli olduğunu da hatırlatıyor. Çocukken "abartıyor" sandığımız birçok söz aslında bizi görünmeyen tehlikelerden korumaya çalışan sessiz bir şefkatmiş. Belki de anneler

tehlikeyi bizden önce görebildikleri için annedirler. Ben ise bunu boğazımdan geçen küçücük bir mermi kovanıyla öğrenmiştim.

Yıllar sonra kendi çocuklarıma benzer uyarılar yaptığımda, onların da benim o günkü gözlerimle bana baktığını fark ettim: Anlamayan, biraz da direnen bir bakışla. O zaman anladım ki her nesil aynı dersi kendi acısıyla öğreniyor.

Us'lu Çıkarım: *Annelerin uyarıları çoğu zaman evladın gelecekteki tehlikelere karşı duyduğu erken sezgidir. Us, bu hakikati ancak kendi hatasının acısını çektiğinde anlar.*

❧

OTUZSEKİZ

Karacaören Sürgünü

Muğla Karacaören 1983

Ortaokulun ikinci ya da üçüncü sınıfındaydım. Babam o yıllarda Kelekçi'deki orman muhafaza memuru olarak görev yapıyordu; emekliliğine üç dört ay kadar zaman kalmıştı. Yanılmıyorsam 1983 yılıydı. Babamın deyimiyle, dönemin siyasi şartlarının etkisiyle alınan sürgün niteliğinde bir kararla, meslek hayatına ilk başladığı yer olan Muğla'nın Karacaören Köyü'ne yeniden tayin edildi. Görev yerine önce tek başına gitti; annem ise bir süre sonra onun yanına geldi. Ben o sırada Denizli'de öğrenciydim. Şubat tatili geldiğinde Kelekçi'deki evimizde kimse olmadığı için ben de doğruca Denizli'nin Beyağaç ilçesi yakınlarındaki o dağ köyüne, annemle babamın yanına gitmeye karar verdim. Şubat ayının insanın içine işleyen sert soğuğu hüküm sürüyordu, neyse ki ortalıkta kar yoktu. O yaşlarda bu yolculuğun ne kadar zor olduğunu tam kavrayamıyordum; benim için bu, yalnızca anne ve babama kavuşmanın heyecanıydı. Oysa bugün geriye dönüp baktığımda, on üç yaşında bir çocuğun tek başına böyle bir dağ yolculuğuna çıkabilmesini hayretle düşünüyorum. Çocukluk bazen cesaret değil, sadece korkunun ne olduğunu henüz bilmemektir.

Bugün kendi çocuklarımı düşündüğümde, onları o yaşta tek başına böyle bir yolculuğa asla çıkaramazdım; oysa o günlerde bu, sıra dışı bile sayılmazdı. Zamanın çocuklara ne kadar farklı bir güven ve sorumluluk yüklediğini ancak baba olduğumda anladım.

Us'lu Çıkarım: *Çocuk usunun cesareti, tehlikenin büyüklüğünü ölçemeyen o saf bilgisizliğinden beslenir. Vuslat arzusu, bütün zorlukları göze aldırır.*

❧

OTUZDOKUZ

Karacaören'e Uzun Yürüyüş

Muğla Karacaören 1983

Denizli Garajı'ndan o zamanlar "Eskere" olarak bilinen Beyağaç otobüsüne bindim. Valizimi muavin otobüsün üstündeki bagaja koydu. Öğle ezanı okunurken Eskere'ye vardım. İndiğim yerde birilerine Karacaören'e nasıl gidebileceğimi sordum. Aldığım cevap kesindi: "Bundan sonrası yayan yürünecek oğlum, burdan oraya vasıta gitmez." Ben de yürürüm ne olacak diyerek yola koyulmaya hazırlanırken iyi kalpli bir amca bana merhametle yaklaştı: "Oğlum bu yoldan gidersin ama dağda geceye kalırsın, donarsın. Bu gece bizde misafir ol, sabah erkenden yola çıkarsın." Henüz on üç yaşındaydım. O gece o evde konuk oldum; sabahleyin kahvaltı yapıp yeniden yola koyuldum. Yürüdüm... Yürüdüm... Dağ yollarını saatlerce adımladım. Öğle geçti, ikindi vakti yaklaştı ama yolun sonu görünmüyordu. Hava buz gibi kesmişti, yalnızlığın ve dağın o ürpertici sessizliği üzerime çökmüştü.

O yürüyüş boyunca zamanı artık adımlarımla ölçüyordum; saatin kaç olduğunu değil, kaç tepe daha aştığımı düşünüyordum. Ayaklarım şişmiş, valizim elimde ağırlaşmıştı, ama durup dinlenmeye bile korkuyordum; dursam bir daha yürüyemeyeceğimi hissediyordum. Bugün o günü hatırladığımda, aklıma gelen ilk şey yorgunluk değil, o dağların arasında kendimle baş başa kalmanın garip bir netliği oluyor.

Us’lu Çıkarım: *Yalnızlık ve dağın ıssızlığı, insanı kendi iç sesiyle baş başa bırakan en çetin sınavdır. Yabancıların uzattığı şefkat eli, o soğuk yollarda en büyük sığınaktır.*

❧

KIRK

Dere

Muğla Karacaören 1983

Dağ yolunda saatlerce yürürken önüme coşkun bir dere çıktı. Üzerinden geçebileceğim bir köprü yoktu, sular kışın etkisiyle gürül gürül akıyordu. Karşı kıyıya geçmeye cesaret edemedim, bir süre derenin kenarında öylece bekledim. Bugün nasıl geçtiğimi bütün ayrıntılarıyla hatırlayamıyorum, ama bir şekilde karşı kıyıya ulaşmayı başardım ve yoluma devam ettim. Karacaören'e yaklaştığımda ikindi vaktiydi, artık yorgunluktan tükenmiş durumdaydım. Meğer babam benim geleceğimi önceden haber almış; muhtemelen Eskere'deki otobüsçüler köye telefon etmişlerdi. Babam da bir köylü ve traktörüyle beni karşılamaya çıkmış. Dağın başında tek başıma yürürken beni görünce hemen traktörü durdurdular ve kalan yolu birlikte tamamladık. Adı lojman kendisi bir kulübeden hallice eve vardığımızda annemin gözlerindeki sevinç ve şaşkınlığı bugün bile unutamıyorum. Karacaören'de yaklaşık on beş gün kaldım. Orası alıştığım hiçbir yere benzemiyordu: Elektrik yoktu, ormanın ortasında eski minik bir ev... Yakınlarda neredeyse başka ev de hatırlamıyorum. İnsan bazen yalnızca manzaranın içinde değil, coğrafyanın ruhunda da yaşamaya başlıyor. Karacaören bana ilk kez bunu hissettiren yer olmuştu.

O derenin sesini hâlâ hatırlarım; gece yarısı uyanıp da başka hiçbir ses duymadığımda, yalnızca o akışın hiç durmadığını bilmek bile içimi rahatlatırdı. Sanki dere, o ıssız vadide benim yerime nöbet tutuyordu.

Us’lu Çıkarım: *Coğrafya, insanın ruhuna dar bir vadi gibi kapanabilir. Ufuk çizgisini yitiren insan, gökyüzünün o daracık mavi şeridine mahkûm kalır.*

❧

KIRK BİR

Ufkun Olmadığı Yer

Muğla Karacaören 1983

Karacaören'deki günlerimin üzerinden uzun yıllar geçti. Ama o dağ başındaki lojmanı düşündüğümde zihnimde ilk canlanan şey, hiç susmayan derenin sesidir. Lojman, iki yanı sarp yamaçlarla çevrili dar bir vadinin içindeydi. Başınızı kaldırdığınızda ufku göremezdiniz; gökyüzü yalnızca kayaların arasından görünen ince bir mavi hattan ibaretti. Hemen yanı başımızdan ise öfkeli bir dere akardı; gece de gündüz de aynı ses, durmaksızın, hiç eksilmeden… Babam yıllar sonra o günleri anlatırken en çok bundan söz ederdi: "İnsanın üzerinde bir ağırlık oluşturuyordu," derdi. Sürekli o uğultuyu dinlemek ve gökyüzünü doyasıya görememek ruhunu daraltmıştı. Kendi kanaatine göre yüksek tansiyon hastalığının ilk belirtileri de o sürgün günlerinde başlamıştı. O tarihten sonra ömrünün sonuna kadar tansiyon ve kalp ilaçları kullandı ve 3 Ocak 2020 günü bu dünyaya sessizce veda etti. Geçen yılların ardından, bir yerin yalnızca insanın adresi olmadığını daha iyi anlıyorum. Bazen yaşadığımız coğrafya karakterimizi, bazen sağlığımızı, bazen de kaderimizi şekillendiriyor. Karacaören, babam için yalnızca bir görev yeri değil, ruhunda derin iz bırakan bir sürgündü. Benim hafızamda ise o günlerden geriye en çok vadinin içinde yankılanan derenin hiç bitmeyen sesi kaldı; çünkü bazı sesler kulaktan silinir, bazıları ise insanın ömrüne karışır.

Yıllar sonra başka bir derenin kenarından geçerken bile, aynı uğultuyu duyduğumda içimde bir ürperti hissederim. Karacaören'i terk ettik, ama Karacaören'in sesi hiç terk etmedi beni.

Us'lu Çıkarım: *Coğrafyanın acımasız ezgisi insan ruhunda iz bırakır. Babaların taşıdığı gizli yükler, bazen o sarp vadilerin ve akarsuların uğultusunda tetiklenir.*

❧

KIRKİKİ

Cebime Dikilen Para

Muğla Karacaören 1983

Karacaören'deki günler sona ermişti, artık yeniden Denizli'ye dönecektim. Fakat bu dönüş sıradan bir yolculuk değildi. O yıllarda ailemiz Denizli Bağbaşı'nda yaptırmaya çalıştığı kooperatif evinin taksitlerini ödemekte zorlanıyordu. Babamın birkaç aylık birikmiş taksitlerin parasını mutlaka Denizli'ye ulaştırması gerekiyordu, ancak ortada önemli bir sorun vardı: Taşınacak para az değildi ve dağ köyünden şehir merkezine uzanan uzun yol boyunca güvenliğini sağlamak gerekiyordu. İlk akla gelen çözüm parayı valize koymaktı, ama valiz otobüsün üstündeki bagaja bağlanacak; yolda düşebilir, kaybolabilir, hatta çalınabilirdi. İşte tam o anda annemin pratik zekâsı devreye girdi: Ceketimi aldı, iç cebin astarını dikkatlice açtı, paraları tek tek yerleştirdi ve ardından cebin içini özenle dikti. Böylece o para, bütün yol boyunca kalbimin hemen üzerinde benimle taşınacaktı. Ben bunun ne kadar büyük bir sorumluluk olduğunu o günlerde tam anlayamamıştım, sadece annemin iğnesini, ipliğini ve yüzündeki ciddiyeti hatırlıyorum. Bugün düşündüğümde ise o görüntünün ardında bambaşka bir hayat mücadelesi görüyorum: Tek maaşla ayakta durmaya çalışan bir aile, yılların birikimini emanet ettiği bir çocuk ve bir annenin, evladını fark ettirmeden en güvenli kasaya dönüştüren ince zekâsı… Bazen en sağlam kasa bir bankanın çelik kapıları değil, bir annenin diktiği küçük bir cep olurmuş.

Yolculuk boyunca elimi sık sık o cebe götürdüğümü hatırlıyorum; para orada mı diye değil, sanki annemin eli hâlâ oradaymış gibi

hissetmek için. Bugün bankada bir hesabım var, kartlarım var, şifrelerim var; ama hiçbiri bana o basit dikişin verdiği güveni vermedi hiç.

Us'lu Çıkarım: *En güvenli hazineler bankalarda değil, annelerin sezgilerinde ve evlatlarının kalbine yakın saklı yerlerde muhafaza edilir.*

❧

KIRKÜÇ

Düşen Valiz

❧

Muğla Karacaören 1983

Karacaören'den ayrılıp Denizli'ye doğru yola çıktığımda, kooperatif taksitleri için gönderilen para hâlâ annemin, ceketimin iç cebine diktiği gizli bölmede güvenle duruyordu. Valizim ise diğer yolcularınkiler gibi otobüsün üstündeki bagaja bağlanmıştı. Yol boyunca aklımda ne para vardı ne de valiz, ben yalnızca yeniden yurda döneceğimi düşünüyordum. Denizli Garajı'na vardığımda otobüsten indim, doğruca bagaja yöneldim; ama valizim ortada yoktu. Önce yanlış yere baktığımı sandım, sonra şoförle birlikte bagajı yeniden kontrol ettik. Gerçek kısa sürede ortaya çıktı: Virajlarla dolu dağ yollarında bagajı tutan ip kopmuş, valizim otobüsten düşmüştü. O an yaşadığım şaşkınlığı hâlâ hatırlıyorum; içindeki eşyaların değerinden çok kaybolmuş olmasının verdiği çaresizlik ağır basıyordu. Aradan birkaç gün geçti, otobüs firmasından haber geldi: Valiz onu bulan bir köylü tarafından merkeze teslim edilmişti. Gidip teslim aldığımda açıldığını hemen fark ettim; içi karıştırılmıştı, bazı kıyafetlerim eksikti. Ama yine de kendimi şanslı hissediyordum, çünkü asıl emanet valizin içinde değil, annemin kalbimin üzerine diktiği o gizli cepteydi. Bugün bu olayı düşündüğümde aklıma ilk gelen kaybolan eşyalar değil, annemin o gün gösterdiği öngörü oluyor. Çünkü bazen insanı büyük kayıplardan kurtaran şey uzun hesaplar değil, bir annenin sezgisidir.

Us’lu Çıkarım: *Maddi kayıpların telafisi mümkündür; asıl emanet ruhun ve kalbin hizasında korunduğu sürece dış dünyanın fırtınaları vız gelir.*

❧

KIRK DÖRT

Akrep Hikâyesi

Kelekçi 1979-80

Babam o yıllarda Kelekçi'deki orman deposunda nöbet tutuyordu. Yaz tatillerinde ağabeyim de ormanda işçi olarak çalışır, deponun yanındaki küçük tahta kulübede kalırdı; evimiz çok uzak değildi, yine de orada yatıp kalkmayı tercih ederdi. Ben ilkokul çağlarındaydım. Bir gün ağabeyime özenip onunla o kulübede kalmak için günlerce ısrar ettim, sonunda annemle babam izin verdi. O gece aynı odada yattık; hafızamda en canlı kalan ayrıntı ise lambayı her yaktığımızda duvarlarda ve yerde koşturan iri hamam böcekleridir. Yatmadan önce ağabeyim bana akreplerden söz etmeye başladı. Uzun uzun anlattı: zehirlerini, simsiyah gövdelerini, kıvrık kuyruklarını, insanı nasıl soktuklarını… Her anlattığı cümle korkumu biraz daha büyütüyordu. Gece yarısı tuvalete gitmem gerekti, ama yatağımdan kalkmaya cesaret edemiyordum. Korkuyla uzun süre bekledikten sonra derin bir nefes alıp karanlık antreye çıktım. Tam kapıya yönelirken ayağımın altında yumuşak ama tuhaf bir şeye bastığımı hissettim. İçgüdüsel bir çığlık koptu ağzımdan: "Akrep!" Ağabeyim bir anda yerinden fırladı, ışığı yaktı ve yan odadan eline geçirdiği küreği alıp koştu. Ayağımı kaldırdığımda ikimiz de donup kaldık: Gerçekten de ayağımın altında kocaman, simsiyah bir akrep duruyordu. Ağabeyim hiç vakit kaybetmeden kürekle vurup onu etkisiz hâle getirdi. O gece yaşadığım korkuyu yıllar geçse de unutamadım. İşin en ilginç yanı ise şuydu: Saatlerce akrep hikâyeleri dinlemiş, sonra da gerçekten bir akrebin üzerine basmıştım. Hayatta bazı tesadüfler vardır; ne kadar

anlatırsanız anlatın dinleyiciye abartı gibi gelir, ama insan onları yaşadığında tesadüf ile kader arasındaki çizginin bazen ne kadar ince olduğunu düşünmeden edemez.

O günden sonra yıllarca, karanlıkta yürürken önce ayaklarımın önüne bakma alışkanlığı edindim.

Us'lu Çıkarım: *Korkunun nesnesiyle zihnen meşgul olmak, bazen gerçeği doğrudan ayağınızın altına getirir. Us, korktuğunu yaratan görünmez bir mıknatıstır.*

❧

KIRK BEŞ

Ardıç Kabuğu

Hisar 1974

Yıllar öncesine, Hisar'da geçirdiğim dört-beş yaşlarıma döndüğümde, hafızamda en canlı kalan anılardan biri budur. O zamanlar dört ya da beş yaşlarındaydım; ağabeyim benden beş, ablam ise altı yaş büyüktü. Yaşları birbirine yakın olduğu için sürekli birlikte oynarlar, ben de küçük bir gölge gibi peşlerinden ayrılmazdım. Bir gün evde büyüklerden kimse yoktu, babam görevdeydi. Ağabeyimle ablam ardıç ağacının kabuklarını soyup ufalıyor, onları kâğıda sararak büyükler gibi sigara içiyormuş gibi davrandıkları bir oyun oynuyorlardı. O yıllarda köylerde çocukların sigarayı görmesi şaşırtıcı değildi; tütün hemen her evde bulunur, misafire ikram edilir, zararları ise pek konuşulmazdı. Ben de onları görünce özendim, bana da vermeleri için tutturmaya başladım. Ağladım, ısrar ettim; sonunda dayanamadılar ve bana da bir tane hazırlayıp uzattılar. Yıllar sonra aile içinde bu olayı gülerek anlatırken gerçeği öğrendim: Meğer bana verdikleri "sigaranın" içine ardıç kabuğu değil, eşek gübresi koymuşlar! Ben ise hiç bunu fark etmeden büyük bir ciddiyetle içmeye çalışmışım. Akşam babam eve geldiğinde evin havası bir anda değişti. Babam sert ve otoriter bir insandı; onun sesini duyar duymaz korkudan soluğum kesildi, suçumu gizleyecek yaşta değildim. Koşarak yanına gittim ve ağlayarak şöyle dedim: "Baba... Ben az içtim... Bir tane içtim... Ama bunlar çok içti!" Babam önce şaşkınlıkla yüzüme baktı, sonra sordu: "Ne içtin oğlum sen?" Hıçkırıklar arasında tek kelime söyleyebildim: "Sigara..." Sonrası tahmin edileceği gibi oldu: Ağabeyimle ablam güzel bir azar ve dayak

yedi, ben ise yaşımın küçüklüğü sayesinde kurtuldum. Bugün bu olayı düşündüğümde en çok o çocuk saflığına gülüyorum. Yaptığı yanlışı gizleyemeyen, doğruyu söylemekten başka yol bilmeyen, bir yandan da ağabeyiyle ablasını hiç düşünmeden ele veren o küçük Mustafa'ya… Çocukluk bazen masumiyetin en dürüst hâlidir; insan büyüdükçe yalan söylemeyi öğrenir, çocuk ise çoğu zaman yalnızca bildiği gerçeği anlatır.

Bugün büyükler arasında geçen nazik yalanları, idareli sessizlikleri dinlerken bazen o çocukluğumu özlüyorum; her şeyi olduğu gibi söyleyebilmenin o tuhaf rahatlığını. Belki büyümek, biraz da bu saf dürüstlüğü kaybetmek demektir.

Us’lu Çıkarım: *Çocuk usunun en büyük erdemi, yalanı henüz keşfetmemiş olmasıdır. Saf itiraf, suçluyu ele verse de ruhun kirlenmemişliğini gözler önüne serer.*

❧

KIRKALTI

Üç Tekerlekli Bisikletim

Alcı 1975-76

Daha önceki yıllara, Hisar'dan Alcı'ya taşındığımız ilk dönemlere döndüğümüzde, bir çocuğun üç tekerlekli bisiklete sahip olması büyük bir mutluluktu, her evde bulunmazdı. Benim de gözüm gibi baktığım, üzerine bindiğimde kendimi dünyanın en mutlu çocuğu sandığım küçücük bir bisikletim vardı. Ağabeyimle ablam benden büyük oldukları için ben evde yokken bisikletimi gizlice alır, kendi oyunlarını oynarlardı. Bir gün onları, direksiyonun altına kalın bir inşaat demiri geçirip bisikleti adeta bir römorka çevirmiş hâlde gördüm: Biri bisiklete oturuyor, diğeri önden çekiyordu. Çocuk aklıyla eğlenceli görünen ama oldukça tehlikeli bir oyundu. Bir süre sonra eve döndüm, ben de her zamanki gibi bisikletime bindim. Tam gidiyordum ki direksiyon demiri büyük bir gürültüyle kırıldı. Hiç düşünmeden ikisi bir ağızdan bağırmaya başladılar: "Mustafa kırdı! Mustafa kırdı!" Oysa bisikleti o hâle getiren ben değildim. Haksız yere suçlanmanın ne demek olduğunu belki de ilk kez o gün hissettim; canım bisikletim kırıldığı için değil, suçsuz olduğum hâlde suçlu ilan edildiğim için ağladım. Daha sonra ağabeyim bisikleti köyün demircisine götürdü, kaynak yaptırdı; ama kırılan yer artık eskisi gibi olmadı, bisiklet aynı noktadan tekrar tekrar kopmaya devam etti. Yıllar geçti. Bir gün ağabeyimle ablam gerçeği itiraf ettiler; bisikleti aslında onların kırıp, korktukları için suçu bana attıklarını söylediler. İçimde o güne dair hiçbir öfke kalmamıştı, ama çocukluğumdan kalan önemli bir ders vardı: İnsan bazen en derin haksızlığı yabancılardan değil, en çok sevdiklerinden görebiliyor. Ve

çocuklukta kırılan şey her zaman oyuncaklar değildir, bazen adalet duygusu da bir bisiklet direksiyonu gibi sessizce çatlayabilir.

Us'lu Çıkarım: *En yakınlarımızın haksız suçlamaları, çocuk kalbinde telafisi zor derin çatlaklar bırakır. Kırılan yalnızca bir demir parça değil, adalet inancıdır.*

❧

KIRK YEDİ

Atlayamadığım Duvar

Kelekçi ve Denizli 1981

İlkokulun ilk üç yılını Alcı'da, son iki yılını ise Kelekçi İlkokulu'nda okudum. Okulum evimize yaklaşık bir buçuk kilometre uzaktı. Her gün yürüyerek gidip gelirdim. Tam o yıllarda evimizin bahçe duvarına bitişik yepyeni bir ortaokul yapıldı. İki yıl boyunca her sabah o okula bakarak aynı hayali kurdum.

"Seneye burada okuyacağım."

Kendi kendime planlar yapardım. Sabah erkenden kalkmayacaktım. Yağmurda, çamurda kilometrelerce yürümeyecektim. Bahçe duvarından atlayacak, birkaç adım sonra sınıfımda olacaktım. Çocuk aklım için bundan daha büyük bir mutluluk yoktu.

Ama meğer babam kafasında çoktan başka bir plan kurmuş.

Üç çocuğunu tek memur maaşıyla okutmaya çalışan bir ormancıydı. Abim Denizli İmam Hatip Lisesi'nde okuyordu ve Vakıflar Öğrenci Yurdu'nda kalıyordu. Babam beni de aynı yoldan okutmak istiyordu. Bir yandan Denizli İmam Hatip Lisesi'ne, diğer yandan Acıpayam İmam Hatip Lisesi'ne kaydımı yaptırmıştı. Eğer Vakıflar Öğrenci Yurdu sınavını kazanırsam Denizli'ye gidecektim. Kazanamazsam Acıpayam'da okuyacaktım.

Bunu ilk duyduğumda büyük bir hayal kırıklığı yaşadım. Çünkü benim tek hayalim, evimin yanındaki ortaokula gitmekti. Sonra Aydın'da yapılan Vakıflar Öğrenci Yurdu sınavına girdim. İlk kez trene bindim. Sınavı kazandım. Henüz on bir yaşındaydım. Bir bavul

hazırladım. Evimin bahçe duvarının öteki tarafına değil... Köyümden yaklaşık seksen kilometre uzağa, Denizli'ye gittim.

Altı yıl boyunca Vakıflar Öğrenci Yurdu'nda kaldım. Bazen cebimde otobüs parası olmazdı. Okula kilometrelerce yürürdüm. Hafta sonları su sattım. Odun taşıdım. Kömür taşıdım. Yokluk vardı. Ama okumaktan vazgeçmek hiç aklımıza gelmedi.

Bugün dönüp baktığımda... O gün ulaşamadığım ortaokul artık aklımda bile değil. Ama evimizin bahçe duvarı hâlâ gözümün önünde. Çünkü ben sadece o duvarı aşmayı hayal ediyordum. Hayat ise beni, daha on bir yaşımda ailemden ayırıp seksen kilometre uzağa gönderdi. O gün bunun sadece bir ayrılık olduğunu sanmıştım. Bugün biliyorum ki... O yol sadece Denizli'ye gitmiyormuş.

Beni, bugünkü Mustafa Ünal'a götürüyormuş.

Us'lu Çıkarım: *İnsanın ulaşamadığı hedefler, bazen onu hayal bile edemediği yollara çıkarır. Kapanan bir kapı, çoğu zaman başka bir yolun başlangıcıdır.*

❧

KIRK SEKİZ

Vakıflar Yurdu

Denizli 1981-1984

Çocukluğumun güvenli dünyasından ayrılıp gençliğin ilk basamağına adım attığım yer, Denizli'deki Vali Ziya Durakoğlu Vakıflar Erkek Öğrenci Yurdu ve beş kilometre aşağıda İmam Hatip Lisesi oldu. Atatürk Stadı'nın arkasında yükselen dört katlı, sarı boyalı, kiremit çatılı o yurt, hayatımın yönünü değiştiren ilk büyük duraktı.

Vali Ziya Durakoğlu Vakıflar Öğrenci Yurdu.

Henüz on bir-on iki yaşındaydım, ailemden ilk kez bu kadar uzun süre ayrı kalıyordum. İmam Hatip'in orta kısmında okurken hafızama en çok kazınan şey, Kur'an-ı Kerim derslerinde yüzünden okumaya çalışırken E. Hoca'nın ensemize indirdiği sert şaplaklardı. Bu şaplaklar

çocuk yüreğimizde derin izler bırakıyordu; sürekli hata yapma korkusuyla yaşamak, okulu sevmekten çok ondan kaçmayı düşündürüyordu. O yıllara ait unutamadığım olaylardan biri de başımdan geçen kazadır. Bir gün sınıfta başımı sıraya çarpmış, kafam yarılmıştı; büyük bir panikle merdivenlerden aşağı, okulun dışındaki lavabolara doğru koşmaya başladım, kan izleri arkamdan basamaklara damlıyordu. İşte o gün, okulun en merhametli insanlarından biri olan, herkesin Koca Osman diye tanıdığı hocamız beni gördü. Merdivenlerdeki kan izlerini takip ederek yanıma geldi, hiç vakit kaybetmeden beni okulun gri renkli Volkswagen minibüsüne bindirdi ve doğrudan hastaneye götürdü; başımda açılan yara dikildi. O gün korkunun ortasında bana güven veren tek şey Koca Osman'ın şefkatli tavrıydı.

Yıllar sonra Koca Osman'ı bir kez daha görme fırsatım oldu; saçları ağarmış, ama gülüşü hiç değişmemişti. Ona o günü hatırlattığımda gözleri doldu; benim için küçük bir yardım sandığı şeyin, benim hafızamda bu kadar büyük yer tuttuğunu bilmiyordu.

Us’lu Çıkarım: *Bir çocuğun en karanlık anında uzanan tek bir şefkatli el, yıllar sonra bile en parlak hatıra olarak kalır. Us, iyiliği asla unutmaz.*

❧

KIRK DOKUZ

Ekmek ve Türbe

Denizli 1981-1987

Yurt hayatı ise başlı başına bir mücadeleydi. Okulla yurt arasında her gün kilometrelerce yürürdük, çoğu zaman cebimizde otobüs parası olmazdı. Öğle arasında yurda kadar yürür, kuru bir lokmayla karnımızı doyurur, sonra aynı yolu koşarak okula dönerdik; yol üzerindeki çeşmeler en sadık arkadaşımızdı, su içer, nefeslenir, yürümeye devam ederdik. Harçlığımız çok kısıtlıydı, ay sonunu getirebilmek için geceleri mutfağa gizlice iner, bulabildiğimiz bayat ekmeklerin arasına biraz peynir koyup odalarımıza kaçardık; bugün gülümseyerek anlattığımız o kaçamaklar aslında açlığın sessiz hikâyeleriydi. Daha zor günler de olurdu, bazen yurda geç kalır, kapılar kapandıktan sonra dışarıda kalırdık; gidecek başka yerimiz olmadığı için hemen yan taraftaki Fevzi Efendi Türbesi'ne sığınır, tozlu kilimlerin üzerine uzanır, sabah oluncaya kadar orada uyurduk. Bir çocuk için o türbe bazen dünyadaki en güvenli yatak olurdu. Hafta sonları ise boş durmazdık. Atatürk Stadı hem oyun alanımız hem de ekmek teknemizdi; maç günlerinde stadyum duvarından atlayarak içeri girer, tribünlerde su satarak harçlığımızı çıkarırdık. Kimi zaman odun taşır, kimi zaman kömür çuvalları, bazen de köfte ekmek tezgâhlarında çalışırdık. O yıllar bana yalnızca okumayı değil, sorumluluk almayı, yoklukla mücadele etmeyi, insanlardan iyilik görmeyi ve en önemlisi ayakta kalmayı öğretti. On bir yaşında çıktığım o yolculukta çocukluğumu geride bırakırken, farkında olmadan hayatın en değerli derslerini öğrenmeye başlamıştım.

Bugün geriye baktığımda, o yılların beni en çok neyle değiştirdiğini biliyorum: Kimseye muhtaç olmadan ayakta durabilme becerisiyle. Yurttaki her çocuk, kendi küçük ekonomisini kurmak zorundaydı; kiminin elinde bir tornavida, kiminin elinde bir su bidonu vardı. Bizim elimizde ise sabır ve umut vardı. Belki de o yıllarda öğrendiğim en kalıcı ders, hiçbir işin küçük olmadığıydı; önemli olan, elini kirletmekten çekinmemekti.

Us'lu Çıkarım: *Gurbetin ilk yılları insana erken bir olgunlaşma mecburiyeti yükler. Yokluk ve korku, usun direncini bileyen en sert törpülerdir.*

❧

ELLİ

Tasdikname

Denizli 1984

Daha önce "Atlayamadığım Duvar" bölümünde anlattığım o hayal kırıklığının asıl bedelini üç yıl sonra ödedim. Evimin bahçe duvarının hemen ötesindeki okula gidemeyip Denizli'ye, İmam Hatip Lisesi'ne gönderilmiştim; orada geçirdiğim üç yıl, hayatımın en zorlu dönemlerinden biri oldu.

Sorun basitti: Benim dini eğitim konusunda hiçbir tabanım yoktu. Kırk kişilik sınıfımızda dört beş hafız vardı, geri kalanların da neredeyse hepsi Kur'an-ı Kerim'i akıcı okuyabiliyordu. Ben ise sıfırdan başlamıştım. Bu yüzden derslerde hep geride kalıyordum.

O sınıfta bizi asıl zorlayan, Kur'an-ı Kerim öğretmenimiz E. Hoca'ydı. Kısa boylu, tıknaz bir adamdı. Okuma ödevi verdiğinde sıralar arasında dolaşır, birinin arkasında durur, o kişi okurken hata yaptığı anda ensesine öyle bir şaplak indirirdi ki gözümüzde şimşekler çakardı. Ben Kur'an-ı Kerim'i bilmeden başladığım için en çok hatayı ben yapıyordum, en çok şaplağı da ben yiyordum. Basit bir tokat değildi bunlar.

Bir gün kararımı verdim: Bu okulda kalamazdım. Ama babama nasıl söyleyeceğimi, nasıl bir çıkış yolu bulacağımı bilmiyordum. Kafamda kendi kendime bir plan kurdum. O yıllarda Denizli Endüstri Meslek Lisesi'ne sınavla giriliyordu. Ailemden habersiz o sınava girdim ve en yüksek dereceyle elektrik bölümünü kazandım.

Bunu babama nasıl söyleyeceğimi hâlâ bilmiyordum. Önce anneme açıldım. Annem babama bir şekilde anlattı, ikna etti. Babam önce bağırdı çağırdı, kabul etmedi; sonunda kabul etmek zorunda kaldı.

Ama iş orada bitmiyordu. Yeni okula kaydolabilmem için eski okulumdan tasdikname almam gerekiyordu. Üstelik o yıl, öz dayım Halil Gençoğlu, Denizli İmam Hatip Lisesi'ne müdür olarak atanmıştı. Ondan habersiz bir şey yapmam mümkün değildi. Onun odasına gittiğimi hâlâ hatırlıyorum.

"Dayıcığım, ben endüstri meslek lisesini kazandım, dereceyle" dedim. Dayım hemen sinirlendi: "Olmaz, sen burada okuyacaksın." Ne diyeceğimi şaşırdığım o anda, ağzımdan kendiliğinden bir cümle döküldü: "Dayı, ben bu okulda okumak istemiyorum. E. Hoca beni dövüyor. Eğer bana tasdikname vermezseniz kaçarım, evi terk ederim; beni hiçbir yerde bulamazsınız, babam da bulamaz, sen de bulamazsın."

O ana kadar hiç söylemediğim bir cümleydi bu; kendimi bile şaşırtmıştım. Dayım bir an durdu, sonra tasdiknameyi verdi.

1984'ten 1987'ye kadar üç yıl boyunca Denizli Endüstri Meslek Lisesi'nin elektrik bölümünde okudum. Elektriğe özel bir ilgim yoktu; benim için önemli olan o okuldan kaçabilmekti, tutunabileceğim dal da o zaman için oydu. Yıllar sonra üniversitede de benzer bir alanda okudum, ama mesleğimle doğrudan çok fazla iş yapmadım. Elektronik, elektrik ve yazılım üzerine kendimi geliştirdim, çoğunlukla kendi işlerimi kurdum.

Us'lu Çıkarım: *Bazen bir çocuğun ağzından dökülen tek bir cesur cümle, bütün bir hayatın yönünü değiştirebilir. Us, susmanın değil, doğru anda konuşabilmenin gücünü bilir.*

❧

E L L İ B İ R

Hafızanın Sildiği Yıllar

❧

On yıl... Hisar'dan Denizli'ye, 1974'ten 1984'e uzanan o on yıl, bugün bana sanki içine koca bir ömür sığmış gibi geliyor. Ama tuhaf bir şekilde, o on yılın içindeki hafızam hiç eşit dağılmamış.

Hisar'ı, Alcı'yı, Kelekçi'yi bugün bile gözümü kapatıp gezebilirim; her taşını, her kokusunu hatırlarım. Lise yıllarımdan da, üniversiteden de askerlikten de aklımda onlarca isim, onlarca yüz var. Ama İmam Hatip'te geçirdiğim o üç yıldan geriye neredeyse hiç kimse kalmamış. Kırk kişilik bir sınıfta üç yıl oturdum, ama tek bir sınıf arkadaşımın adını bile hatırlamıyorum. Aklımda sadece iki isim var: Beni hastaneye götüren Koca Osman, bir de bana en çok şaplağı atan E. Hoca.

Alcı İlkokulu'ndaki yıllarımdan da pek fazla arkadaş hatırlamıyorum; "Zengin Mustafa" bölümünde anlattığım gibi, lojmanda kaldığımız için bizi biraz dışlarlardı, belki hafızam da o dışlanmayı sildi. Ama sadece iki yıl okuduğum Kelekçi İlkokulu'nu, orada geçirdiğim her günü dünden gibi hatırlarım.

Bunu fark ettiğimde anladım ki, beynim iyi ile kötüyü aynı titizlikte saklamıyor. Sanki zorlandığım, dışlandığım, acı çektiğim dönemleri sessizce bir kenara koyup üstünü örtüyor; sevdiğim, ait hissettiğim yerleri ise en ince ayrıntısına kadar cilalayıp saklıyor.

Us'lu Çıkarım: *Hafıza adil bir tanık değildir; sevdiğini cilalar, incittiğini gölgede bırakır. Us, bu seçiciliğin kendisinin de bir hakikat olduğunu bilir.*

❧

ELLİİKİ

Bekçi Abdurrahman

Denizli 1981-1987

Yurttaki gece kaçamaklarımızın bir de ismi vardı aslında: Bekçi Abdurrahman. Yurdun gece bekçisiydi kendisi, bizim hem en büyük ortağımız hem de en büyük engelimizdi. Akşamları yurttan çıkmak yasaktı ama biz şehre yeni gelmiş çocuklardık, biraz gezmek, biraz sinema seyretmek isterdik. Bodrum katındaki bir pencereyi aralık bırakır, akşam olunca oradan sıvışırdık. O yıllar Can Doğan Parkı'nın hemen üstünde bir açık hava sineması vardı; kapalı salona param yetmediği için oraya giderdik, giriş parası da bulamayınca duvarlara tırmanıp üstünden seyrederdik filmi.

Dönüşte iş değişirdi. Bazen Abdurrahman bizim aralık bıraktığımız pencereyi fark eder, kapatırdı; o zaman daha önce sözünü ettiğim o türbe geceleri başlardı. Bazen de tam tersi olurdu: Abdurrahman masasının üstüne uzanıp horlamaya başladığında, biz de sessizce pencereden içeri süzülür, onun yanından geçip mutfağa sızardık.

Yurdumuz koğuş sistemiyle işlerdi; büyük salonlarda otuz kırk kişi bir arada kalırken, on iki kişilik daha küçük koğuşlar da vardı. Kendiliğinden oluşmuş bir hiyerarşi vardı: küçük sınıflar zemin kata yakın kalabalık koğuşlarda başlar, sınıf büyüdükçe daha üst katlara, daha az kalabalık koğuşlara taşınırdı. En kıdemli koğuş, Atatürk Stadı'na bakan koğuştu; orada sadece lise son sınıflar kalırdı. O koğuştan stadın neredeyse tamamı görünürdü, sadece kale arkasının bir köşesini koca bir çınar ağacı kapatırdı. O ağacı nasıl kurutup önümüzü tamamen açabileceğimizi ciddi ciddi tartıştığımızı

hatırlıyorum; elbette hiçbir şey yapmadık, ağaç hâlâ oradaysa şükürler olsun.

Maç günleri stattaki su satma işimizin yanına bir de tatlı bir ek gelirdi: o yıllarda Denizli'de meşhur olan "süt sar" denen, ağaç saplı, meyveli bir buz satardık; dondurma değildi ama dondurma gibi bir tadı vardı, üstelik daha ucuzdu. Zafer gazozu satanlar da olurdu, Denizli'nin kendi gazozu; parasını her zaman denk getiremesek de.

Şimdi düşününce, o yıllarda yaşadığımız yoksulluğun bizi hiç üzmediğini fark ediyorum. Bir günümüz bir gününe uymazdı ama mutluyduk. Sadece ailemiz uzaktaydı, telefon yoktu, haberleşemiyorduk; işte asıl o zaman özlem çökerdi üstümüze.

O yıllarda bir mektup yazıp göndermek bile günler alırdı; cevabını almak ise haftalar. Bugünün çocukları bir tuşla ailesine ulaşabiliyor, biz ise özlemi mektup satırları arasında biriktirip, cevabı beklerken büyüdük.

Us’lu Çıkarım: *Yoksulluk çocuğun neşesini alamaz, sadece onu başka bir icat etme biçimine zorlar. Us, elindeki azla nasıl geçineceğini erken öğrenir.*

❧

ELLİ ÜÇ

Hiç Doyamadığım Abim

Denizli 1981-...

Ben ilkokula başlamadan önce abim okumak için Denizli'ye gitmişti.

Ben çocukluğumu Alcı'da, sonra Kelekçi'de yaşarken o okul sıralarındaydı. Aramızdaki mesafeyi hep kilometreler belirledi.

Yıllar sonra ben de Denizli'ye okumaya geldim. 1981 yılıydı. Ben İmam Hatip Lisesi'nin birinci sınıfındaydım. Abim ise yedinci ve son sınıftaydı.

İkimiz de Vakıflar Öğrenci Yurdu'nda kalıyorduk. Aynı şehirde... Aynı okulda... Aynı yurtta... Ama sadece bir yıl.

Babamın gönderdiği günlük harçlığı bana abim verirdi. Hiç unutmam... Bir gün Merkez Bankası'na gidip parayı sıfır, gıcır gıcır yirmi liralık kâğıt paralara çevirmişti.

Her sabah desteden bir tane çıkarır, avucuma bırakırdı. Benim bir günlük harçlığım oydu.

O yirmi lirayla okulun önünde sadece bir şey alabilirdim. Ya bir bardak turşu suyu... Ya bir dilim Şam tatlısı... Ya da Burma tatlısı... En çok da Şam tatlısını ve turşu suyunu severdim.

Turşu suyunun içinde boyuna kesilmiş iki dilim salatalık turşusu olurdu. Önce turşu suyunu içer, en sona da o iki dilim salatalığı bırakırdım.

Aradan tam kırk beş yıl geçti. Hayatta nice sofralara oturdum. Ama o turşu suyunun tadını da... Avucuma bırakılan o sıcacık yirmi lirayı da

hiç unutamadım.

Ertesi yıl abim mezun oldu. Üniversite okumak için Ankara'ya gitti. Ben yine Denizli'de kaldım.

Çocukluğumda ona doyamadım. Gençliğimde de doyamadım. Yıllarca ancak yaz tatillerinde görüşebildik.

Daha sonra ben de Ankara'ya gittim. Onun çalıştığı iş yerinde yazılımcı olarak çalıştım. Bu kez aynı şehirdeydik. Ama hayat yine uzun uzun birlikte olmamıza izin vermedi.

13 Mart 2010'da... Henüz kırk altı yaşındayken... Abim bizi bırakıp sonsuzluğa gitti.

Kaderin garip bir cilvesi... O gün aynı zamanda annemin doğum günüydü. O günden sonra annemin doğum günü hiç kutlanmadı.

Tam on altı yıl... Bu yıl ilk kez kutlamayı düşündük. Ama anne yüreği... Yine evladını hatırladı. Kutlamadan çok... Onu yâd etti.

Bugün geriye dönüp baktığımda şunu anlıyorum. Ben çocukluğumda da... Gençliğimde de... Hayatım boyunca da... Abime hiç doyamamışım.

Meğer insan... Sevdiği birine doymak için yıllara değil... Bir ömre ihtiyaç duyuyormuş.

Bugün onun çocuklarına baktığımda bazen bir an için abimi görüyorum sanki; aynı gülüş, aynı ses tonu. Belki de ölüm, sevdiğimiz insanları tamamen almıyor; sadece onları başka yüzlerde, başka seslerde saklıyor.

Us'lu Çıkarım: *Bazı ayrılıklar bir günü değil, geride kalan bütün yılları değiştirir. Ve bazı insanlar aramızdan gitse de... Ömür boyu özlemimiz olarak yaşamaya devam ederler.*

❧

ELLİ DÖRT

Bilmiyorum

Hayatım boyunca en rahat söylediğim cümlelerden biri şu oldu: "Bilmiyorum." Çocukken de öyleydi. Şimdi de öyle. Bazen insanlar bunu eksiklik sanıyor. Oysa ben, bilmediğim şeyi biliyormuş gibi söylemekten hep çekindim. Belki bunun başlangıcı çocukluğuma dayanıyor. Hisar'da... Alcı'da... Kelekçi'de... Büyükler birçok sorunun cevabını biliyor gibi konuşurdu. Ben de inanırdım. Çünkü çocuk, önce güvenmeyi öğreniyor. Sonra sorgulamayı.

Yıllar geçti. Kitaplar okudum. İnsanlar tanıdım. Farklı düşünceler dinledim. Ve tuhaf bir şey fark ettim. Bilgisi gerçekten derin olan insanlar... Kesin konuşmuyordu. Cümlelerinin içinde küçük boşluklar bırakıyorlardı.

Belki...

Sanırım...

Olabilir...

Bilmiyorum...

Bu kelimeler bana güven vermeye başladı. Çünkü hakikat, bağırarak konuşmuyordu. Sessizdi. Gösterişsizdi. Kendinden emin görünmeye çalışmıyordu. Belki de us dediğim şey... Tam burada başlıyor. Bilmediğini inkâr etmeden yaşayabilmekte. Çünkü insanın bilmedikleri... Bazen bildiklerinden daha büyük oluyor.

Bugün geriye dönüp baktığımda... Hayatım boyunca peşinden yürüdüğüm şey bilgi değildi. Dürüstlüktü. Kendi cehaletimi

gizlememeye çalışmaktı. Çünkü insan, "bilmiyorum" diyebildiği gün küçülmüyor. Aksine... Öğrenmeye yeniden başlıyor.

Us’lu Çıkarım: *Bilmediğini saklayan, bilgisini büyütür gibi görünür. Bilmediğini kabul eden ise kendini büyütmeye başlar.*

❧

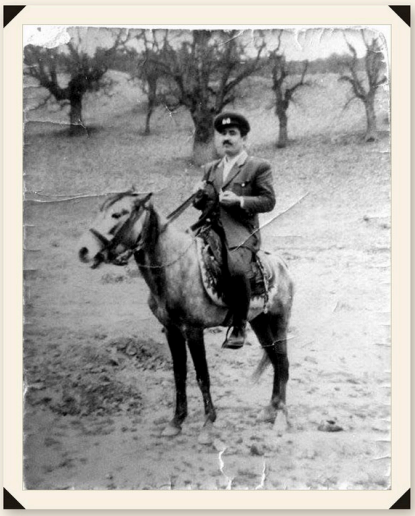
ELLİ BEŞ

Dağların Yaya Yolu (Babamın Vicdanı)

Bilmediğimi kabul ettiğim onca şeyin arasında, babamdan öğrendiğim tek bir gerçek hiç şüphe götürmüyordu: Vicdan. Babamı 2020 yılında, yüksek tansiyon, kalp rahatsızlığı ve aort anevrizmasının ardından uykusunda uyku apnesinden kaybettik. Onu her özlediğimde kendimi Denizli Kent Ormanı'nın patikalarına bırakıyorum; haftanın altı, bazen yedi günü yürüdüğüm o çam ormanlarında her adım beni biraz daha ona yaklaştırıyor, ağaçların arasındaki sessizlikte, çam iğnelerinin hışırtısında hep babamın ayak seslerini duyar gibi oluyorum. Çocukluğumda babam sert ve disiplinli bir adamdı, aynı sofraya oturmaya bile çekinirdik; annem önce bizi doyurur, sonra babamın yemeğini hazırlardı, yemeği üzerimize dökeriz de kızar diye korkardık. Bugün düşünüyorum da, belki de o sertliğin ardında omuzlarına yüklenmiş ağır bir meslek hayatı vardı. Yıllar geçip yaşlandığında ise bambaşka bir insana dönüştü; bir zamanların o sert ormancısı torunlarına ve çocuklarına karşı yumuşacık, merhametli bir baba olmuştu. Onunla ilgili zihnimden hiç silinmeyen bir görüntü vardır: Sabah çok erken evden çıkardı. O yıllarda ormancılık masa başında yapılan bir meslek değildi, dağlar yürünerek denetlenirdi; köy köy, patika patika, mıntıka mıntıka… Annem her sabah çıkınına yalnızca bir kuru yufka koyardı, çoğu zaman yanında başka hiçbir şey olmazdı; bazen akşama kadar o yufkayı bile yemeden dönerdi, çünkü gittiği köylerde insanlar ona yemek ikram ederdi. Babamın değişmeyen bir kuralı vardı: Asla hediye kabul etmezdi. Sebebini sorduğumuzda bize hep aynı cevabı verirdi: "Ben bugün bu köylüden bir şey alırsam, yarın

onu kaçak ağaç keserken yakaladığımda nasıl ceza yazarım? Vicdanım rahat etmez, eksiklenirim." Bu sözü yıllar geçtikçe daha iyi anlamaya başladım. Onun dürüstlüğünü anlatan başka bir hatıra da gençlik fotoğraflarından biriydi; at üzerinde çekilmiş bir fotoğrafını görerek merak edip sormuştum: "Babacığım, senin atın mı vardı?" Gülümsedi: "Yok oğlum, o at arkadaşımındı. Ben hiç at sahibi olmadım."

Babam, gençlik yıllarında bir arkadaşının atının üzerinde.

Nedenini sorunca yine aynı vicdan terazisini gösterdi: "At arpa ister, arpa için köylünün kapısını çalarsın. Bir gün ondan bir şey alırsan, ertesi gün görevini tam yapamazsın. Ben yirmi beş yıl dağları yürüyerek gezdim, kimseye minnetim olmasın diye." Bugün Kent Ormanı'nın patikalarında yürürken ayaklarımın altında yalnızca toprağı hissetmiyorum, babamın yirmi beş yıl boyunca dürüstlük uğruna yürüdüğü o yolları da hissediyorum. Geride bana miras bıraktığı en değerli şey ne bir evdi, ne bir mal, ne de bir servet; en büyük mirası hiçbir çıkar karşısında eğilmeyen vicdanıydı. Ve ben, o

mirası taşımaya çalışırken her yürüyüşümde babamın izlerine biraz daha yaklaşmaya çalışıyorum.

Us'lu Çıkarım: *Hakiki dürüstlük, küçük ikramları reddetmekle başlar. Us, kimseye borçlu olmama lüksünü, yirmi beş yıllık yaya yollarının nasırlı adımlarıyla öder.*

❧

ELLİALTI

Ormanın Hafızası ve Toprak Altındaki Sır

Bugün Denizli Kent Ormanı'nın patikalarında yaptığım yürüyüşlerde, devrilmiş yaşlı çam ağaçlarıyla sık sık karşılaşıyorum. Kurumuş bir gövdeyi her gördüğümde içimde bir hüzün beliriyor, çünkü insan ömrü boyunca yeşiline alıştığı bir ağacın sessizce toprağa uzanışını kendi içinden de bir şeyler eksilmiş gibi hissediyor. Bir gün yine böyle devrilmiş bir ağacın başında dururken zihnim yıllar öncesine, babamın ormancılık yaptığı günlere gitti. Ömrünün son on yılında hafızası yavaş yavaş zayıflamaya başlamıştı; 2010 ile 2020 yılları arasında onu sık sık eski görev yaptığı köylere götürürdüm. Dağ havasını içine çektiği anda çocuklar gibi neşelenir, yıllardır anlatmadığı hatıraları birbiri ardına anlatmaya başlardı. Yine böyle bir gün Yukarı Gölcük üzerinden Kelekçi'ye doğru giderken birden heyecanla bana seslendi: "Dur oğlum… Şurada, şu ağacın dibine bir tahra gömmüştüm." Şaşkınlıkla sordum: "Ne zaman gömdün baba?" Gözlerini uzaklara dikip gülümsedi: "Ormancıyken… Kim bilir kaç yıl oldu." O gün bunu gülerek dinlemiştim, ama yıllar geçtikçe anlattığı şeyin ardındaki gerçeği daha iyi anladım. O yıllarda dağ köylerinde insanların yakacak bulması kolay değildi; kömür yoktu, gaz yoktu, kışın ısınabilmek için mecburen yaş ağaç kesen köylüler olurdu. Babamın görevi ise kaçak kesimi önlemekti; suçluyu yakaladığında önce onu dinler, bazen sertçe uyarır, bir daha yapmayacağına dair söz alırdı, sonra da elindeki balta ya da tahrayı alırdı. Fakat o ağır demirleri bütün gün sırtında taşımak mümkün olmadığı için onları güvendiği bir ağacın dibine gömermiş; görev dönüşünde almayı düşünür, çoğu zaman ise yıllarca orada unutulur

gidermiş. Bugün Kent Ormanı'nda yürürken devrilmiş ağaçlara baktığımda bunu daha iyi anlıyorum: Doğa hiçbir şeyi gerçekten unutmuyor; toprağın altında yalnızca paslanmış baltalar ya da tahralar değil, insanların hikâyeleri de saklı kalıyor. Babam o dağlarda yalnızca devletin kanunlarını uygulayan bir ormancı değil, kanunla merhamet arasında denge kurmaya çalışan vicdanlı bir insandı. Belki de toprağa gömdüğü her tahra, kendi vicdanına bıraktığı sessiz bir emanetti. Bugün aynı orman yollarında yürürken bazen düşünüyorum; belki ayaklarımın altındaki toprağın birkaç metre altında hâlâ babamın elleriyle gömülmüş paslı bir tahra duruyordur. Ama asıl miras o demirler değil, onları toprağa gömerken bile adalet duygusundan vazgeçmeyen bir insanın bıraktığı izdir.

Bu ormanda yürürken artık sadece ağaçları değil, babamın yıllar boyunca çizdiği görünmez sınırları da görüyorum. Hangi vadiden geçtiğini, hangi tepede mola verdiğini, hangi kaynaktan su içtiğini artık kesin olarak bilemem; ama her patikada onun adımlarının izini aradığımı hissediyorum. Belki de bir ormanı gerçekten tanımak, ağaçlarını değil, içinde yürüyen insanların bıraktığı sessiz izleri tanımaktır.

Us'lu Çıkarım: *Doğa, insanın vicdanıyla kayda geçirdiği her sırrı sadakatle saklar. Toprağa gömülen paslı tahralar, katı yasanın merhametle dengelendiği sessiz anıtlarıdır.*

❧

ELLİ YEDİ

Sesini Anlamaya Başladığımda

İnsan babasını gerçekten ne zaman tanır? Çocukken mi, gençliğinde mi, yoksa onu kaybettikten sonra mı?

Ben bu sorunun cevabını yıllarca aradım. Galiba en doğru cevabı, babam artık hayatta değilken buldum.

Çocukluğumdaki babam çok titiz ve disiplinliydi. Evde onun sözü tartışılmazdı. Kapının açılış sesi duyulduğunda evin havası değişirdi. Biz kardeşler sessizleşirdik. Annem, babam ormandan gelmeden önce yemeğimizi yedirirdi. Çünkü sofradaki en büyük korkumuz aç kalmak değil, yemeği üstümüze dökmekti.

Babamın sesi hâlâ kulaklarımda:

"Üstünüze akıtmayın!"

O zaman bu sözü korkuyla dinlerdim. Bugün ise aynı sözü özlemle hatırlıyorum.

Babamın gözlerinin içine rahat bakamaz, kucağına oturmayı hayal bile edemezdim. O yıllarda yalnızca eve gelen sert adamı görüyordum. Meğer omuzlarında koskoca bir ormanın yükünü taşıyormuş.

İlkokuldan sonra okumak için Denizli'ye gittim. Yıllarca eve yalnızca yaz tatillerinde geldim. Meğer aynı evde yaşamak, birbirini tanımaya yetmiyormuş.

Ben büyüdüm. Babam yaş aldı. Ve yıllar geçtikçe değişti. Sakinleşti... Güzelleşti... Daha çok gülmeye, daha çok anlatmaya başladı. Eski görev yerlerini gezerken gözleri parlıyor, bir dizi izlerken sessizce

ağlayabiliyordu. İşte ben... Babamı aslında yaşlandığında tanımaya başladım. O yıllarda en güzel yol arkadaşım babam oldu.

Us'lu Çıkarım: *Bir çocuğun gözünde sert duran bir baba, çoğu zaman sadece taşıdığı yükün gölgesidir. Us, o yükü görebilmek için büyümeyi bekler.*

❧

ELLİSEKİZ

Baba... Sağ mı Sol mu?

Arabaya binerdik. "Baba, bugün nereye gidelim?" derdim.

Bir köy söylerdi. Bir dağ... Bir yayla... Ben direksiyonda olurdum. Babam ise hatıralarında. Her virajda bir hikâyesi vardı. Onu dinledikçe çocukken korktuğum adamı değil, hayata karşı dimdik durmuş bir insanı görmeye başladım. Yollarda küçük bir geleneğimiz vardı. Denizli'den Acıpayam'a giderken Tavas Makası'na yaklaşınca sorardım:

"Baba... sağ mı, sol mu?"

Sağ taraf, ilk görev yaptığı köylere ve doğduğum Balkıca'ya giderdi.

Sol taraf ise Hisar'a, Alcı'ya ve Kelekçi'ye...

Annem hemen: "Sol... Sol..." derdi.

Babam ise gülerek: "Ben solcu muyum?" der, sonra da:

"Sağ... Sağ..." diye kahkaha atardı.

Aslında yolu hepimiz bilirdik. O soru yol sormak için değil... Birlikte gülmek içindi. 22 Aralık 2019'da onu son kez Koçarboğazı'na götürdüm.

Annem, eşim Elvan, kızım Sıla ve ablam Güner de yanımızdaydı. Yeni evliyken kaldıkları evi bulduk. Eski dostlarıyla görüştü. Sonra dizleri zorlanmasına rağmen eski evin ahşap merdivenlerini emekleyerek çıktı.

O gün bunu sadece bir merdiven sandım. Bugün biliyorum... Babam merdiven çıkmıyordu. Gençliğine dokunuyordu.

Dokuz gün sonra doğum gününü birlikte kutladık. Meğer son doğum günüymüş.

İki gün sonra...

Gece uyudu. Ve bir daha uyanmadı.

O günden sonra dağlar aynı kaldı. Ama ben aynı kalmadım. Bugün yine bazen Tavas Makası'na yaklaşıyorum. İçimden yine aynı soru geçiyor:

"Baba... sağ mı, sol mu?" Bu kez... Cevap veren olmuyor.

En çok neyi özlüyorum biliyor musun? Bağırmasını... Sert bakışlarını... "Üstünüze akıtmayın." deyişini... Eski görev yerlerini anlatırken gözlerinin parlamasını... Ve Tavas Makası'nda bana dönüp,

"Ben solcu muyum?" diyerek gülmesini... Çünkü insan babasını parça parça özlemiyormuş. Onu olduğu gibi özlüyormuş.

Us'lu Çıkarım: *Çocukken babamın sesinden korkardım. Büyüyünce sesini anlamaya başladım. Kaybedince öğrendim ki... Bazı soruların cevabı vardır. Bazılarının ise yalnızca özlemi kalır.*

"Baba... sağ mı, sol mu?"

EPİLOG: İÇİMDE KALAN ÇOCUK

❧

Bugün dönüp hayatımın bu ilk dönemine baktığımda görüyorum ki çocukluğumu şekillendiren şey büyük olaylar değil, küçük ayrıntılardı: Küçücük bir ormancı lojmanı odasında başlayan hayat, Hisar'ın pencerelerine gerilen koyu yeşil paltoluk kumaşlar, gözlerimi sımsıkı kapatıp dünyanın beni bulamayacağını sandığım o çocuk oyunları, yağmurdan sonra Eren Kayalığı'nda aradığımız eski paralar, Alcı'nın bembeyaz toprağı, ağabeyimin o topraktan yaptığı kayık, tebeşir yerine kullandığımız toprak parçaları, geceyi aydınlatan yanan otomobil, "Hop hop hop, Değiş Tonton!" sesleri, mahallede "Don düştü!" diye koşuşturan küçük Mustafa, tahta arabalar, Sezai'nin maharetli elleri, Dalaman Çayı'nın gürültüsü, ormanın kokusu, geceyi delen baykuş sesleri, kalaylı bakır çanağımdaki sünnet paraları ve onlarla alınan gofretler, karla kaplı yolda yuvarlanan dev tomruklar, Kelekçi yollarının bitmeyen virajları, radyosunun başındaki babam, "General" ve "Komando" lakapları, kilitli dolap, evde yankılanan o tek kurşun sesi, annemin ceketimin iç cebine diktiği para, Karacaören'in ufuksuz dağları, atlayamadığım okul duvarı, on bir yaşında sığındığım küçücük bavul, hayatımın ilk tren yolculuğu, Denizli'deki sarı boyalı öğrenci yurdu, Koca Osman'ın şefkatli eli, gri Volkswagen minibüs, E. Hoca'nın anlamsız sertliği, Fevzi Efendi Türbesi'nin sessiz geceleri, stadyum duvarından atlayıp su sattığımız günler... Bunların hiçbiri dünya tarihini değiştiren büyük olaylar değildi, ama benim dünyamı kuran taşların tamamı bunlardı. O günlerde bunun farkında değildim, ben yalnızca büyüdüğümü sanıyordum; oysa hayat sessizce beni ben yapan tuğlaları tek tek yerine koyuyordu. Önümde daha uzun yıllar vardı: Ankara günleri, Merkez Bankası yerine tercih ettiğim tavukçuluk

maceraları, doğru ve yanlış kararlar, evlilik, evlatlar, sevinçler, acılar, ağabeyimin genç yaşta aramızdan ayrılışı, babamın ardından yürüdüğüm dağ yolları, toprağın altında kaldığını söylediği tahralar, nacaklar... Bunların hiçbiri henüz yaşanmamıştı. Ben hâlâ çocuktum: Hisar'da koyu yeşil paltoluk kumaşların ardında başlayan o küçük hikâye Alcı'nın ormanlarından geçti, Dalaman Çayı'nın sesine karıştı, Kelekçi'de bir okul duvarının önünde durdu, sonra küçücük bir bavula sığarak Denizli'ye doğru yola çıktı. Bugün yılların ardından geriye baktığımda görüyorum ki içimdeki çocuk hiçbir zaman kaybolmadı. Denizli Kent Ormanı'nda attığım her adımda, devrilmiş her çam ağacına baktığımda, babamın yürüdüğü dağ yollarını düşündüğümde o çocuk yine karşıma çıkıyor, sessizce gülümsüyor, sanki yıllardır aynı yerde beni bekliyormuş gibi... Ve biliyorum ki insan gerçekten büyüse bile çocukluğunu geride bırakamıyor. Çünkü çocukluk geride kalan bir zaman değil, insanın ömrü boyunca içinde taşımaya devam ettiği en derin yurdudur. İşte bu kitap, o yurda yapılan uzun bir dönüş yolculuğudur.

Us'lu Çıkarım: *İnsan büyür, dünyayı değiştirir ya da dünya onu değiştirir; lakin usun en derin odasında o ilk çocuk hep bekler. Hayat, o çocukla yeniden buluşma yolculuğundan ibarettir.*

❧

BENDEN SİZE KALAN

❧

Elvan'a, İlayda'ya ve Sıla'ya

Bu kitabı yazarken çoğu zaman çocukluğuma döndüm. Bozdağ'ın eteklerine, köy yollarına, ormancı lojmanlarına, ormanların içine, tozlu sokaklara... Annemi, babamı, kardeşlerimi ve çocukken anlamını tam kavrayamadığım pek çok şeyi yeniden düşündüm. İnsan geçmişine döndüğünde yalnızca yaşadıklarını hatırlamıyor. Bugünkü hâlinin nereden geldiğini de görmeye başlıyor. Ben de gördüm.

Çocukluğumun içinden geçip yıllar sonra kendi ailemi kurdum. Elvan'la hayatın iyi günlerini de zor günlerini de yaşadık. Benim kolay taraflarımı da gördü, zor taraflarımı da. Kimi zaman benim kahrımı çekti, kimi zaman ben onun yüküne omuz verdim. Yıllar böyle geçti.

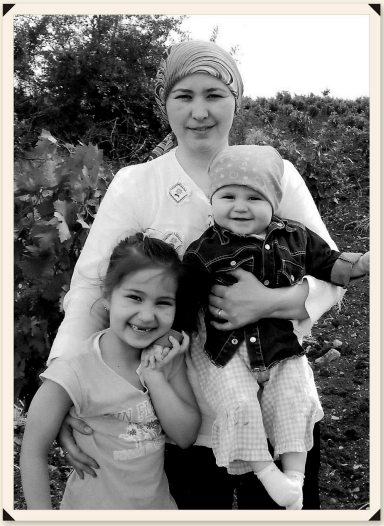
Sonra İlayda geldi.

Ardından Sıla.

Ben baba oldum. İnsan baba olunca kendi çocukluğuna başka gözlerle bakıyor. Annemin bana nasıl baktığını, babamın neden bazı şeyleri öyle yaptığını, çocukken anlamadığım bazı davranışları yıllar sonra kendi çocuklarım üzerinden yeniden düşünmeye başladım.

Bir çocuğun büyümesini izlerken insan kendi büyümesini de yeniden görüyor. İlayda bugün yirmi beş yaşında. Sıla yirmi yaşında.

Artık ikisi de kendi hayatlarının sorumluluğunu alacak yaşta. Onların yerine düşünmek, karar vermek ya da hayatlarını kendi doğrularımla biçimlendirmek benim işim değil. Ben onlara yalnızca hayatımdan süzülen birkaç şeyi bırakmak istiyorum. Belki bu kitabın sonuna bu bölümü koymamın nedeni de bu.

Çünkü insan evlatlarına yalnızca maddi bir şeyler bırakmıyor. Bazen bir cümle, bazen bir davranış, bazen de hayata bakış biçimi bırakıyor.

Benim size bırakmak istediğim şey US. Ama US, benim doğrularımı kabul etmeniz değil. Tam tersine. Benden duyduğunuz her şeyi kendi aklınızdan geçirmeniz. Ben size "Ben böyle düşünüyorum, siz de böyle düşünün." demek istemiyorum. Bir gün bana bile karşı çıkabilecek kadar kendi aklınıza güvenmenizi istiyorum.

Çünkü insanın özgürlüğü, başkasının düşüncesini tekrar etmekte değil; kendi düşüncesini kurabilmektedir. Hayatınız boyunca karşınıza çok insan çıkacak. Size ne yapmanız gerektiğini söyleyenler de olacak, kendi doğrularını sizin doğrunuz gibi kabul ettirmeye çalışanlar da.

Hemen inanmayın.

Önce düşünün.

Sorun.

Araştırın.

Sonra yine düşünün.

Ve sonunda kendi kararınızı verin.

Yanılmaktan da korkmayın.

Ben de yanıldım. Bazı şeyleri geç anladım. Bazı insanları yanlış tanıdım. Bazı doğruların değerini yıllar sonra kavradım.

Hâlâ öğreniyorum.

Belki insanın hayatı boyunca yapabileceği en doğru şeylerden biri de budur: Öğrenmeyi bırakmamak.

Size insanları sahip oldukları şeylere göre değerlendirmemeyi de öğütlemek isterim. Bir insanın evi, arabası, parası, makamı ya da unvanı onun gerçek değerini göstermez. İnsanı asıl, gücü eline geçtiğinde ne yaptığı gösterir. Kendisinden güçsüz olana nasıl davrandığına bakın.

Kimsenin görmediği yerde nasıl davrandığına bakın. Yanlış yaptığında kabul edip etmediğine bakın. Bir ağaca, bir hayvana, yaşlı bir insana ya da kendisinden hiçbir şey bekleyemeyeceği birine nasıl davrandığına bakın. İnsanı orada tanırsınız.

Benim çocukluğumun bana bıraktığı en büyük şeylerden biri de doğadır. Dağlar, ormanlar, yağmur, kar, toprak, hayvanlar ve köy hayatı bana farkında olmadan çok şey öğretti. Siz de doğadan uzaklaşmayın.

Bazen sessiz bir yerde oturun. Bir ağacın altında bekleyin. Toprağın kokusunu duyun. İnsanlardan uzak kaldığınızda kendi sesinizi daha iyi

duyabilirsiniz.

Bir de birbirinizi koruyun.

İlayda, Sıla...

Hayat boyunca her konuda aynı düşünmeyebilirsiniz. Bazen birbirinizden uzaklaşacağınız zamanlar da olabilir. Ama kardeşlik, her zaman aynı fikirde olmak değildir. Farklı düşündüğünüzde bile birbirinizin yanında kalabilmektir.

Elvan'a da burada bir şey söylemek istiyorum. Yıllar boyunca benimle aynı hayatın içinde yürüdün. Benim çocukluğumda yoktun. Ama çocukluğumdan bugünkü hayatıma gelirken yanımda sen vardın. Benim iyi günlerimi de gördün, zor günlerimi de. Kahrımı da çektin. Bu kitabı yazarken geçmişime dönüp baktım. Sen ise benimle o geçmişten bugüne kadar yürüdün. Belki bunu sana yıllar boyunca gerektiği kadar söylemedim. İyi ki hayatı seninle paylaştım.

İlayda ve Sıla...

Bir gün ben olmayacağım. Hayatın değişmez gerçeği bu.

O gün geldiğinde elinizde benim sesimden kalan birkaç cümle, bazı fotoğraflar ve belki bu kitap olacak. Ama benim asıl isteğim, beni yalnızca hatırlamanız değil. Benden öğrendiğiniz iyi şeylerin sizde yaşamaya devam etmesi. Hatalarımı da unutmayın. Çünkü beni yalnızca doğru yaptıklarımla hatırlarsanız, beni eksik hatırlarsınız. Ben kusursuz bir baba değildim. Bazen yanlış yaptım. Bazen gereğinden fazla konuştum. Bazen susmam gereken yerde konuştum, konuşmam gereken yerde sustum.

Belki bazı şeyleri size anlatmakta geç kaldım. Bunların hepsi benim hikâyemin parçası. Siz benim hayatımı tekrar etmeyin. Benim gibi olmanızı da istemiyorum. Kendi hayatınızı kurun. Kendi kararlarınızı verin. Kendi yanlışlarınızı yapın. Kendi doğrularınızı bulun.

Ama aklınızı kimseye teslim etmeyin.

Vicdanınızı susturmayın. Haksızlığı normalleştirmeyin. Sevdiğiniz insanlara sevdiğinizi söylemek için geç kalmayın.

Bir gün geriye dönüp baktığınızda, "Keşke biraz daha cesur olsaydım." demektense, "Elimden geleni yaptım." diyebileceğiniz bir hayat kurun. Ben size kusursuz bir hayat bırakamam. Ama bir düşünce bırakabilirim:

Akıl yolunuzu aydınlatsın, vicdanınız yönünüzü belirlesin.

Ve ne olursa olsun, içinizdeki çocuğu öldürmeyin.

Çünkü insan büyür.

Evlenir.

Çocuk sahibi olur.

Yaşlanır.

Ama içinde bir yerde, dünyaya ilk kez hayretle bakan o çocuk yaşamaya devam eder. Ben onu yıllar sonra yeniden buldum. Bu kitabı biraz da onun için yazdım. Şimdi onu size bırakıyorum. Benim hikâyem burada bitiyor. Sizin hikâyeniz ise kendi yolunuzda devam ediyor.

Size bırakabileceğim en değerli şey benim izim değil; kendi izinizi bulacak US'unuz olsun.

❧

HAFIZANIN KARELERİ

❧

Bir hayatın fotoğraflarla kalan izi

Bu kitabın anlattığı hayatın bazı anları artık yalnızca hafızamda değil, fotoğraflarda da duruyor. Bu kareler eksiksiz bir aile tarihi değildir; elimde kalan görsel izlerdir. Bazıları benim henüz hatırlayamadığım yıllara, bazıları ise hafızamın ilk kez dünyayı kaydetmeye başladığı döneme aittir.

Benim hafızamın ilk hatırladığı ve bugün açıkça kaydedebildiğim dönem 1974'tür. Bu nedenle 1974 öncesindeki fotoğraflar benim doğrudan hatırladığım anılar değil, aile arşivinden bana ulaşan geçmişe ait karelerdir. 1974'ten sonraki fotoğraflarda ise çocukluğumun ve gençliğimin yüzleri, mekânları ve yılları giderek belirginleşir.

Babamın Gençliği

Babam Ali Ünal'ın eski hüviyet cüzdanındaki gençlik fotoğrafı.

Kelekçi

Çanakkale gazisi büyük dedem Musa Uysal Hocaefendi'nin eşi, büyük ninem Arife Uysal.

Kelekçi

Goca nenem (babaannem) Fatmana Ünal

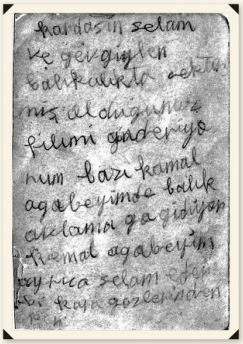
Kelekçi — 1950–1955

Teyzem Şehri Gençoğlu, Dayım Halil Gençoğlu, Teyzem Ülkü Ünal, Dedem Mustafa Gençoğlu, Anneannem Fatmana Gençoğlu, Teyzem Şaziye Kurt, Annem Teslime Ünal, Teyzem Arife Acar, Teyzem Naciye Dağ ve Dayım Nevzat Gençoğlu.

Kelekçi — Dalaman Çayı — 1950-55

Babam Ali Ünal'ın 1950'li yıllarda Dalaman Çayı'nda çekilmiş üç fotoğrafından biri olan tahta köprülü fotoğrafın arkasındaki yazı. Üç fotoğraf muhtemelen aynı gün çekildi.

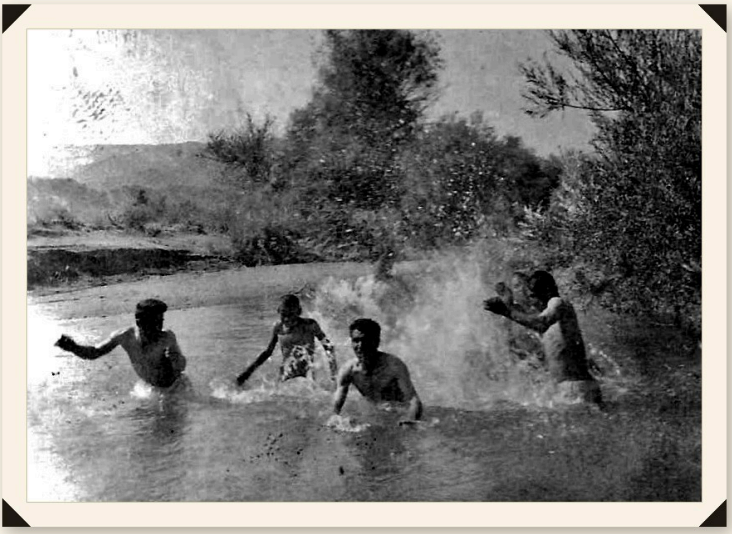

Babam Ali Ünal arkadaşlarıyla Dalaman Çayı'ndaki eski tahta köprüde balık avlarken. Fotoğraftakiler: Aşağıdaki çocuk Sami Uysal, kasketli kişi Eczacı Kemal Uysal, onun üstündeki şapkalı kişi Mustafa Özkan, diğer kasketli kişi babam Ali Ünal.

Kelekçi — Dalaman Çayı — 1950-55

Babam Ali Ünal arkadaşlarıyla Dalaman Çayı'nda eğlenirken (suya atınırken).

Kelekçi — Dalaman Çayı — 1950-55

Babam Ali Ünal ve sağdaki Kemal Uysal, Dalaman Çayı'nda sepetle balık avlarken.

Kelekçi — 1965

Annem Teslime Ünal - Abim İbrahim Ünal - Teyzem Naciye Dağ - Ablam Güner Ünal

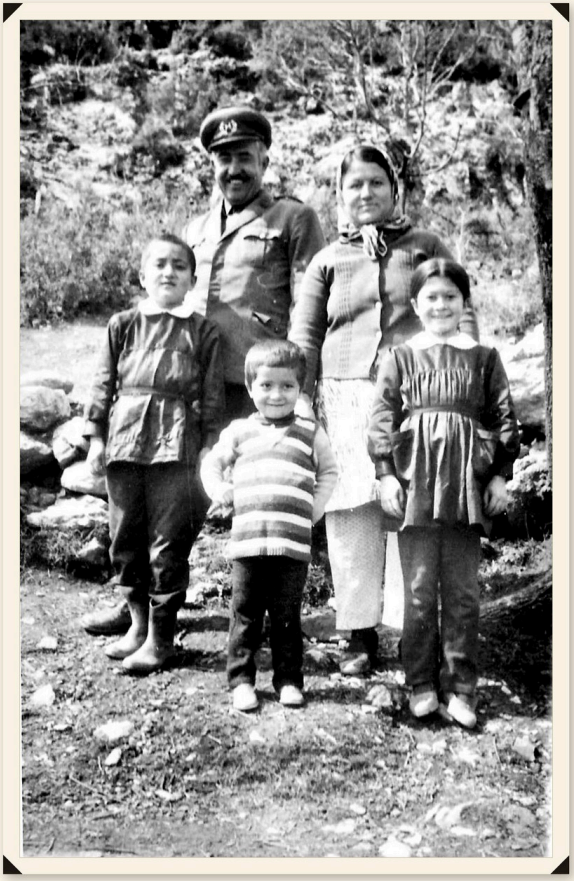
Tavas Balkıca — 1969

Doğduğum ev ve aynı yıl zehirlenip annem tarafından kursakları kesilip dikilen o tavukların gerçek fotoğrafları.

Hisar — 1974

Ailemle birlikte. Çizgili yelekli çocuk benim.

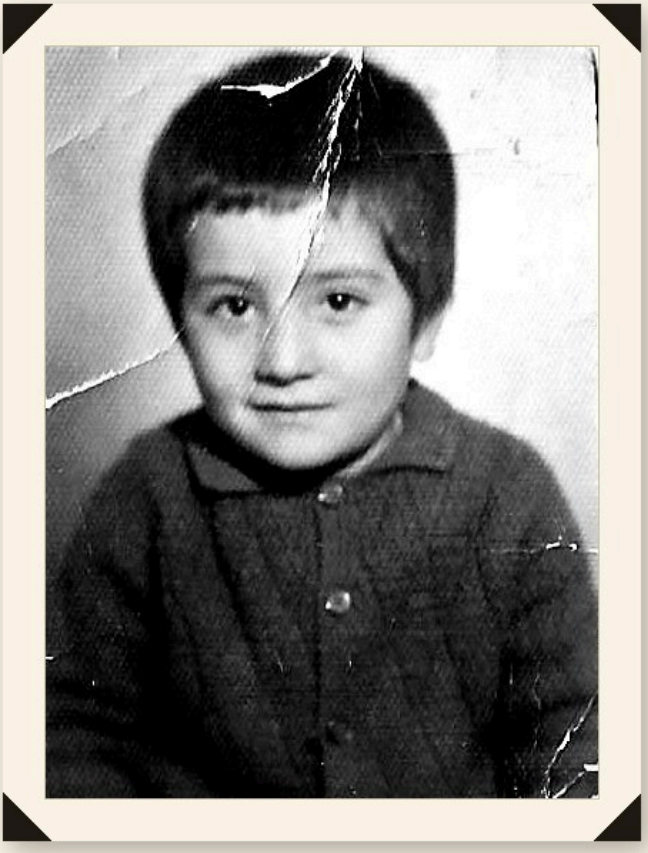
Hisar — 1974

Kardeşler: İbrahim Ünal, Mustafa Ünal, Güner Ünal.

Acıpayam — 1974

Mustafa Ünal'ın ilk vesikalık fotoğrafı

Acıpayam — 1974-75

Abim İbrahim Ünal, ben Mustafa Ünal ve ablam Güner Ünal

Acıpayam — 1974-75

Teslime Ünal ve Ali Ünal

Alcı — 1975

Alcı Orman Bölge şefliği önünde. Çömelmiş küçük çocuk benim; sağımdaki abim, üstteki üniformalı babam.

Alcı — 1975-76

Orman lojmanlarındaki bahçemizde. Fotoğraftakiler: Güner Ünal, Umut teyze, Teslime Ünal, İbrahim Ünal, Ali Ünal ve İlyas amcanın önündeki ben, Mustafa Ünal. Umut teyzenin kucağındaki bebeğin adını unuttum.

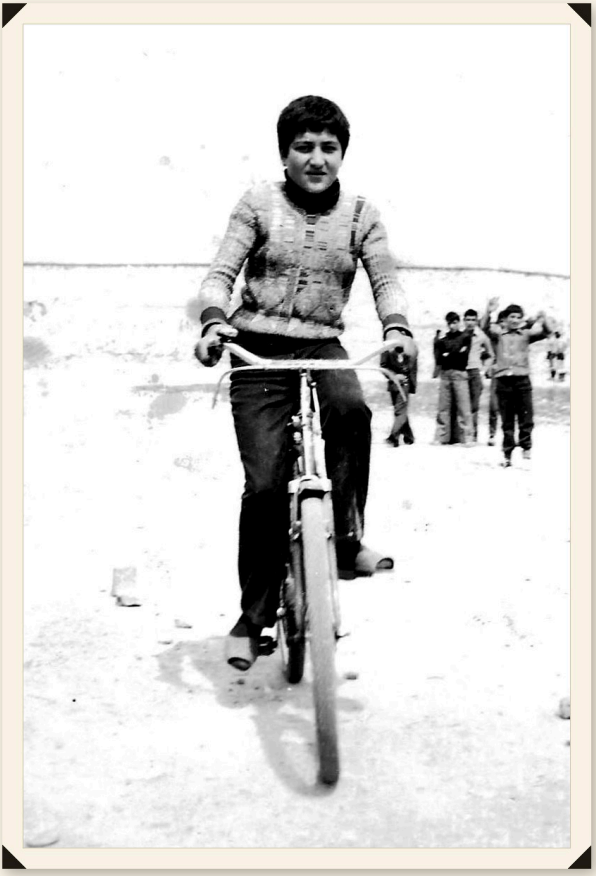
Kelekçi — 1977

Dedemin evinin önünde. Dedem Mustafa Gençoğlu - Çocuk Mehmet Ali Dağ - Teyzem Naciye Dağ - Bebek Aylin Dağ - Annem Teslime Ünal ve ben Mustafa Ünal

Denizli — 1978

Abim İbrahim Ünal. Fotoğraf arkası: 8 Mart 1978 Cumartesi. Denizli Vakıflar Yurdu ve stadyumun ön tarafı.

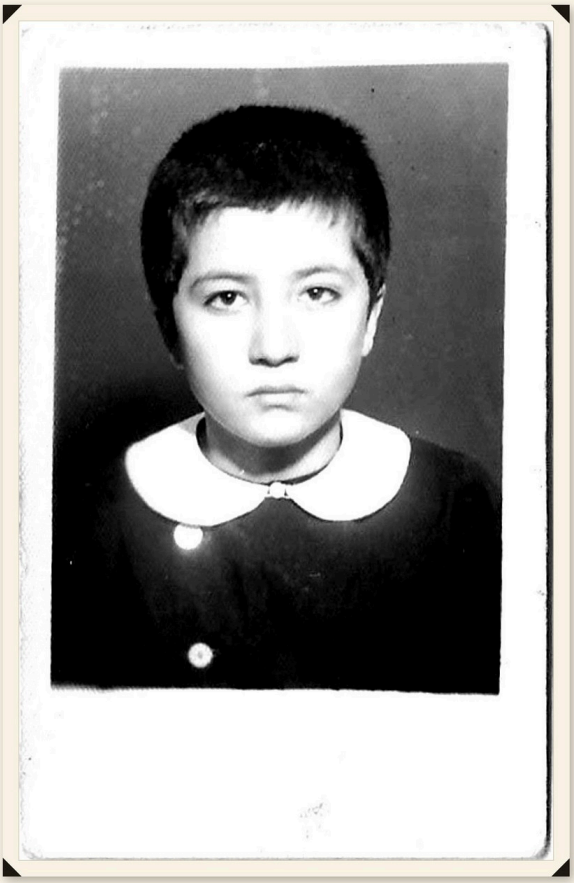
Denizli — 1980

Fotoğraf arkası: 15/1/1980. Soldaki bebek eşim Elvan Ünal, sağındaki ablası Pakize Karael. Ben o yıllarda Kelekçi'de ilkokulun son sınıfındaydım; 1981'de ben de aynı şehre gelmişim. Eşimle bu fotoğraftan tam 17 yıl sonra, 1997'de tanıştık.

Kelekçi — 1981

Mustafa Ünal

Kelekçi İlkokulu 5/B Sınıfı — 17.04.1981

Okul Müdürü: Muzaffer Gençoğlu ve Sınıf Öğretmeni: Melahat Taşkıner. Zeliha Genç - Azime Çetin - Hüseyin Yıldırım - İsmail Öğüt - Hatice Tepedüzü - Mukaddes Ünal - Sami Koca - Nurcan Öğüt - Fatmağa Öğünç - Adnan Yılmaz - Nuran Yıldırım - Nuray Kurt - Şükrü Demirkol - Mustafa Ünal - Mustafa Acar - Sami Acar - Gafur Acar - Ramazan Yılmaz - Mevlüt Acur - Süleyman Yıldırım - Hatice Akın - Meryem Oktay - Sebehat Yıldırım - Nimet Oğuzhan - Ayşe Gençoğlu - Hatice Öncül - Nezike Yılmaz - Hacer Şentürk - Hatice Acar - Asiye Acar - Zaide Gençoğlu - Nazan Gençoğlu - Meryem Acar

Acıpayam — 23.04.1981

Fotoğraf arkası: 23 Nisan 1981 salı günü Acıpayam sinema salonunda. Folklor oyunları yarışmasında Kelekçi ekibi çalgıcıları. Selim Gençoğlu (5/A) - Osman Gençoğlu (5/A) - Nermin - Ayşe Gençoğlu (5/A) - Fülütçü Mustafa Ünal (5/B) - Özender Kocatüfek (3/A)

Kelekçi — 1981–1982

Ali Ünal, Güner Ünal, Semra Öğretmen, Mustafa Ünal, Teslime Ünal.

Denizli — 1982

Mustafa Ünal ve Güner Ünal

Denizli — 1982

Kar yağarken Vakıflar Yurdu merdivenlerinde çekildiğimiz fotoğraf. Ben sol alttaki kişinin üstündeki gülen kişiyim.

Denizli — 1983

Vakıflar Yurdu'ndaki koğuşumuzda. Fotoğraf arkası: 2.12.1983, 13. koğuş hatırası. Ayaktakiler soldan sağa: Ali Yörük - Ali Rıza Çoban - Günay Çetin - Hüsamettin Önder. Oturanlar soldan sağa: Osman Bor - Mustafa Ünal - Mustafa Yıldırım

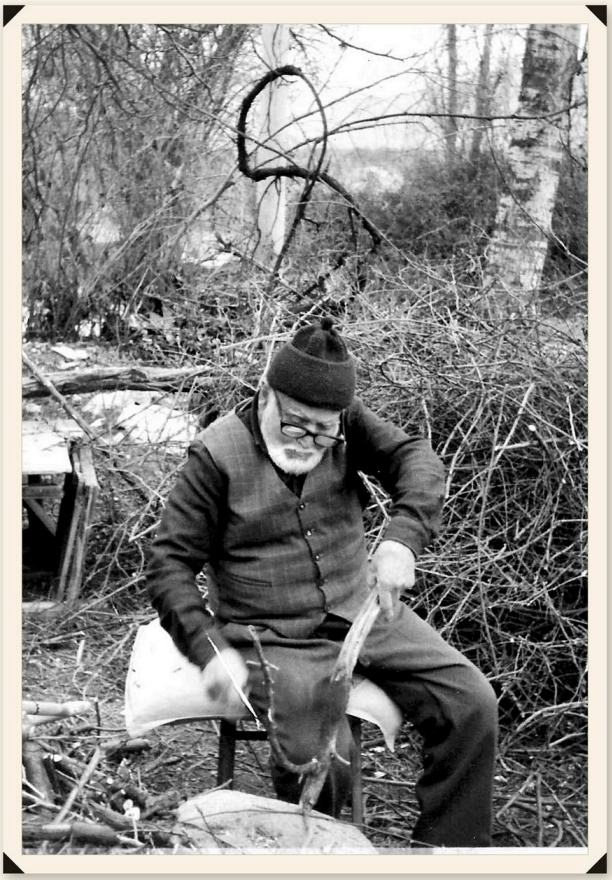
Denizli — 1984-85

Fotoğraf arkası: 1984-1985 öğretim yılı. Denizli Endüstri Meslek Lisesi 1/N Elektrik sınıfı hatırası. Ortadaki Haşim öğretmenin üstündeki gülen kişi ben Mustafa Ünal ve hatırlayabildiğim sınıf arkadaşlarım, Kağan - Erdal - Mehmet Önceltekin - Muhammet - Kadriye - Ayten - Hüseyin Sarı - Ümmü Şimşek - Şule Akşit - Emine - Cem Ökök - Mustafa Gülcan - Ahmet Aydın - Ali Arkan - Zafer Adak - Bahri Kaplan - Nurettin Pektaş - Ekrem.

Kelekçi — 1985

Dedem Demirci Mustafa Gençoğlu, evinin bahçesinde koca cevizin dibinde asma çubuğu çenterken.

Kelekçi'de Bayram — 1985

Ailem ve kuzenler: Arife Uysal, Bekir Uysal, Ayşe Uysal, Ali Ünal, Teslime Ünal, Naciye Dağ, Güner Ünal, İbrahim Aydeniz, Necdet Kocatüfek, Özlem Dağ, Aylin Dağ, Mustafa Ünal, İbrahim Ünal, Gürsel Kocatüfek.

Denizli Atatürk Stadı — 1985

Bu fotoğrafı Vakıflar Yurdu'ndaki koğuşun penceresinden çekmiştim. Anlattığım çınar ağacı solda.

Denizli — Nisan 1986

Vali Ziya Durakoğlu Denizli Vakıflar Erkek Öğrenci Yurdu ve Mustafa Ünal.

Kelekçi — 1987-88

Nenem (anneannem) Fatmana Gençoğlu - Annem - Dedem ve Babam

Kelekçi — 1991

Dedem Demirci Mustafa Gençoğlu torun çocuklarıyla kendine has oynatma ritüelini söylerken. Oğlumu-kızımı dan dan dan. Fotoğraftakiler: Güner ablamın kızı İrem Aydeniz - Güner Ünal - Abim İbrahim Ünal'ın oğlu Nevzat Cem Ünal ve dedem

US

Uslandıkça kendimize, usumuzu buldukça insana vardık.

YAZAR HAKKINDA

❧

Mustafa Ünal (Memleket Kokusu)

Mustafa Ünal, 1969 yılında, babasının memuriyeti nedeniyle Tavas'ın Balkıca köyünde dünyaya geldi. Aslen Acıpayam Kelekçili olan Ünal'ın çocukluğu ve gençliği; Denizli ve çevresinin dağları, ormanları, köyleri ve insanları arasında geçti. Doğa, memleket ve geçmiş duygusu, hayatının farklı dönemlerinde biçim değiştirerek hep onunla kaldı.

İlkokulu Acıpayam Alcı ve Kelekçi'de, ortaokul ve liseyi Denizli'de tamamladı. Üniversite eğitimini Düzce'de, İTÜ Kontrol Sistemleri Teknolojisi Programı'nda aldı. Ankara'da bir süre bilgisayar yazılımları alanında çalıştıktan sonra Denizli'ye döndü. 2000 yılında Gameks Danışmanlık firmasını kurarak interaktif sistemler ve tarım alanlarında çalışmalar yürüttü.

Tarım ve doğaya duyduğu ilgi, onu kapari bitkisi üzerine çalışmaya yöneltti. Kaparinin tanıtımı, fidan ve mamul ürün üretimi ile erozyon kontrolündeki önemi üzerine Türkiye'nin farklı bölgelerinde panel ve konferanslara konuşmacı olarak katıldı. 2006 yılında, çevre mücadelesinin önemli isimlerinden Hayrettin Karaca ile aynı programda panelist olarak yer aldı.

2009 yılından itibaren bu kez ata tohumlarının peşine düştü. Farklı bölgelerden topladığı ata tohumlarını fason olarak ürettirerek tohumu.com üzerinden tanıttı ve satışını gerçekleştirdi. 2016 yılına kadar sürdürdüğü bu çalışmayı, dönemin yasal düzenlemeleri nedeniyle sonlandırmak zorunda kaldı. Daha sonra çalışmalarını büyük ölçüde dijital alana ve yurt dışı satışlarına yöneltti.

Ancak Ünal'ın hayatını yalnızca yaptığı işler üzerinden anlatmak mümkün değildir. Teknoloji onun için geçmişten ve insandan kopmak anlamına gelmedi. Tam tersine, interneti geçmişi korumak, insanları bir araya getirmek ve kaybolmaya yüz tutan değerleri geleceğe taşımak için kullandı.

2004 yılında memleketi Acıpayam'a duyduğu özlem ve bağlılıkla acipayam.com sitesini kurdu. Kısa sürede dünyanın farklı yerlerindeki yaklaşık 35.000 Acıpayamlıyı aynı platformda buluşturdu. Yerel radyo yayını gerçekleştirdi. 2007 yılında düzenlediği "Sanal'dan Gerçeğe Büyük Buluşma" ile yaklaşık 5.000 Acıpayamlıyı bir araya getirdi. Sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla 2010 yılında site faaliyetlerini sonlandırdı.

Geçmişe olan ilgisi bununla da bitmedi. Hâlen aktif olan eskidenizli.com ve sosyal medya çalışmalarıyla Denizli'nin geçmişine ait fotoğrafları, belgeleri, hikâyeleri ve hatıraları bir araya getirerek binlerce parçadan oluşan dijital bir arşiv oluşturdu. Eski Denizli'ye ve geçmişe özlem duyan yaklaşık 50.000 kişilik bir topluluğu bir araya getiren bu çalışma, onun için yalnızca bir internet sitesi değil; unutulmaması gereken bir geçmişi geleceğe bırakma çabasıydı.

Ünal'ın hayatındaki bir başka güçlü damar ise orman ve doğa sevgisidir. Dağları, ormanları, yaylaları ve patikaları yalnızca gezilecek yerler olarak görmedi; onları hayatının bir parçası kabul etti. Yıllar boyunca memleketinin dağlarını ve vadilerini adım adım dolaştı, doğa fotoğrafları çekti ve çeşitli sergiler açtı. Doğayı fotoğraflarken bir yandan da onun korunması gerektiğine inanan bir anlayışı sürdürdü.

Sosyal ve kültürel çalışmalarında da aynı yaklaşım devam etti. Acıpayam Girenizliler Derneği ve Acıpayam Dernekler Birliği bünyesinde çeşitli çalışmalara katıldı. Bu yolculukların, gezilerin ve

memleket çalışmalarının önemli bir bölümünü, kardeşi dediği Sabit Kızılhan ile birlikte gerçekleştirdi.

Bugün evli ve iki kız babası olarak Denizli'de yaşamını sürdüren Mustafa Ünal, geçmişten kopmadan bugünü anlamaya çalışan bir hayatın içindedir. Bir tarafında teknoloji ve dijital dünya; diğer tarafında ormanlar, dağlar, köyler, eski fotoğraflar, insanlar ve çocukluk hatıraları vardır.

İçimde Kalan Çocuk da biraz bu iki dünyanın kesiştiği yerde doğdu.

Bu kitapta anlatılan çocuk, yalnızca geçmişte kalmış bir çocuk değildir. O çocuk; ormanda yürüyen, köy yollarında dolaşan, büyüklerini izleyen, onların sözlerinden çok davranışlarını öğrenen ve yıllar sonra dönüp baktığında bütün o küçük anların aslında kendi karakterini oluşturduğunu fark eden Mustafa'dır.

Belki de bu yüzden onun için "Us", yalnızca akıl değildir. Yaşadıklarından süzülen, insanı kendine ve hayata yeniden baktıran bir birikimdir.

Çünkü insan büyüdükçe çocukluğundan uzaklaşmaz; yalnızca onun sesini daha zor duymaya başlar.

İçimde Kalan Çocuk, bir insanın geçmişini anlatmasından çok, geçmişinin içinde bugün hâlâ yaşayan çocuğu bulma çabasıdır.

❧

"İnsan, geçmişini hatırladığında çocukluğuna dönmez; çocukluğunun kendisinde bıraktığı insanı yeniden bulur."

— Mustafa Ünal (Memleket Kokusu)

Küçücük bir orman lojmanında, bir gece yarısı başlayan bir hayat…

Ormancı bir babanın kimseye eğilmeyen adaleti, bir annenin her derde çare arayan sabrı, ağabeyin beyaz topraktan yaptığı kayık, Dalaman Çayı'nda öğrenilen ilk yüzme. 12 Eylül sabahının ironik "General" lakabı, eve giren ilk televizyon, karla kaplı yolda Karacaören'e uzun yürüyüş ve Denizli Vakıflar Yurdu'nun soğuk koğuşları.

Hisar'dan Kelekçi'ye, Kelekçi'den Denizli'ye uzanan altmışa yakın kısa bölüm; her birinin sonunda bir "Us'lu Çıkarım". Kitap, yıllar sonra büyüyüp gitse de insanın içinde kalan o çocuğu yeniden bulma çabasıdır. Sonunda yer alan "Hafızanın Kareleri", 1950'lerden 1990'lara uzanan bir aile albümüdür.

YAZAR HAKKINDA

Mustafa Ünal, 1969'da Tavas'ın Balkıca köyünde doğdu; aslen Acıpayam Kelekçilidir. İlkokulu Alcı ve Kelekçi'de, ortaokul ve liseyi Denizli'de okudu; Düzce'de İTÜ Kontrol Sistemleri Teknolojisi Programı'nda eğitim gördü. 1990'ların başında Ankara'da bir kuluçkahane için işletim paketi yazdı, ardından GAMEKS'i kurdu. 2004'te kurduğu acipayam.com ve sonra eskidenizli.com ile memleketin hafızasını dijital ortamda bir araya getirdi. Evli, iki kız babası; Denizli'de yaşıyor.

ACIPAYAM.COM KÜLTÜR YAYINLARI

www.mustafaunal.tr

US'LU ANLATILAR · BİRİNCİ KİTAP